

**MAGYAR IRÓK ARANYKÖNYVTÁRA
XXX. KÖTET.**

SZOMAHÁZY ISTVÁN
MINDENNAPI PROBLÉMÁK

TARTALOM

A snájdig leány	Téli fürdőzés
Házasságközvetítők	Levéltitok
Levelezés	Lovagiasság
Vőlegényjelöltek	A kézcsókról
Háztűznézés	A köhögő nézőtér
Jegysek	Egylovasok és kétlovasok
A szökevények	Egyenruhás rablók
A flirtelés határai	Full dress
A mama lánya	Idegek
A szerelem sportsmanjei	A pesti tónus
A hallgató asszony	A bezárt ebédlő
A könyvvezető feleség	A fehér asztal analfabétái
Kártyázó asszonyok	A levegőbe néző ember
Hires emberek feleségei	A székesfővárosi pacsirta
Toilette-számlák	Havanna és tengeri rák
A velezpongyola	A vendégszeretet túlzásai
Az ujságotolvadó férj	Ingujjban
A férj felöltője	Babonaság
A régi kedves	A szép nénik
A szédelő	A vásárló szenvedélyről
Kirándulás a vánkossal	Az utca lovagja
Más	Közkeletű nevelétségek
„Maga” vagy „te”?	A jóakaró
Civakodó házastársak	Lemondás
Lidia és a többiek	Az ördöghinta
A szalmaözvegy kiskatéja	A magántisztek
A tipikus pesti család	Öröm és gyász
A kölcsönkérés technikája	Vacsora vagy illúzió?
Sértődések	A látszat
A szép férfi	Akiknek mindenki tetszik
Pikantériák	A tréfás fiúk
Tavaszi gondok	Kaland a nappolyi gyorsvonaton
Az utipodgyász	

A snájdig leány

Mivel, fájdalom, nem tartozom azok közé, akiknek nevét az ujságok a legtöbb adót fizetők listájában közölni szokták, s a jószágkormányzóm (aki a holdban él) becsstelenül elhanyagolja a befolyó pénzek elküldését, viharos mult után, fehér hajjal, mint hites tanácsadó keresem a mindennapi Graham-kenyeremet. Hogy ez nem könnyű életpálya, ma is tapasztaltam, amikor egy szende, falusi kisasszony arra kér: magyarázzam meg neki, hogy mikép lehet valaki úgynevezett snájdig leánynya, mert neki a környéken lakó fiatal urak valamennyien azt mondták, hogy a huszadik században csak a snájdig leányok hatnak a serdültebb ifjúságra. Akármi a véleményem erről a különös kérdésről, köteles vagyok eleget tenni az óhajtsáknak, mert ha valaki - mint e sorok szerény írója - tanácsadásból él, hát nem szabad fitymálnia semmiféle problémát se. A kisasszony tudni akarja, hogy mik a snájdig leány kellékei, - nincs hát jogom hozzá, hogy holmi unalmas morálprédikációkkal hozakodjam elő, hanem rezonirozás nélkül eleget kell tennem a nyájas olvasó parancsának. Ezennel pontozatokba foglalom tehát azokat a kellékeket, amelyekkel a huszadik századbeli kisasszony a snájdig jelzőt megszerezheti magának.

A) A snájdig leány úgy viselkedik a társaságban, mintha kabaré-énekesnő lenne, s a pódiumon énekelne valami kétértelmű, vagy nagyon is egyértelmű kuplét. Vagyis: a szemei állandóan körutazást tesznek a férfiak arcán, a kezeivel feltűnő gesztusokat csinál, s mindig olyan hangon beszél, hogy a távolabb ülők is kényelmesen meghallhassák.

B) A snájdig leány, ha ülő helyzetben van, az egyik lábát mindig átveti a másik lábán. Ez úgynevezett fíus fesztelenséget kölcsönöz neki.

C) A férfiakat a snájdig leány mindig a keresztnévükön szólítja, akkor is, ha először látja őket életükben.

D) Szenvedélylyel használja a budapesti, kávéházi tolvajnyelvet. A beszélgetésében tehát sűrűn fordulnak elő az efelé kifejezések: „Maga nekem ilyen fiatal!” - „Ezt a froclit jól beszopta, öregem!” - „Maga is Montiba rulettezne most, ha elegendő dohánya lenne!”

E) Olyan szűk szoknyát hord, hogy az összes járókelők megfordulnak utána.

F) Merészen szakít azokkal a régi hagyományokkal, amelyek a fiatal leányoktól holmi szüzies szemérmetettséget követelnek. Lehetőleg úgy beszél, hogy a fiatal urak - mint a snájdig leányok mondani szokták - minél jobban „ugorjanak”. Tehát absolute nem riad vissza attól, hogy az udvarlóinak efelé elmésségeket mondjon: „Hány évig vállalkoznék értem a juhász-kutyuska szerepére?” - „Mit gondol: lenne-e bennem bizonyos helyzetekben elég temperamentum?” - „Nem haragudnék, ha egy kicsikét megbolondulnék, ugy-e?” Stb. stb.

G) Kijelenti, hogy ha férjhez megy, teljes szabadságot ad az urának, de viszont teljes szabadságot is követel tőle.

H) Légyottokat ad, de nem megy el, hanem egy barátnőjével titokban kilesi a türelmetlenül föl- s alájáró fiatal urat.

I) Tüntet vele, hogy mindenről ép úgy informálva van, mint a vele egykoru férfiak.

J) Kijelenti, hogy ha egyszer férjhez megy, okvetetlenül a két gyermek-rendszer hive lesz.

K) Szenvedélyesen cigarettáz és pezsgőzik, s a szupé-csárdást úgy járja, hogy a legöregebb botokud-négerek is bizonyára elszédülnek, ha meglátnák.

Ime körülbelül ezek a kellékek szükségesek ahhoz, hogy valaki a snájdig leány címét és jellegét megkapja. Aki buzgón és ambícióval fog a dologhoz, bizonyára hamarosan elsajátíthatja a felsorolt kvalifikációkat.

A falusi kisasszony remélhetőleg meg lesz elégedve az előzékeny felvilágosítással. Ha szerény szolgálataim révén sikerül most már snájdig leánynya lennie, én szívből gratulálok neki, de egyet óvatosságból kijelentek: ha nekem egy leányom lenne, aki a snájdig jelzőre pályáznék, én bizonyísten gondolkozás nélkül leütném a derekát.

Házasságközvetítők

A kérdés, melyet ma döntés céljából elibém terjesztettek, annyira kényes, hogy még én is, aki nem tartozom épen a gyáva legények közé, egy pillanatig szinte habozom a válasszal... Egy fiatal leány titokban levelet ír nekem (ceruzával, mert minden pillanatban rajtakaphatják) s a felől kéri nagybecsű véleményemet, vajjon egy uri kisasszony, aki gyermekkorától fogva comme il faut-nevelésben részesült, férjhezmehet-e házasságközvetítő útján? Az apropos-t az adta meg ehhez a kérdéshez, hogy ő, a gyöngéd és érzékeny fiatal leány, a minap kihallgatta titokban a szülői beszélgetését, s rájött, hogy az a nagyszakállu, öreg bácsi, aki több ízben megfordult a házukban, tulajdonképpen azért olyan gyakori vendég, mert őt végre hozzá akarja juttatni a főköthöz. A tiszteletreméltó aggastyán ugyanis közönséges házasságközvetítő. „Elképzelteti - írja az én bájos ismeretlenem - mennyire lesújt engem a szülőim összeesküvése; hiszen mindeddig csillogó álmokat szőttem arról, hogy egyszer, ha későn is, csakugyan megérkezik az a mesebeli lovag, aki engem a fehér leányszobámból elrabol... Hogy ugy adjanak el, mint egy mángorlót, vagy egy parádés lovat, ez a gondolat egyszerűen kétségbeejt.”

Szivesen kacérkodom a vénségemmel, gyakran hivatkozom hófehér szakállamra, de annyira mégsem vagyok öreg, hogy ennek a szép és melegszívű kisleánynak a nagy bubánátát meg ne érteném. Hiszen talán az egész világ kifordulna sarkaiból, ha még ezeknek a naiv fiatal teremtetéseknek a szíve se nyujtana édes otthont a mindenünnen kiüldözött romantikának. Egy házasság, mely közvetítő útján jön létre: ugyan, hol az az álmodozó leány, akit ez a gondolat meg ne borzongatna? A házasság az égben köttetik, - mondja a régi közmondás - mily iszonyu lehet hát az a tudat, hogy az ő napfényes szőke hajkoronáját, csillogó, fekete szemét egy öreg, kiszáradtszívű üzletember veszi az ajkára valamelyik kávéházban?

Beismerem, hogy ez a csunya próza engem is felháborít, - és mégis azt mondom: szép kisasszonyom, ne haragudjék azokra a jótékony tündérekre, akik magukat ridegen házasságközvetítőknak nevezik. Mert ha jobban meggondoljuk a dolgot, rájövünk, hogy ez a mesterség már talán a bibliai korban is a népszerűek közé tartozott, hogy ne is szóljak ősapáinkról és ősananyáinkról, akik - igaz, hogy iparjogositvány nélkül - mindannyian szivesen foglalkoztak a házasságközvetítés mesterségével. Az asszonyok, főképp az öregasszonyok, minden időben valami perverz gyönyörűséget találtak abban, hogy a fiatalokat egymás karjaiba vezessék, s ha a régi házasságokat megvizsgáljuk, akárhány olyat találunk közöttük, mely a Miska bácsi, vagy a Cenci néni atyafiságos gondosságának köszönheti a létrejöttét. De ma már se a Miska bácsik, se a Cenci nénik, nem érnek rá arra, hogy az Ámor istenke dolgaiba kontárkodjanak; Miska bácsi új jelzalog-kölcsönökön törli a fejét, Cenci néni pedig a cselédszerző kifutójának udvarol, hogy a derék Samu egy jó mindenleányt szerezzen neki. A dilettáns házasságközvetítő helyébe tehát a hivatásos házasságközvetítő lépett, vagyis az a férfi, aki józan kenyérkereset céljából vette föl a törvényes szerelmet az ügykörébe. A mestersége tehát prózaibb,

mint a régi urabácsiké és néniké, de annyiból talán megbízhatóbb, hogy - mivel az ő üzleti renomméja is kockán forog - ő jobban és alaposabban belemélyed a házassági ügyletet kötő fiatalok egyéniségébe. És van még egy, bizonyára nem kicsinylendő előnye: száz és száz olyan urat és hölgyet ismer, aki mind készen áll arra, hogy a házasság sulyos keresztjét magára vegye. Vagyis: minden módja megvan hozzá, hogy az egymáshoz illő karaktereket kiválassza. Igaz, hogy mindennek kissé üzleti ize van, de ki biztosítja Kegyedet afelől, hogy ő nélkülére fog találni az igazira, s hogy tisztán a romantika alapján nem lesz százszorta boldogtalanabb, mint így, hogy köhögő öreg bácsi veszi a kezébe a sorsa intézését? Hány fiatal teremtés van, akinek a vénleánysága határáig sincs alkalma ahhoz, hogy hozzáillő urakkal megismerkedjék, s hogy azt a tökéletes férfi-ideált feltalálja, akiről leányszobájában álmodott? Hiszen a mai házasság kizárólag a véletlen alapján áll, a vak és szeszélyes véletlen alapján, mely néha, zsarnoki kegyetlenségében, épp azokat boronálja össze, akik örökös és elviselhetetlen gyötrelmeket okoznak egymásnak. Az a vén bácsi tulajdonképpen egy merész ujitást képvisel: ő háborut üzen a vak és megbízhatatlan véletlennek, s a logika, a pszichológia és az emberismeret alapjára helyezi az emberi intézmények leghatalmasabbját: a szent házasságot. Hátha éppen ő fogja megtalálni a Kegyed számára azt a csinos, derék és szerelmes legényt, akit az égiek már ötezer évvel ezelőtt arra szántak, hogy Kegyedet boldoggá tegye? A pajkos Ámortól - így olvassuk a mitológiában - minden huncutság kitelik, miért ne telnék hát az is ki, hogy kopott-cilinderes, tubákoló öregekkel képviseltesse magát ebben a kései évezredben?

Levelezés

A nagy svájci, olasz és egyéb nemzetközi hotelekben könnyen megy az ismerkedés. Diner után, amikor a hall fényes csillárai kigyuladnak, s a sok dekolletált, estélyruhás szép asszony és a sok jókedvű, viruló, fiatal leány a frakkok tömegében elvegyül, a hangulat villamos szikrái gyorsan lángra lobbantják a kezdődő barátságot, sőt a parázs módjára pislogó szerelmet is. A bájos és nyílttekintetű amerikai hölgyek, utazásaik közben, nem ellenségei a könnyed flirtnek és a fiatal ladyk és fraulein-ok kedves és mulatságos epizódnak tekintik, ha a pálmagruppok közt minél több olyan gavallérjuk akad, akivel, lefekvés előtt, pompásan agyon tudnak ütni egy órácskát... De nem csak itt, a szállodák milieujében, kedves ez a rohamosan fejlődő barátság, hanem mindenütt, ahol gondtalan, vidám és előkelő emberek kerülnek együvé. A nagy, óceánjáró hajók fedélzetén, mikor a stewardok elszedték a virágbokrétákat az étterem asztalairól, odafenn, a kormányos bódéja körül, néha késő éjfélig se szűnik meg a terepere és a kacagás... A hallgató, csillagfényes tenger közepén száz vonzalom és barátság születik meg, melynek néha akkor is folytatásuk van, amikor a hajó már rég befutott a kikötőbe. Nem mindig komoly folytatásuk - ezek a női globetrotterek nem gondolnak folyton a házasságra, mint a mi fiatal hölgyeink, - hanem olyan, mely nálunk csak az egyenműiek közt szokásos: meleg és gyakran évekig tartó jó pajtásosság... Az amerikai leány, amikor a gőzös Plymouthban kiköt, férfiasan megrázza a gavallérja kezét és így szól hozzá, minden furfangos mellékgondolat nélkül:

- Nagyon megörvendeztet, ha ír nekem Londonba, a Garlton-szállodába... Majd én is megírom, hogy hol találhat meg bennünket júliusban vagy augusztusban...

A nagy kulturnemzetek hölgyei ugyanis nem találnak semmi különöset abban, ha idegen férfiakkal leveleznek. Sőt ez a szokás mindjobban tért hódít: a hall-, hajó- és fürdőbeli barátkozásnak rendesen nincs vége az elválás után, mert mindkét fél szükségét érzi annak, hogy még ezután is hirt halljon egymásról. Azok a boldog emberek, akik nem a hétköznapi élet

ördögmalmában töltik az idejüket, hanem a világ minden szép taván hajóznak, minden valamirevaló hegyét megmászzák és minden előkelő szállodájában végigülnek néhány dinert: többnyire állandó levelezésben állanak azokkal a fiatal leányokkal, akikkel utazásaik közben megbarátkoztak... Az ilyen levélváltás kedves és pikáns fűszere e szomorú életnek, s igazán nincs reá semmi ok, hogy holmi hazug és affektált illendőségi smokkságok miatt az okos emberek lemondjanak róla. Miért ne beszéljünk szívesebben egy bájos és frisslelkű fiatal leánynyal - ha csak levélileg is - mint egy unalmas és nagyképu férfivel? Föltéve, hogy nem üres és frivol léhaságok kerülnek szóba köztük, még a legóvatosabb mama se találhat kivetőt abban, ha a jólnevelt leánya egy komoly és értékes emberrel levelez. Annak a fiatal természetnek tehát, aki ma kérdésével hozzám fordul, bizvást azt válaszolnám, hogy semmi oka sincs megvonni magától ezt az ártatlan élvezetet, - és mégis azt mondom: hogy a mi viszonyaink között az ilyen intimitást nem helyeslem. Én, mint apa, nem engedném meg, hogy a leányom idegen férfiaktól levelet kapjon, de nem azért, mintha általánosságban helytelennek tartanám ezt a szokást, hanem azért, mert a mi fiatal uraink még nem érték el azt a műveltségi színvonalat, mely e kiváltságra kvalifikálná őket. Az a férfi, aki nálunk egy fiatal leánynyal levelez, már a harmadik levelében okvetetlen szerelmi célzásokkal hozakodik elő, mert valami különös virtust lát abban, hogy minden nőt, aki a barátságával kitünteti, hamarosan magába bolondítson. Önzetlenül, jó pajtás módjára egyáltalában nem tud beszélni egy fiatal leánynyal, s igazi elemében csak akkor érzi magát, ha léha, kétértelmű és haszontalan megjegyzésekkel hozakodik elő. Ez, fájdalom, annak a jele, hogy a nyugateurópai, internacionális műveltség még meglehetősen ritka vendég nálunk. A mi ifju gavallérjaink nem a kedves, finomlelkű, diszkrét jó barátot látják a fiatal hölgyben, hanem a szerelmi hódításaikra alkalmas médiumot. És ezért: a leghatározottabban ellene vagyok annak, hogy a mi hajadon leányaink egy idegen ur levelét elfogadassák. Ennek az ideje csak akkor fog elérkezni, ha az általános gondolkodás nálunk is nemesebbé és magasabbrendűvé lesz. Sajnos, nincs reményem hozzá, hogy én, a fehérhaju öreg, ezt a boldog időt megérhetem.

Vőlegényjelöltek

Egy névtelen levél ma - sok száz, sőt több ezer anya nevében - olyan kérdést vet föl, melynek megoldása bizonyára nagyon népszerű lenne, nem csupán a Kárpátoktól az Adriáig, hanem Skandinávia legszélső csucsától kezdve egész a szicíliai partokig, sőt talán még azokban az idegen világrészekben is, melyeknek társadalmi életét csak a tudósok leírásából ismerjük. Az Anonymus, vagy talán helyesebben: az Anonyma azt kérdezi ugyanis tőlem, mik azok a módok, melyek egy jó és gondos anyának a rendelkezésére állanak, amikor a leánya udvarlóját rá akarja bírni arra, hogy értelmesen és világosan beszéljen. „Mert a férfiak közt - írja a levél - nagyon sokan vannak, akik állandóan kitüntetik leányainkat az érdeklődésükkel, megeszik az összes kompótot, ami az éleltárunk polcain található, néha egy-egy ibolyabokrétával is kifejezést adnék leányunk iránt táplált rokonszenvüknek, de ne adj' isten, hogy végre magukra huznák azt a bizonyos szalonkabátot, melyben a felnőtt kisasszonyok kezét az uriemberek megkérni szokták. Mit tegyen ilyen körülmények között a gondos anya? Azt mégse lehet kívánni tőlünk, hogy egyenesen fölkináljuk a leányainkat egy idegen férfinak, sőt még célzásokat se szabad tennünk arra, hogy már nagyon is vágyakozunk az anyósi méltóságra, - hol van hát az a módszer, amelylyel ezeket a néma és nyakig begombolkozott csukákat megszólaltathatjuk?”

Konstatálnom kell, hogy az aggódó anya a hasonlatok terén nem működik valami nagy szerencsével, mert a nyakig begombolkozott csukák meglehetősen ismeretlenek a természetrajzban. De én - mint gavallér ember - nem ragaszkodom tulságosan a szavakhoz s értem és méltányolom a tiszteletreméltó hölgy fájdalmát, akinek ölelő karjaiból szíve drága gyermekét abszolute nem akarják elrabolni. Utóvégre nagyon is természetes dolog, hogy minden anya a maga leányát tartja a föld legtokéletesebb teremtésének, s így csakugyan nem értheti meg ama rideg kompótevők lelki állapotát, akik oly nehezen akarják magukra öltetni a leánykéréshez szükséges szalonkabátot. Szívesen koncedálom, hogy ezek az emberek kőszívű vandálok, de mindenesetre van egy enyhítő körülményük: ők nem a mama gyöngéd szemével nézik azt a karcos és mégis molett kisasszonyt, akit néha egy-egy ibolyabokréta erejéig kitüntetnek. De még ha azzal is néznék: akkor is százszor és még százszor meggondolják, amíg az életbevágó nyilatkozatot megteszik, mert manapság már a leglángolóbb szerelmesek is tisztában vannak a lakásinséggel és a piaci árakkal s jól tudják, hogy a szende kicsike, aki a mama szerint önmaga szokta varrni a bluzait, asszonykorában nyomorult smuciánnak minősíti az urát, ha nem a Berkovicsné műhelyében rendelheti meg az új tavaszi toilette-jét. A házaseslet ma már olyan luxus, amit nem mindenki engedhet meg magának s ez az oka, hogy a kétezzer forint jövedelemmel rendelkező fiatal ur ez idő szerint már nem a mamát nézi meg, hogy a leányát elvegye (mint a régi közmondás ajánlja), hanem a telekkönyvet vagy az édes apa folyószámláját.

Annak a körülménynek tehát, hogy a csuka nyakig begombolkozik, nem a házasulandó ifjak szemérmességében kell keresni a magyarázatát, mert ezek az ifjak, amíg nőtelenek, távolról se olyan ostobák, ahogy a tépelődő mamák hiszik. Ők nem szégyenkezésből hallgatnak, hanem abból a megokolt félelemből, hogy a drága gyermeket esetleg hozomány nélkül varrják a nyakukba. Ez az oka annak, hogy oly nemes nonchalance-szal eszik a kompótot és a sandwichecket, anélkül, hogy beszédes ajkukat szóra nyitnák. Nem bátorítás kell hát nekik, hanem az a bizonyosság, hogy az édes kicsike az apai áldáson kívül egy olyan könyvet is hoz magával, melynek nem Mikszáth Kálmán vagy Kiss József, hanem Lánczy Leó vagy Kornfeld Zsigmond a szerzője s melynek felmutatása ellenében a legzárkózottabb pénzesszekrények is készségesen szétárják az ajtajukat. Ha ez a könyv feltűnik a látóhatáron, a félénk ifju azonnal bátorrá lesz, oly bátorrá, mint Hannibál vagy Leonidás. A gyöngéd és pironkodó szemérem csak perfid álarc, melynek védelme alatt teljes biztosságban lehet elpusztítani egy polgári család éléstárát.

A válasz tehát, melyet a népszerű kérdésre adhatok, nagyon egyszerű: a bátorításnak sohase a mamától kell kiindulnia, hanem a józan, rideg és emberismerő apától. Azt a fiatal embert, aki hosszabb ismeretség után se nyilatkozik, a legravaszabb fogások se hozzák ki a sodrából, mert a csirkefogó nem szemérmességéből hallgat, hanem hitvány és alávaló taktikából. Képes hónapokon át az ostobát adni, csak hogy a függetlenségét megőrizhesse. De tessék csak hozzáküldeni a derék nagybácsit, aki az ilyen intim családi ügyeket intézni szokta, majd meglátják: mint jön meg egyszerre az esze és a bátorsága, melyet a kompótfogyasztás közben oly gondosan és sikerrel eltitkolt.

Igaz, hogy a szerelmi házasságok se pusztultak még ki egészen ebből a józan világból, de az ilyen esetekben talán még kevesebb szükség van az édes mamára, mint azokban, ahol az anyagi kérdések dominálják a helyzetet. Ha a kisasszony és az urfi anyai beavatkozás nélkül nem értik meg egymást, akkor a dolgon a legravaszabb furfang épp oly kevésbé segíthet, mint a legropogósabb dinnyekompót.

Háztűznézés

- Tudja Ön, hogy miből áll voltaképpen a háztűznézés? - kérdezi ma tőlem egy ismeretlen fiatal ember, aki, úgy látszik, most egyik nevezetes fordulópontja előtt áll az életének. Az ember gyönyörűen megborotválkozik, fölveszi a smokingját vagy a redingót-ját s beállit egy vadonatidegen házba, melynek felnőtt, férjhezmenő leánya van. Mindenki tudja, hogy miért jött - nemcsak az apa, anya, a menyasszonyjelölt tudja, hanem a nevelőnő és a szobaleány is, - de mindenki oly ártatlan arcot vág, mintha sejtelve se lenne róla, hogy a látogatásnak mi a célja? Az egész ház zavarban van, a papa ostobaságokat beszél, a mama kipirul, a fiatal leány, aki a tiszteletünkre szende Gretchennek öltözött ki, elsápad, a szobalány gunyosan mosolyog, a kisebb gyerekek lopva leskelődnek az ajtó függönyén keresztül s nekünk ezer számárságról kell beszélnünk, amelyek bennünket épp oly kevésbé érdekelnek, mint a háziakat. Mikor végre eltávoznak, oly boldogan és megkönnyebbülve lélekzünk fel, mint egy vízből kifogott öngyilkosjelölt. Lelkiállapotunk ugyanaz marad, akár tetszik a leány, akár nem tetszik, s mikor a smokingot levetjük, dühösen megfogadjuk, hogy inkább százszor agglegények maradunk, semhogy még egyszer hasonló helyzetbe keveredjünk. Persze a fogadalmat csak addig tartjuk meg, amíg egy új, fiatal hölgy föl nem tűnik a látóhatáron, mert ekkor megint előről kezdődik az egész processzus. Házasságot ilyen kinszenvedések nélkül nem lehet kötni, ha csak valami váratlan, kivételes szerencse nem ér bennünket. Helyesnek tartja Ön a mai háztűznézés rendszerét? Nem gondolja, hogy ezek nélkül a borzasztó formaságok nélkül is férjjé lehetne az ember? Ha gondolja, hát az isten szerelméért, árulja el hamar a háztűznézés diszkrétebb és kellemesebb formáját, mert elhiheti, hogy számtalan fiatal ember csak azért őrizkedik a házasságtól, mert ezek az előleges gyötrelmek idegessé teszik.

A nagy lépésre készülő, boldogtalan ifju lelki-állapotát tökéletesen megértem, mert valóban, nem kis hősiesség kell hozzá, hogy az ember egy óra hosszat a Shaw és Pinero darabjai felől csevegjen, amikor egy szerető és savanyuan hangolt család a legfürkészőbb Röntgen-pillantásokkal igyekszik belelátni a lelkébe. Mikor tudom, hogy ők tudják, hogy én egész másra gondolok, mint amit élő szóval elmondok, s mikor világosan érzem, hogy a gondos apa, a szerető anya, sőt a szendén piruló menyasszony is annyit törődik e pillanatban Shaw-al s Pineróval, mint a dalai láma reggeli papucsával, kétségtelenül kitűnő idegzetre mutat, ha mosolygó arccal és nyugateurópai biztonsággal tudom adni az elmés és gyakorlott causeurt. Hiszen én is tudom, ők is tudják, hogy nekem nem a Vigszínház repertoírja van eszemben, s őket sem a Mücsarnok tavaszi kiállítása érdekli, hanem mindnyájan arra gondolunk, hogy: istenem, milyen jó lenne immár öregebbnek lennünk egy félórával! Ők a vagyoni viszonyaim felől szeretnének kimerítő információt kapni, én pedig a keblem mélyén azt kutatom: hogy a pironkodó kisleányból, aki most a szelid mezei vadvirágot játszsza előttem, nem egy hisztérikus, bájos kis bestia fog-e kigubózkodni három hónap múlva, amikor már az a főlemelő hivatás várakozik majd rá, hogy az én hangulataimat és gallérjaimat gondozza. De azért mindnyájan édesen, elragadtatva mosolygunk, - és szenvedélyes, sőt viharos érdeklődéssel emlegetjük Morris Rosenfeldet, vagy azt a másik, barátságos idegent, akit épp ebben az időben vetnek föl az aktualitás hullámai.

Arra a kérdésre tehát, hogy helyesnek tartom-e a mai háztűznézés rendszerét, habozás nélkül azt felelem, nem tartom helyesnek. A fiatal legény komoly szándékkal csak abban az esetben jelenjék meg a leányos házban, ha már régebből is jó ismerőse a családnak, vagy: ha már az előző formaságokon tulesett. A közeledésnek hasonlithatatlanul kellemesebb módja, ha a két fél idegen terezenumon találkozik egymással, de az istenért, ne gondoljanak a kávéházra, - ez a megjegyzés Budapesten nem fölösleges - mert ez a mód valamennyi közt a legutolsó. Ott a színház, ott vannak a finom és előkelő éttermek, ahol csakugyan a véletlenség látszatával

ismerkedhetik meg egymással két egymás után vágyakozó, fiatal teremtes. Az ilyen találkozást boszorkányos ügyességgel inszcenálhatja egy közös és jólelkű ismerős. De a színházon, az előkelő éttermeken kívül is számtalan hely van, ahol egy disztíngvált uri ember egy disztíngvált leánnyal megismerkedhetik; hiszen a fiatal hölgyeket manapság már nem magán-cellákban őrzik odahaza, s Budapesten is, a vidéken is alig van olyan urileány, aki néhány napján a hozzá illő társaságot föl ne keresné. Itt, az idegen társaságban, a fiatalok könnyűszerrel közelíthetnek egymáshoz, hiszen a férfi, akinek frakkja és társadalmi pozíciója van, mindenüvé bejuthat, ahova tetszik neki. A zsúr vagy a délutáni tea intim sokadalmában bizvást megbarátkozhatnak egymással, akiket a sors egymásnak szánt, anélkül, hogy heves szívdobogással vagy utólagos ideglázzal kellene az ismeretségért megfizetniük.

A háztüznéző-vizit, melyet a fiatal ember egy idegen családnál megtesz, csak tévedésből vagy szórakozottságból maradt ki a *Pokol* című elbeszélő költeményből.

Jegyesek

Szereplő személyek: *apa* (vidéki ügyvéd, aki semmit se tud megtagadni az ő bájos kis leányától), *mama* (aki jókedvű és még egészen szemrevaló asszony, de nagyon hirtelen eljár a keze), a *felőtt kisasszony* (a kinek két hónap múlva lesz az esküvője, már a lakás is megvan) s a *vőlegény* (állami mérnök s a Dunántul legszebb angol bajuszának a tulajdonosa.)

Ezek a probléma szereplői. A dráma maga a következő:

A kisasszony e pillanatban élete legboldogabb korszakát éli, amennyiben rövid hatvan nap múlva ahhoz az urhoz fog feleségül menni, akibe tizennégyéves kora óta halálosan szerelmes. A szülők szívesen adják áldásukat a készülő frigyre, mert a vőlegény szorgalmas, talentumos és derék fiú, aki bizonyosan épp úgy fogja kényeztetni a leányukat, ahogy ők - a mama egy-két pofonjától eltekintve - a gyerekkora óta kényeztették. A fiatalok nagyon meg vannak elégedve sorsukkal, csupán két megváltozhatatlan tény ellen van kifogásuk: az ellen, hogy a nap mindössze csak huszonnégy órából áll, s hogy az állami mérnöki hivatal oly kegyetlen és köszívű, hogy ebből a nyomorult huszonnégy órából is ötöt naponként elrabol tőlük. Vegyük tekintetbe azt is, hogy az ember az alvásra is kénytelen fordítani hét órát s hogy kora reggel nem szokásos a vizitelés; marad tehát összesen vagy kilenc óra, melyet a két szerelmes együtt tölthet. Kilenc óra, amikor kilenc teljes esztendő se lenne elég ahhoz, hogy a legsürgősebb mondani-valóikat közöljék egymással. Ugyebár, ily körülmények között el lehet képzelni, hogy ezt a kilenc órát akkor is egymásnak szentelnék, ha a háborgó Vezuv tövében várnák azt a pillanatot, mikor mindörökké az egymáséi lesznek?...

Eddig tehát rendben lenne a dolog, de most jön a bökkenő: a két szerelmes kilencórás boldogságának is megvannak a sötétlelkű irigyei... Még pedig nem a menyasszony barátnői, a vőlegény kollégái, s a kisváros pletykázó kávéénikéi, hanem azok, akik a legközelebb állanak hozzájuk: a szülők. Ez hihetetlen és vérfagylaló dolog, de így van. Legalább a szerencsétlen jegyespárnak ez a véleménye. És hogy ez a vélemény nagyon is megokolt, az kitetszik a következő szimptomákból:

A vőlegény és a menyasszony egyedül ülnek az ebédlő félhomályában. Hogy mivel töltik az időt, azt ne kutassuk (valószínűleg a régi spanyol költők tájszólásairól beszélgetnek), de annyi bizonyos, hogy nem élvezhetik sokáig az egyedüllétet; öt perc múlva ugyanis kinyilik az ajtó s a mama mosolygó arccal lép az ebédlőbe.

- Nem láttad, kis lányom, a huskönyvet? - kérdezi a pironkodó menyasszonytól.

E szavak után tiz percig lázasan keresgél a szobában s csak akkor távozik, amikor a jegyesek már olyan arccal néznek rá, amilyent szegény Dózsa György vághatott, mikor a tüzes széken helyet kínáltak neki. De alig maradnak ismét három percig egyedül, már apa ront be hozzájuk hangos szóval az irodából.

- Holnapra jegyeket vettem a színházba, - ujságolja oly diadalmasan, mintha legalább is megütötte volna az osztálysorsjáték főnyereményét.

Az apa is ott marad egy negyedórán át, s mikor nagynehezen eszébe jut, hogy az irodában a peres felek már várakoznak rá, akkor a kisebbik lány, a szakácsnő, a kárpitos, a varrókis-asszony lép be hozzájuk valami kifogással az ebédlőbe. Szóval: nincs olyan tiz percük, hogy háborithatatlanul beszélgethethének egymással s a szimptomák határozottan arra vallanak, hogy mindez nem pusztá véletlenség: a szülők direkte úgy intézik a dolgokat, hogy valaki minduntalan megzavarja őket.

„Hitted volna-e, oh, bölcs kádi, - kérdi hozzám intézett levelében a vőlegény, - hogy ily tigrisanyák is élhetnek a világon, s hogy akadhat szülő, aki egyenesen gyönyörűséget talál abban, ha a leánya idegrendszerét ennyire fölborzolhatja?”

Édes fiam, én megértem a te szomorúságodat, s a helyedben magam is azt mondanám, hogy a vérszomjas tigris szelid galamb e rettentő anyához képest, de mivel, fájdalom, már tul vagyok azon a koron, amikor az embernek sürgös beszélni valója van egy szép leánynyal, hát azt mondom: hogy az a tigris-anya okosan cselekszik, sőt egyenesen az anyai kötelességét hanyagolná el, ha nem keresné az ebédlőben a huskönyvet. És az apa is, a kisebbik leány is, sőt a szakácsnő is, meg a kárpitos is helyesen cselekszik, mikor a tárgyalásaitokat öt percenként megszakítja. Hogy miért, azt hiába magyaráznám neked és hiába magyarázom a bájos kis menyasszonyodnak is, mert ti úgy se fogtok igazat adni nekem és ha igazat adnátok, meg se érdemelnétek, hogy a jó isten ilyen boldogokká tett benneteket. Vannak izgalmak, melyekből a kevés is sok, s vannak gyönyörűségek, melyeknek az adja meg az igazi értéküket, hogy csak ritkán és akadályokon keresztül lehet hozzájuk jutni. Égő gyufával nem szabad ott járni a puskaporos torony körül, s aki a toronynál őrt áll, csak a kötelességét teljesíti, ha minden közeledő gyújtósálra ügyel. Mindez csak képletes beszéd, de ha buksi, szerelmes fejedet kissé töröd rajta, hamar rá fogsz jönni, édes fiam, hogy annak a tigrisanyának igaza van. Már azért is, mert e rövid földi életben tulajdonképpen a boldogság reménye a legnagyobb boldogság. Aki a holnap ezresbankóját ma kísértékü aprópénzre eszkomptáltatja, az még a szerelem terén se mondható kiváló szakembernek. Várd meg a holnapot, mikor a nagy pénzedet teljes értékben beváltják, - és gondold arra, hogy az ember - már az ismert kép szerint is - csak akkor van „végre egyedül”, mikor az oltár elől eltávozott. Addig bele kell nyugodni abba a fájdalmas tudatba, hogy apák, mamák, szakácsnék és kárpitosok is vannak e nyomorult földtekén.

A szökevények

- T. problémagyártó uram, írja ma egy uriember, akinek minden során meglátszik, hogy nagyon meg van botránkozva. Ön előszeretettel adja a csalhatatlan római pápát minden illendőségi kérdésben, hát döntse el most azt az érdekes vitát, mely köztem és egy barátom közt felmerült. Mind a ketten hivatalosak voltunk egy esküvőre s nagy gálában meg is jelentünk a

lakodalmas asztalnál, mely csak úgy görnyedezett a virágoktól és az ezüsttől. Ott volt minden notabilitás, akiket állítólag egy notabilitás-szállító vállalatától szoktak kibérelni az örömszülők, egy sereg szép asszony ült a kényelmes karosszékekben, az asztalfőn pedig a fiatal pár foglalt helyet, akiket félórával azelőtt kötöttek össze egy hosszú életre az oltár előtt. A hangulat természetesen lelkes volt, a pincérek sűrögve jártak nagy ezüst tálaikkal az asztal körül, a pezsgő durrogott, a napsugár bekandikált a selyemfüggönyökön át, szóval érezni lehetett, hogy itt valami édes mámor lebeg a levegőben. Engem általában száraz legénynek tartanak, aki egykönnyen nem veszíti el a fejét, de most az én lelkem is megtelt azzal a lázzal, mely a teremben mindenkit elfogott s a pecsenyénel felálltam, hogy a fiatal párt felköszöntsem. Már bele is fogtam a beszédembe, amikor hirtelen az asztalfőre esett a pillantásom s nagy bámulatomra azt láttam, hogy a fiatal párt egyáltalában nem látom. Eltűntek, vagyis helyesebben: megszöktek. Gondolhatja, hogy majdnem a torkomon akadt a szó, mert a legnagyobb mértékben illetlennek találtam, hogy azok, akiknek ünneplésére az egész nagy társaság összegyűlt, egyszerűen kerekét oldanak és elpárolognak. Miért huztunk mi akkor frakkot, miért vették magukra a hölgyek a legszebb ruhájukat? A beszédemet azért, úgy ahogy befejeztem - csak azért nem hagytam abba, mert nem akartam botrányt okozni, - de a lakodalmas ebéd után élenken kikeltem az ellen a csuf szokás ellen, hogy az új házaspár ilyen neveletlenül faképnél hagyja a tiszteletére összegyülekezett társaságot. Voltak, akik nekem adtak igazat, de a jelenlévők legnagyobb része frivol mosolylyal hallgatta a vitát s amellet kardoskodott, hogy ezt az édes kis illetlenséget nem szabad tulságosan rossz néven venni... Szóval nagy többséggel leszavaztak, de én nem nyugszom meg ebben a verdiktben, hanem Csalhatatlanságodhoz fordulok azzal a kérdéssel: vajjon van-e joguk az új pároknak ahhoz, hogy az etikett törvényeit ennyire lábbal tapodják?

Mielőtt Csalhatatlanságom erre a súlyos kérdésre válaszolna, előbb szíves engedelmeikkel megállapítok egy tényállást: azt, hogy ez a megbotráncozott uriember jóval túlhaladta az ötvenedik évét, hogy elvileg sohase gondolt a házasságra, szóval: hogy tizenhárompróbás, megsavanyodott agglegény. Minderről egy szót se ír a levelében, de szívesen felajánlok száz forintot egy ellen, hogy ez a jellemzés megfelel a valóságnak. Mert csak egy agglegény beszáradt szíve képes arra, hogy ezeknek a mohó, szerelmes kis csacsiknak a viselkedését az illem rideg paragrafusai szerint ítélje meg...

De hagyjuk ezt, hiszen nem jellemzést kíván tőlem Savanyuságod, hanem komoly és humor nélkül való döntvényt, melylyel barátai előtt az igazát megvédheti. Hogy lojalitásomról teljes bizonyosságot adjak, ime, készséggel kijelentem: az a vadonutaj házaspár igenis, illetlenül viselkedett. Oly illetlenül, hogy az összes német divatlapok szerkesztői postája jogosan elítélné őket, mert teringettét, az már csakugyan több a soknál, hogy az ünnepeltek angolosan távozzanak el attól az asztaltól, ahol az ő tiszteletükre gyűlt össze egy tekintélyes vendégsereg. Az illemtanból ezek a könnyelmű fiatalok feltétlenül megérdemelnék a szekundát. Önnek tehát minden bizonynyal igaza van, - és lássa, én mégis azt mondom, hogy az a másfélórás férj, aki nem szöktetné meg hasonló módon a feleségét, bizvást megérdemelné, hogy a világ összes illemlkodexeit végig kelljen olvasnia, mielőtt a pironkodó asszonyával egyedül marad...

Mert a dolog, tisztelt komolykodó uram, akként áll, hogy kétféle szempont szerint lehet megítélni a földi emberek cselekedeteit: az illem és a természetes ösztönök szempontjából. Az illemlmet a kétkoronás kézikönyvekből tanuljuk meg, a természetes ösztönt pedig, díjtalan podgyászsként, magunkkal hozzuk erre a gyönyörűsleges világra. És az egyiknek épp úgy hasznát vesszük, mint a másiknak; csakhogy az elsőnek akkor, a midőn zsurokra és five o'clock teákra megyünk, a másiknak akkor, amidőn minden vércsöppünk lángolni kezd arra a gondolatra, hogy egy drága, kicsike teremtetést a karjainkba szorítsunk...

Az a fiatal pár, amelyik az esküvői lakomáról ilyen rövid uton megszökött, kétségtelenül megérdemli a szekundát az etikettből s én habozás nélkül ki is mondom a verdiktet, hogy itt nagy és súlyos illetlenség történt. De ez a verdikt egyuttal azt jelenti, hogy a két szökevény százezerszer bölcsebb volt, mint a világ összes agglegényei, mert a szerelemben - emlékezzék csak vissza a régmúlt időkre! - az illetlenség a legnagyobb bölcseségek közé tartozik. Aki az üres etikettet még az esküvője napján se rugdossa félre, az vagy olyan öreg, mint ön, vagy olyan szédületes smokk, mint az a német tanár, aki egy könyvében komolyan megírja, hogy egy előkelő ur csak délelőtt tizenegy és tizenkét óra között hunyhatja örök álomra a szemeit.

A flirtelés határai

Erős a gyanum, hogy a kérdést, mely ma, döntés céljából, hozzám érkezett, viharos jelenet előzte meg: afféle ebédutáni, vagy vacsoraközi jelenet, mely a házasság életében nem ritka, s mely az agglegényekben mindig azt a hitet költi föl, hogy mégis csak ők a legokosabb emberek. Ugy képzelem, hogy egy bájos asszony, aki a szoknyáját feszesesbre fogja össze, mint ahogy az a filiszter férjeknek tetszeni szokott, a korzón, a dunaparti étteremben, a színházban vagy a váci-utcán kissé többet mosolygott egy raglános urra, mint a mennyit a feleségek illemkodexe megenged s hogy e mosolygás következeképp egy derék nyárspolgár magából kikelve rohant el este az intimus ebédlőből, hogy az alsós, vagy a baccarat izgalmaiban keressen kárpótlást családi boldogtalanságáért...

A kérdés, melyet a meghasonlott lélek kissé zavaros levelében elibém terjeszt, a fölösleges frázisokat elhagyva, oda konkludál: hol van és meddig terjed az a határ, amelyen túl már a lojális és nagyvilági férj se tűrheti meg, hogy szép feleségének udvaroljanak? Vagyis: meddig köteles szemet hunyni az idegen férfiak bizalmaskodása fölött és mikor érkezik el az a pillanat, amidőn az udvarlás ellen joggal és teljes méltósággal tiltakozhatik?

A probléma nem olyan könnyű, mint amilyennek látszik, mert általánosságban nem lehet rá megadni a helyes választ. Itt minden a férj társadalmi helyzetétől függ, - legalább hosszú csatangolásaim közben állandóan így tapasztaltam. Egy nagykövet bátran megengedheti, hogy a felesége idegen urakkal üljön a színházi páholyban, Marlborough hercegnő nyugodtan automobilozhat a barátaival, de egy pesti ügyvéd felesége rosszul tenné, ha az ura nélkül, idegen férfiak társaságában menne az előkelő étterembe, a szolid iparosné pedig már azzal is gyanut kelt, ha a fiatal szomszédjával sétálgat tulsokat a külvárosi utcán. Helyes-e, nem helyes-e, más kérdés, de bizonyos, hogy a mai társadalom fölfogása szerint az előkelőbb pozícióju hölgy a flirtelés tekintetében több szabadságra tarthat jogot, mint a kevésbé előkelő. Ez azonban inkább csak a látszat dolga: ami a lényegét illeti, bizvást el lehet mondani, hogy az angol peerek, az amerikai vasutkirályok, a francia vicomte-ok épp oly kevésbé örülnek annak, ha fiatal feleségük más férfiakkal kacérkodik, mint a pesti orvosok, hivatalnokok és napidijasok. Ez nem a társadalmi helyzettől függ, hanem attól: ki mennyire szereti azt a csinos asszonyt, akivel az ebédlőjét, a szalonját és a hálószobáját megosztja. A legtöbb férj - valljuk meg az igazat - akkor érezné magát legnyugodtabbnak, ha ő nagysága egyáltalában nem érintkeznék idegen urakkal; de mivel a nyugoti konvenció a háremszerű elzárást, fájdalom, nem engedi meg, kénytelen-kelletlen tesz bizonyos koncessziókat a társadalomnak s büszke, melancholikus, vagy ostoba arcot vág, amikor a felesége décolletage-ára tapadó, éhes és csillogó szemeket megpillantja...

Nem beszélek azokról a férjekről, akik ezt a hermetikus elzárást gyakorlatban is megvalósítják, - hiszen az ilyen nem igen tudna megélni a mai önző és liberális társadalomban - de bizonyos, hogy még a leglojálisabb férj is elérkezik némelykor ahhoz a határhoz, a mikor teljes joggal juthat már az eszébe, hogy nem a más számára házasodott. A modern asszonyt, aki forradalmi eszméket hordoz a fejecskéjében, nem lehet eltiltani attól, hogy olykor kellemes és ártatlan flirtekkel izgassa az idegeit, annál inkább se, mert ennek a könnyű bizsergésnek legutolsó felvonását ugyanis csak a törvényes férj élvezi. Az idegen férfiakkal való ingerkedést, a pajkos és talán pikáns színezetű tréfát, mely az asszonyok és férfiak társaságbeli érintkezését oly vonzóvá teszi, a mai kor teljesen akceptálta, s a morózus férj, aki az ilyen ártatlan mulatságot rossz néven veszi, voltaképp csak maga alatt vágja a fát, mert a gyanakvó hitvestársak felszarvazása már a bibliai kortól kezdve megszokott dolog. De a pillanatnak, amelytől kezdve a két nem érintkezése veszedelmessé válik, épp úgy meg vannak a bizonyos szimptómái, mint akármelyik testi betegségnek, s az okos férj már a legelső szimptómánál sietve megteszi az óvintézkedéseket. Mikor az asszony már a legyezőjével csap az idegen férfi kezére, nagy társaságban is suttozva beszél, s a férjet, aki gyanutlanul közeledik hozzá, az udvarlója előtt tulságos gyöngédséggel kezeli: az okos ember - anélkül, hogy a gyanujának bármily külső jellel is kifejezést adna - tapintatosan, szinte az öntudatlanság látszatával vágja ketté azt a fejlődőben levő bizalmaskodást, melynek csak a különböző stádiumai mások, de a vége többnyire ugyanaz. A comme il faut férj a felesége száz udvarlójától se ijed meg, de föltétlenül alapos oka van a tűnődésre, a mikor ugyanaz a barátja tulságosan kezd ragaszkodni hozzá, szívesen föláldozza érte az estjét, s a színházba, az étterembe is elkíséri, mert, „ugyse tudna egyebet tenni az idejével”. Persze a kirándulásokon ő nagysága is résztvesz, ő nagysága, aki jókedvű lenézéssel beszél az ostoba, de jó fiuról.

Arra, hogy az összes aggasztó szimptómákat felsoroljam, valószínűleg nem reflektál a mai levél írója, - hiszen a férjek idegzete épp úgy megérzi a házaseleti változásokat, mint a leveli békáé az időjárás fordulásait. De a legtöbb férj - bár valami homályos sejtelem ott motoszkál a lelke mélyén - egyszerűen abszurdnak tartja azt a gondolatot, hogy őt a felesége megcsalhatná. És ez a gondolat tényleg abszurd, még maguk az érdekelt felek: az asszonyok előtt is. De istenem, hát van-e édeesebb és pikánsabb élvezet, mint egy abszurdumot megvalósítani?

A mama lánya

Egy derék, komoly és szimpatikus fiatal ember szerelmes egy bájos, fiatal leányba. A leány viszonzozza az érzelmeit: neki is fölragyognak a szemei, ha véletlenül összetalálkoznak valahol. A férfinak jó állása van, évek óta sokat keres, nincs tehát semmi kétség az iránt, hogy a leendő családját tisztességesen eltarthatja. A leány jó módu szülők gyermeke; az apa is, a biztosító társaság is csinos összeget fog kifizetni annak a szerencsés urnak, akivel majd az anyakönyvvezető előtt megjelenik. Mindketten szépek, egészségesek, jókedvűek. A leány szülei is, a férfi szülei is örömmel látnák, ha a kedves vonzalomból örökös frigykötés lenne. Szóval: minden kellék megvan ahhoz, hogy egy boldog, példaszerű, harmonikus házasság keletkezzék.

És ime, ahelyett, hogy a jegyváltás expressz uton megtörténnék, a fiatal ur aggódó arccal ül le az íróasztalához, s hosszú, töprenkedő levelet ír nekem, az ismeretlen, vén globetrotternek, s a levélben szinte esdeklően arra kér: adjak neki, az isten szerelmére, lelkiismeretes tanácsot arra nézve, vajjon ezt a bájos, kékszemű, barnahaju gyermeket csakugyan elveheti-e feleségül? És

minden egyes sorából az látszik, hogy komoly és izgatott lelki tusák előzték meg ennek a furcsa levélnek az elküldését...

Miért ez az érthetetlen aggodás? Nem azt kell-e hinnünk, hogy ennek a fiatal urnak a nagy boldogság hirtelen megzavarta az eszt?

Nem. A töprenkedésnek megvan az alapja. Száz házasulandó férfi közül legalább kilencven szakasztottan úgy cselekednék, mint ez az én különös levelezőm.

A leánynak ugyanis, akiben minden kellék megvan ahhoz, hogy egy derék embert magába bolondítson, nemcsak apja van, hanem anyja is. Még pedig olyan anyja, aki ma is a legszebb asszonyok egyike. Harminchét éves, de nem igen látszik többnek harminckettőnél. Karcsu és mégis telt, csillogó szemü, csábító, szép asszony. És ezenkívül pikáns, jókedvű és jólelkű asszony is. Már menyecske korában is szívesen vette, ha udvaroltak neki és még ma se érezné jól magát, ha nem venné körül az udvarlók és a bámulók serege. A kis városban hire van a kacérságának; és a rossz nyelvek azt beszélik, hogy nem igen elégszik meg az elméleti kacérsággal. Több olyan urról beszéltek, akik szerencsével udvaroltak neki. A szép asszony gyakran fölrandul Budapestre, s ilyenkor az aranyifjuság egyik-másik tagja is eltűnik néhány napra a kisvárosból. Ezt mindenki tudja, beszéli, terjeszti, csupán a férj nem vesz róla tudomást. A férj szorgalmasan dolgozik reggeltől estig a hivatalában, s nagyon boldog, mikor a feleségének egy-egy szenzációs uj toilletje a fővárosból megérkezik. A pletykák nem érdeklik, talán nem is hisz bennük. Pedig aligha lehet rideg ember, hiszen a kis leányával bizalmasan összebujva szokott sétálgatni esténként a kisváros korzóján.

Értik-e most már, hogy miért habozik az a fiatal ur?

Ha nem értenék, ide írok néhány sort a hozzám intézett leveléből:

„Tisztelt uram, ön azt mondja, hogy öreg, tapasztalt és világlátott ember, aki mindenütt járt, mindent megfigyelt és az a szenvedélye, hogy a lelki problémákkal foglalkozzék. Bizalommal és szeretettel fordulok tehát önhöz azzal a kérdéssel: vajjon elvehetem-e feleségül ennek a léha és haszontalan asszonynak a leányát? Nem kell-e attól tartanom, hogy a szerény és egyszerű gyermekben is az édesanyja nyughatatlan vére lobog? Ki biztosít róla, hogy nem egy kacér, rossz és felületes asszony fog kigubózkodni ebből a finom és ártatlan kisleányból? Hiszen a közvélemény is azt mondja, hogy az ilyen lépés előtt az édesanyát kell megnézni... Mindenre kérem, adjon nekem valami jó tanácsot, mert a magam temperamentumát ismerve, bizonyos vagyok benne, hogy borzasztó katasztrófa lenne abból, ha az én feleségem is olyan asszonynya lenne, amilyen az édesanyja.”

Kedves, ismeretlen barátom, aki e percben valószínűleg dobogó szívvvel és sötét kétségekkel a lelkében kóborol egy vidéki ház ablaka alatt, - melyen belül a szép mama talán éppen a legfrissebb udvarlójával flirtel - én értem, nagyon is értem azokat a motívumokat, melyek önt arra bírhatták, hogy hozzám forduljon... Nem ön az első és nem ön az egyetlen, aki ebben a csunya és embertelen babonában hisz... Az átöröklésről annyit beszélnek a mi korunkban, hogy nem csoda, ha valaki e jelszó örvé alatt egy szegény és ártatlan gyermeket ilyen kegyetlenül meggyanusít... Örülök, hogy hozzám fordult, mert így elmondhatom önnek, hogy amit gondol, az érthetetlen barbárság. Hosszu bolyongásaim közben mindig úgy láttam, hogy a rossz és erkölcstelen anyáknak éppen felnött leányaik, a szerencsétlen kis mártírok, a legszigorubb kritikussai... Az ő gyermekszívéük mindig megérzi, hogy az a lény, akit legjobban kellene tisztelniük a világon, a romlottság és alávalóság utját járja... Nézze meg a serdülő leányt, akinek anyja a korrektség ösvényéről letért: valamennyi szinte beteges ragaszkodással csügghet a szomorú és hallgatag férfiun: az édesapján... Ezek a sajnálatraméltó gyermekek nem a léhaságot viszik magukkal abba az új világba, ahova a szerelmesük elvezeti őket, hanem a termé-

szetes undorodást mindattól, ami piszkos, alávaló és erkölcstelen... Csupán a férjtől függ, hogy ez az új világ mindazért a sok fájdalomért kárpótolja őket, amit gyermekszívük mélyében oly sokáig és oly mérhetetlen kinok közt rejtegettek...

Ha ön becsületes és jó ember - és a levele után ítélve, bizonyosan az - akkor gondolkodás nélkül megkéri annak az édes kis teremtnének a kezét és a lehető legrövidebb idő alatt kираgadja abból a milieuból, melybe egy gonosz és mostoha véletlen helyezte...

A szerelem sportsmanjei

Az eset, amelyről egyik, ma hozzám intézett levélben szó van, egyáltalában nem tartozik a rendkívüliek közé, de mivel a tipust, amelyik ennek a vidéki kis regénynek a hőse, még nem méltányolták eléggé, szívesen megállok mellette egy pillanatra. Érdekes, mert a férfiaknak ez a fajtája épp úgy feltalálható a legkisebb pusztai tanyán, mint a budapesti kávéházakban.

Aki a mai levélben szerepel, az nagyon csinos és szeretetreméltó fiú. Jól öltözködik, elolvassa az újságok művészi és irodalmi rovatát, elmésen cseveg s kitűnően tud beszélni az asszonyok nyelvén. Azok közé a férfiak közé tartozik, akiket a francia *homme à femmes*-oknak nevez. Az az élet-eleme, ha leányok és férjes nők társaságában lehet. Udvarol, tréfál, ezer apró szolgálatot tesz, szóval: kellemes, szinte nélkülözhetetlen ember. És mégis: egyike a legveszedelmesebb kalandoroknak, a mint a következőkből kitetszik.

Egy fiatal ur - írja a levél, melyről föntebb szözlottam - naponként eljár egy uri házba, ahol csinos, felnőtt leány van. Majdnem mindennap ott iszsza meg a teáját, de néha ebédre és vacsorára is ott tartják. A szülők azon a véleményen vannak, hogy a kedves, fiatal ember a felnőtt kisasszony kezére pályázik. És mivel jó és biztos állása van, s a leány is láthatólag rokonszenvez vele, a mama nagyon szívesen venné, ha az elmés causeurt hamarosan a vejének mondhatná. De mulik az idő, fogy a tea és a sandwich, a fiatal ur azonban nem nyilatkozik érdemlegesen. Végre a gondos anya megkérdezi a leányát:

- Még mindig nem szölt?

Mire a komoly leány, akinek nincs titka az édesanyja előtt, így válaszol:

- Arról, hogy feleségül akar venni, még nem szölt. De minden jel arra mutat, hogy mégis csak ez a szándéka. Amikor elvölünk, mindig megszorítja a kezemet, százszor elmondja, hogy szerelmes belém, s néha órákon át zaklat, vajjon én is szeretem-e? Már meg is mondtam neki, hogy szeretem, mire hálásan és elérzékenyölve szorította meg újra a kezemet...

A mama megnyugszik: mi következhetik ezek után egyéb, mint hogy a fiatalember meg fogja kérni a lánya kezét? De nem kéri, hónapok mulva se kéri, bár naponkint ott van a házukban, s épp oly meleg pillantásokat vált a szép leánynyal, mint megismerkedésük elején. Sőt azóta is mindennap megkérdezi: vajjon igazán szerelmes-e bele? És ha a fiatal teremtné egy napon kedvetlenül válaszol, hát lehorgasztott orral, láthatólag megsértődve ballag mellette a kisváros sétaterén.

Vajjon mi hát a célja ennek a furcsa fiatal urnak? - kérdezi a levél, melyet a család egy jó barátnője hozzám intéz.

Meg fogom mondani, hogy mi a célja, s egyuttal bemutatom azt a tipust, melyből ez a szentimentális, de fölöttebb óvatos lovag kikerült.

Kegyed, asszonyom, bizonyosan meg fog érteni engem. Hiszen ennek a típusnak az asszonyok között aránytalanul több a tagja, mint a férfiak között.

Nincs kétségem benne, hogy Kegyed a mintafeleségek példaképe. De gondoljon csak vissza arra az időre, amikor még fiatal, jókedvű és pajkos volt (most már, a levele szerint, fehér a haja), vajjon nem szerzett-e örömet és mulatságot Kegyednek, mikor azt látta, hogy egyik udvarlóját magába bolondította? Biztos vagyok benne, hogy még gondolatban se volt hűtlen az urához, de hiuságának mód fölött jól esett, hogy hódolói serege megszorodott. Ne szégyenkezzék, ne mondjon ellent; a legbecsületesebb asszony se haragszik meg érte, ha azt látja, hogy valakiben szerelmet ébresztett.

A férfiak, legalább régente, nem elégedtek meg ezzel az elméleti diadallal, ők vagy mindent akartak, vagy semmit. Nem arra a tudatra pályáztak, hogy egy szép teremtetést meghódítottak, hanem arra a gyönyörű és mámorító pillanatra, amikor egy bájos nő szerelmesen a nyakukba borul.

Manapság - hihetetlen és mégis úgy van - mindjobban megszorodik ama férfiak száma, akik izgalmas sportnak tekintik, hogy a szerelmi vallomásokat rakásra gyűjtsék. Ezeknek elég, ha a kiszemelt áldozat pirulva beismeri, hogy szereti őket. Az asszonytól kicsikarják a légyottot, amelyre nem mennek el; a lányt magukba bolondítják, de nem veszik el feleségül. Szóval: azokra az előkelő rókavadászokra hasonlítanak, akik tüskön-bokron át kergetik a szerencsétlen állatot, de ha eléri, nyugodtan visszafordulnak, mert nekik nem a róka kell, hanem a diadaluk és ügyességük tudata.

Ebből a típusból való a Kegyed fiatal gavallérja, asszonyom. Az ő hiuságát tökéletesen kielégíti, ha egy szép leány a kézszerítését viszonzozza, s dobogó szívvvel sugja a fülébe, hogy mindörökké szeretni fogja. Ez gyönyörű, izgalmas és édes érzés, mely bőven megéri a *run* fáradtságát. A légyott (ha férjes asszonyokról lenne szó) már azzal a veszedelemmel járna, hogy egy vérszomjas férj is feltűnhetne a látóhatáron; a házasság (ha leány van a játékban) azzal, hogy az embernek egy egész, hosszú életre le kellene mondania a függetlenségéről és a szabadságáról. De a szerelmi vallomás kicsikarása olyan sport, melynek nincsenek kockázatai és következményei...

Kegyed azt hiszi, hogy csupán a perverz gondolkodású férfiak találhatnak örömet ebben a módszerben? Én azon a véleményen vagyok, hogy a hiuságnak is lehet olyan fokozata, mely a perverzítással határos.

A hallgató asszony

Kedves atyámfia, aki egyéb dolgod hijján azt a kérdést intézed hozzám, hogy mikép lehet kikurálni rettenetes bajából a *hallgató* asszonyt, hidd meg nekem, hogy a te problémádhoz képest a földkerekség minden problémája ártatlan gyermekmese, nem véve ki még a kormányozható léghajó kérdését se, amit különben - naponként olvashatod az ujságokban - ma már kényük-kedvük szerint oldogatnak a tekintetes tudós urak. Hiszen az végre is csak a technika kérdése, s a technika, istennek hála, szinte nap-nap után tökéletesedik. De a hallgató asszony betegségét nem gyógyíthatja meg a legnagyobb tudomány se, mely az emberi lélek bajai ellen ép oly tehetetlen, akár a mi legnagyobb bajunk: a halál ellen. Ezredévek mulva, mikor a levegőben talán már gyönyörű pályaudvarok lesznek a gyors- és az expressz-léghajók számára, s amikor a tifuszt, a tuberkulózist, a rákot s a többi nyavalyát egy éjszakán át kifújják az emberi

szervezetből, még mindig seregestül fognak élni a földön a hallgató asszonyok, akik a férjük életét tiz-tizenöt évecskével megrövidítik.

Az olvasó előtt, aki ismeri - a saját tapasztalásából ismeri - a házsártos, nyelvelő és veszekedő asszonyt, talán meg kell magyaráznom néhány szóval, hogy te, tisztelt atyámfia, mit is értesz voltaképpen a *hallgató asszony* elnevezése alatt? Röviden kijelenthetem, hogy a hallgató asszony a házsártos asszony ellentéte. Vagyis: nem veszekszik, nem csapja a földhöz az ártatlan teácsészéket, nem karmolja ki első felháborodásában az ura szemét, nem használ testi erőszakot a konyhapénzeket sikkasztó Julcsa ellen, hanem konokul, rémületesen és ijesztő következetességgel hallgat. Ugyebár azt hihetnéd, hogy ez az asszony az ideálja a jó és kellemes feleségnek? De te, oh nyájas olvasóm, nem hiszed ezt, mert a magad szomorú tapasztalásából jól tudod, hogy a lármázó és pörlekedő asszonynál, akinek házához képest a hajmáskéri tűzéségi hadgyakorlat színhelye egyszerű trappista kolostor, csak egyetlen borzalmasabb típus van a világon: az a feleség, aki napokon át se nyitja fel rózsapiros ajkacskáit. A láрма ellen még találhat fegyvert az a férj, aki nem ijed meg a saját maga árnyékától; hiszen istennek hála, még vannak kaszinók és kávéházak, ahová az ember a családi viharok elől elmenekülhet. Tapasztalt gourmandok szerint kevés nagyobb élvezet van a világon, mint az az alsós-partie, melyet a békés tűzhelyünk mellett lejátszódott nagy jelenet után játszunk a kávéház zöld asztalánál. Mert vagy nyerünk, s akkor a sors kedvezésében találunk kárpótlást magánéletünk kellemetlenségeiért cserében, vagy veszünk, s ekkor megvigasztal bennünket az a tudat, hogy nemcsak a magunk, de kedves nőnk önagysága vagyonából is elpocsékolunk valamicskét. Ám hogy rohanjunk el hazulról, mikor a hatásos távozást nem alapozza meg előbb a haragos feleség patáliája? A láрма ellen ezer módunk van a védekezésre, de hogyan védekezzünk a konok hallgatás ellen, amelylyel imádott feleségünk az idegeinket kínpadra feszíti? A veszekedést könnyű kiparirozni a viszontveszekedéssel, de a hallgatás ellen a viszonthallgatás semmit se használ, mert mit ér az erkölcsi elégtétel, ha az ember belsőleg megpukkad?

Nekem, tisztelt atyámfia, régi és szent meggyőződése, hogy kiváló író társam, az öreg Dante, aki oly megrázó színekkel tárja elénk a pokolban kínálkozó gyötrelmeket, nagy és értékes mulasztást követett el, a mikor írásművének félelmetes alakjai közül a hallgató - vagyis budapesti idióma szerint: truccoló - asszonyt kifelejtette. Mert abba a gondolatba, hogy forró olajban kell főnöm potom tiz-huszezer esztendeig, még csak meg tudok nyugodni valahogy; de ha elgondolom, hogy tulvilági büntetésemképpen kétszáz truccoló asszony közt kell majd vezekelnem, hát már most is hidegség fut át a hátam közepén, s kijelentem, hogy inkább ebben a földi siralomvölgyében maradok még akár százötven évig is, semhogy az élet izgalmait a halál nyugalomával fölcseréljem. Nem kell bizonyítgatnom, hogy az ember türelmetlenül várja azt a pillanatot, amikor a földi életet a tulvilág kellemességeivel fölcserélheti, de én - akár hiszik, akár nem - inkább meg se halnék, semhogy a hallgató asszonyok között kelljen a pokol borzalmait megizlelnem.

Az Ön naiv és gyermeki lelkére vall, kedves barátom, hogy a kedves neje kikurálása ügyében tanácsot kér tőlem. Ha éppen ragaszkodik hozzá, készséggel a rendelkezésére állok, minden bonyolultabb esetben: megmondom, hogyan menekülhet meg a tigristől, ha véletlenül a sivatag közepén összetalálkozik vele, felvilágosítom, hogyan ugorhat ki ügyesen a töltésről lezuhanó gyorsvonatból, biztos szert ajánlhatok a skorbut és a lépfene ellen, - de a truccoló asszony betegségére a földi életem eddigi nyolcvan esztendeje alatt még, fájdalom, nem találtam meg az orvosságot. Ez nem is betegség, hanem sorscsapás. Az ember épp úgy bele-nyugszik, mint abba, hogy néha a föld megremeg és hogy a tűzhányó kitör és eget kér. Okosabbat, mint ha belenyugszik, ugyse tehet.

A könyvvezető feleség

A minap egy elkeseredett férj bevádolta előttem a feleségét, még pedig nem azért, mintha az asszony kokett, pazarló, vagy hűtelen lenne, hanem abból a különös okból, hogy önágyasága rendszeres könyvet vezet a kiadásairól és bevételeiről. Persze a dolognak vannak némi bonyolalmai, mert annyira még egy férj se lehet bolond, hogy ezt a szokást csak úgy egyszerűen inkriminálja. A baj ott van, hogy a szép asszony este, vacsora után, bibelődik a könyveivel, s akkor veszi elő a tollat és a tintát, mikor a szobaleány már végzett az asztalbontással. A férj, aki szorgalmasan dolgozó hivatalnok, s este többnyire elálmosodik, nem győzi bevárni a könyvvezetés végét, hanem néhány elkeseredett ásitás után nyugalomra tér, s mire a felesége önágyasága lefekszik, már javában az igazak álmát aluszsza.

- Hát kérem, - írta a derék ember felháborodva, - azért házasodtam én meg, azért vettem el olyan asszonyt, akiért minden barátom irigyel, hogy a feleségem minden este a főkönyvvvel meg a strazzával bibelődjék? Tisztelt kádi, nem tudom hány esztendőös Ön, de biztosítom róla, Ön is elvesztené a hidegvérét, ha egy szerelmes feleség helyett egy pedáns könyvvezető hölgygel ülne minden áldott estén az asztal mellett...

Nem akarok most a szóban forgó esettel foglalkozni (mert az még vita tárgya se lehet, hogy ez a bájos, fiatal asszony helytelenül cselekszik, mikor vacsora után a könyveit dédelgeti az ura helyett) de általánosságban - mivel már különben is többen megkérdezték e felől a véleményemet - készséggel válaszolok arra a kérdésre: vajjon a korrekt háziasszony kvalifikációjába szigorúan beletartozik-e az is, hogy rendszeres könyvet vezessen a kiadásairól és a bevételeiről s nem egy parányi smokkság-e, ha egy szép, fiatal hölgy ilyen pedáns és unalmas munkával foglalkozik?

A kérdést - ha igazságosak akarunk lenni - épp oly kevésbé szabad eldöntenünk a felsőbb leányiskolák szempontjából, mint a gunyolódó és indolens férjek felfogása szerint. A leányiskolákban arra tanítják a növendékeket, hogy a könyvvezetés elengedhetetlen kellék minden háztartásban, melynek épp úgy szüksége van a maga rendszeres budgetjére, akár egy kereskedő cégnek, egy részvénytársaságnak, vagy magának a mindenható államnak. A férjek ellenben (már t. i. azok, akik minden nemes eszmét kigunyolnak) cinikus vállvonogatással nézik a könyvei fölött görnyedő, fiatal teremtetést s ahelyett, hogy elismerőleg a keblükre ölelnék, bizonyos felsőbbbséges lenézéssel így szólanak hozzá:

- Édes szivem, ugyan miért rontod a szemedet az efféle fölösleges munkával? Az asszonyokat arra teremtette a jó istenke, hogy paradicsommá tegyék ezt a nyomorult, földi létet, - ehhez pedig sem dupla könyvvezetés, sem nyers mérleg nem szükséges. A fődolog az, hogy a konyhapénzedből elsejéig kijöjj, - hogy aztán mire költekeztél hónap közben, az már bizony isten, mellékes dolog.

Vajjon melyik a helyes a két különböző felfogás közül? Én azt hiszem, feltétlenül a leányiskoláké. Első sorban azért, mert a legtöbb család anyagi viszonyait a háztartás budgetje dönti el, hiszen - mindig középsorsu, polgári családokról beszélünk s nem milliós részvénytársaságok vezérigazgatóiról - a férj keresetének legnagyobb részét direkte a háztartás emésztí fel. Miért lenne hát fölösleges munka, hogy ez a budget épp oly világossá, meggondolttá és reálissá tétessék, akár egy tisztességes kereskedő-cégé? A magánember jövedelmének bölcs beosztása legalább is oly fontos kellék magára az illető magánemberre, mint a bankjövedelmek beosztása egy gazdag és előkelő részvénytársaságra. Nekem az a meggyőződés, hogy a család vagyonosodása, vagy anyagi lezüllése, többnyire a feleség gazdálkodásától függ, s igazán nagy könnyelműség kell hozzá, hogy a háztartás költségvetésének megállapítását és

ellenőrzését vállvonogató nembánomsággal intézzük el. De van egy második szempont is, mely szintén nyom valamicskét a latban: az, hogy a könyveivel bibelődő, komoly és lelkiismeretes feleség aligha fog olyan léhaságokra gondolni, mint az a csillogó, felületes, pénzfecsérlő teremtes, aki a verébfejecskéjével egyáltalában meg se tudja érteni: micsoda nagy és kinos küzdelmekbe kerül manapság, hogy a férj tisztességgel és becsülettel gondoskodhassék a családjá szükségletei felől. A könyvvezető asszony bizonyosan a fogához ver minden nikkelt-huszfillérest, mielőtt könnyelműen kiadná, de persze csak akkor, ha ez a bájos pedantéria a vérében van, s nem csupán ideig-óráig, a házassága legelső hónapjaiban foglalkozik, affektálásból, a háztartási könyvével.

Kártyázó asszonyok

Egy fiatal, még majdnem mézeshetes asszony e héten összeveszett az urával, s most megtört szívvel fordul hozzám, a bölcs és jószívű öreghez, hogy ügyében expressz uton igazságot szolgáltatassak, mert különben annyira elbusulja magát, hogy még a reggeli tisztogatást is el fogja hanyagolni, ami - lássák be, t. felebarátaim! - mégis csak a legnagyobb dolog a világon. Arról van szó, hogy az ifjú párhoz a minap egész sereg látogató érkezett, sok férfi és egy asszony is, s ezek a látogatók azzal töltötték el az időt, hogy ebédutántól késő estig kártyáztak. A ház urnője egy darabig ott tett-vett a kártyázók háta mögött, de mivel ő szegény nem tudja megkülönböztetni a makk felsőt a piros nyolcastól, hát végre is megunt a mulatságot, s csöndesen félrevonult valami sarokba, nehogy a vendégei mulatságát zavarja. A kis menyecske azt hitte, hogy helyesen cselekszik, pedig úgy látszik, valami szörnyű dolgot művelt, legalább az ura, mikor a látogatók végre késő este eltávoztak, keserű szemrehányásokat tett neki, hogy udvariatlanul és illetlenül viselkedett.

- De hiszen én nem értek a kártyázáshoz, - mondta a fiatal asszony könnyezve.

A zord férjet azonban nem hatották meg a könyek.

- Elég hiba, hogy nem értesz hozzá, - szólott haragosan. - Az édes anyád megtanithatott volna rá, mert neki, amilyen öreg, már tudnia kellene, hogy manapság minden társaságbeli asszony kártyázik. De ha már úgy elhanyagolták a nevelésedet, legalább annyi belátásod lehetne, hogy ne kuksolj egy sarokban, mintha az orrod vére folyna... A vendégek teljes joggal ostobának tarthatnak, s elképzelheted, hogy ez nekem egyáltalában nem kellemes...

A nagyságos ur e kis monológ után elvonult a kaszinóba, a menyecske pedig gyászbaborult szívvel ült le az éjjeli szekrény elé, hogy előttem e tengernyi bánatát kiöntse... Csakugyan igaz-e, - kérde tőlem - hogy az édes anyja oly szörnyüségese hibázott, mikor a kártyázásra elfeledte megtanítani? Tarthatja-e ő magát tovább is intelligens női lénynek, amikor most ilyen szégyenszemre kitudódott, hogy a tercet nem tudja megkülönböztetni a bélakasszától? És mit kell tennie, hogy a haragos uracskáját kiengesztelje, amiért a vendégek előtt a szegény embert ilyen súlyosan kompromittálta?

Kedves kis nagyságos asszonyom, Kegyed nem hiába fordult hozzám a panaszával, mert én olyan tanácsot fogok adni, hogy az egész életében hálás lesz érte. A sikerért én becsületszóra garanciát vállalok, csak azt az egyet kötöm ki, hogy pontosan az előírásom szerint viselkedjék.

Tehát hallgasson ide: Kegyed holnap délben, amikor a szegény, kompromittált férje zord arccal helyet foglal az asztalnál, hogy a levesét elköltse, nyugodtan oda fog állni elébe és így szól hozzá:

- Édes fiam, tedd le most egy pillanatra a kanalat, mert amit mondani fogok, az egy csöppet se tréfaság. Te a minap ostobának neveztél engem, mert az édes anyám nem tanított meg a kártyázásra. Vedd tudomásul kedves barátom, hogy gonoszabb ostobaságot még soha se mondott senki, mint amilyet te mondtál a fiatal és ártatlan feleségednek. Engem az édes anyám nem kártyapartnernek nevelt, mert ha kártyapartnerre volt szükséged, akkor mentél volna el háztűznézni a legelső budapesti kávéházba. És én magam se pályázom arra, hogy a makk felsőt meg tudjam különböztetni a piros nyolcastól, mert én nem azt fogadtam meg az anyakönyvvezető előtt, hogy jó angén- vagy alsós-játékos leszek, hanem azt, hogy hűséges, jólelkű, együttérző társa leszek az uramnak. Ha vau olyan asszony, aki a kártyázásban örömet talál, hát lelke rajta; én tőlem akár azt is megteheti, hogy karambolt játszik egy nyilvános kávéházban. De én sem kártyázni nem fogok, sem azt meg nem tűröm, hogy a boldog házi tűzhelyemet kávéházzá degradálják. Nem mondom, hogy néha, egy-egy téli estén, a jó pajtásaiddal itthon is nem játszatsz egy-egy kedélyes partiet; de délután, asszonyok között, ezt a léha mulatságot egyáltalában nem engedem meg. És még csak pajtáskodni se fogok az olyan asszonyokkal, akik illetlenül kártyát vesznek a kezükbe, amikor én, a ház urnője, nem értek ehhez a tudományhoz. Azt hiszem, megértetted, amit mondtam, mert meglehetősen világosan beszéltem. És most, ha úgy tetszik édes fiam, hát tovább kanalazhatod a levesedet.

Mondja el ezt, az én felelősségemre, a kompromittált urának s én ezennel jót állok róla, hogy a kis prédikáció nem fog válópörrel végződni. Sőt nagyon tévednék, ha a kedves férje nem egy bűnbánó, szégyenkező kézcsókkal felelne erre a jogos és önérzetes beszédre.

Hires emberek feleségei

Az a probléma, hogy a hires emberek miért imponálnak az egész világnak, csupán a tulajdon feleségüknek nem: igazság szerint nem is mondható problémának. Annyira természetes dolog ez, hogy a legkisebb fejtörés nélkül is rá lehet jönni a megoldására. Az igazán nagy ember ugyanis még a feleségének is imponálna; de hol a földkerekségén az a férfi, aki a felesége szemében is nagy maradna?

Kérem, tessék csak megvizsgálni annak a fiatal leánynak a lelki állapotát, aki egy hires celebritáshoz megy feleségül.

A közönséges ember abban a kellemes helyzetben van, hogy többnyire olyannak nézik, mint amilyen. A kereskedőről, az orvosról, az ügyvédről, a tanárról még a legnaivabb lány is el tudja képzelni, hogy megvannak benne mindazok az emberi gyöngeségek, melyeket családja férfitagjainál annyiszor látott. Kivételes lénynek az ilyen józan kenyérkeresőt még a legálmodozóbb leány se látja; nem csalódik tehát, s nem kell lemondania az illuzióról, amikor szíve bálványa, hat hónapi házasság után, egyszer-másszor akut idegrohamokat kap. De az a fiatal hölgy, aki egy íróhoz, festőhöz, szobrászhoz, vagy zeneszerzőhöz megy feleségül, vagy az a férfi, aki a színpad egy tündöklő starját vezeti az oltár elé, abban a szent hitben távozik el a szerelmesével az anyakönyvvezető elől, hogy egy tökéletes emberi lény karján fogja végigjárni az életét. Kell-e mondanom, hogy ez a rózsás képzelődés hova vezet? Tökéletes asszonyok és tökéletes férfiak, fájdalom, nincsenek ezen a világon, s a legnagyobb drámairól és leggeniálisabb zeneszerzőről is nagyon hamar kitudódik, hogy a magánéletében nem tartozik a félistenek közé. Sőt: ami az idegzetét illeti, bátran fölveheti a versenyt a szanatóriumok legtörzsökösebb habituéival is. Mi lehetne hát egyéb vége a rettentő szerelemnek, mint a leghidegebb és legjózanabb kiábrándulás?

Egy tizenennyolc éves, álmodozó, szép leány könyvek közt hallgat végig a színházban egy drámát, melyet egy kitűnő költő írt. Vagy: megindult szívvvel olvas el egy gyönyörű novellát, mely hazai szépirodalmunk egyik kiváló oszlopának tolla alól került ki. Vagy: reszketve és boldogan élvezi azt a megragadó szimfoniát, mely egy nagystilű zeneszerző viharos lelkében született meg. Nem természetes-e, hogy a költőt, a novellairót, a komponistát hasonlíthatatlanul külön férfinak tartja, mint azt a sok cinikus, hétköznapi frátert, aki banális elmésségekkel mulattatja? S nem dobog-e fel büszkén a szíve, mikor ez a híres ember őt választja ki élettársául? Hiszen bolondos gyermeklelkében úgy képzei, hogy a művész mindörökké ki fogja őt ragadni a hétköznapiság hullámai közül - s ugyan, hol az a fiatal lány a világon, akit meg ne indítana és el ne érzékenyítene az a remény, hogy egy művész álmoképe és kedvese lehet?

A menyasszonyság sejtelmesen boldog óráit azonban fájdalom, nagyon hamar fölváltja a házasság rideg és hétköznapi prózája. A genialis drámairó veszett sakálként ordít, ha a gallér-állománya véletlenül kifogy, a novellistának lefoglalják a fizetését egy rendezetlen váltótartozás következtében, s a fjordok hangulatában tobzódó zeneszerző becsületsértő kifejezésekkel illeti a szakácsnét, ha a levesben főtt marhahus nem olyan puha, mint a piritott libamáj. A drámairónak, a novellistának, a zeneszerzőnek is kétségtelenül igaza van, de istenem: nem borzasztó és fölháborító tudat-e mégis, hogy az az ember, aki a holt királyok tragédiáját szedi versekbe, a sápadt holdvilág miszticizmusáról mond édes és hátborzongató meséket, s a dal szárnyán messze felülemelkedik a föld piszkos párákörén, egy kirojtott gallér, egy szövetkezeti tartozás, vagy egy darab kevésbé sikerült marhahus miatt épp úgy lármázzék és dühöngjön, akár egy Rákóczi-uti cipőkereskedő? A fiatal asszony ámulva és megdöbbenve nézi a borzalmas jelenetet s álmaikat siratva, így szól magában, mikor az ebédülőben egyedül marad:

- Hiszen az uram épp olyan közönséges ember, akár Vermees ur, vagy Radó ur, akiket miatta kikoszorúztam... Mi a különbség akkor a művész és a bádogos között, ha a művész épp oly prózai legény, mint a bádogos?... Ez az ur engem csunyául felültetett, amikor a kivételes lényt játszottam előttem...

És amikor ezt gondolja, már mindörökké vége is annak a boldog álmoknak, mely leányélete utolsó perceit megédesítette. Mert az ügyvédnek, a tanárnak, a kereskedőnek még a legfinomabb asszony is megbocsátja, ha néha-néha közönséges lesz, de a művész, ha a piedesztáljáról leszáll, már végérvényesen elveszítette a játszmát. Még a nagy Napoleon is törpévé lett a saját felesége előtt, - hogyne lenne hát törpévé az a szerencsétlen alanyi költő, aki még csak arra se képes, hogy egy rongyos csatát megnyerjen?

Hogy a művészházasságok legnagyobb része boldogtalan, az tehát nagyon is érthető dolog. A hamisköves gyűrűt - ha tisztában vagyunk az értékével - esetleg nyugodtan hordhatjuk egy életen át, de a csillogó ékszert, melyről váratlanul kitudódik, hogy silány hamisítvány, megvetéssel a sutba dobjuk.

Toilette-számlák

Ha iskolakönyvek számára írnék erkölcsös olvasmányokat, akkor a kérdésre, melyet ma egy olvasónőm hozzám intéz, körülbelül ezekkel a szavakkal válaszolnék:

- Nagyságos asszonyom, Kegyednek nincs igaza, amikor a szegény urától, aki nehéz munkával keresi meg a mindennapi, körített marhahus árát, finom kalapokat, drága toiletteket és puha,

karlsbadi cipőket kíván. A jó feleséget az efféle bűnös hiuság nem gyötri; s inkább olcsó kartonbluzt visel, a kalapját is maga disziti, semhogy az urának gondokat és fejfájást okozzon. Hiszen a boldogság nem a drága ruhákban rejlik, hanem a lélek nemességében és harmóniájában...

Igy szólanék, ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter azzal bizna meg, hogy egy népszerű olvasókönyvet szerkeszszek. De mivel nem a kultuszminiszter ur ő excellenciája, tehát nem a Bandika és Juliska számára írok, hanem a felnőtt asszonyok és urak számára, a válaszat egészen másképp fogalmazom meg. Eképpen:

- Nagyságos asszonyom, Kegyednek tökéletesen igaza van, amikor a léha urától, aki kávéházakra, klubokra, szivarokra és kártyaveszteségre nem sajnálja a pénzét, azt kívánja, hogy finom kalapokban, drága toilettekben és puha, karlsbadi cipőkben járassa. Mert a feleség akármilyen jó és egyszerű is, sohase tud lemondani arról az élvezetről, hogy másoknak tetszeni akarjon. És százszor jaj neki, ha erről lemond, mert akkor egyttal a házaselete boldogságát is kockára teszi. A férjek ugyanis, akik elvileg a takarékoság és egyszerűség barátai, hamarosan megünné azt az angyalt, aki a lélek nemességével akarja őket megtartani a hitvesi hüség ösvényén. A legjobb férjnek is csak akkor tetszik igazán a felesége, ha látja, hogy mások is osztoznak vele a szép asszony bámulatában. Az a nő, aki jól és csábítóan öltözködik, sokkal hosszabb időre bebiztosítja a férjeura szerelmét, mint az, aki délután is a kopott és megkopott barket-pongyoláját viseli...

Ezek után talán fölösleges mondanom, hogy én az asszonyoktól nem követelem azt a természetü abnormitást, hogy a külsejüket elhanyagolják. Sőt: egyenesen azt mondom, hogy az okos nő mindig különben öltözködik egy fokkal, mint ahogy azt a társadalmi helyzete megengedi. És ez a nézetem nem is immorális; mert az emberi, - igazabban a férj lélek ismeretéről tanuskodik. Ismerem a saját fajtámat és így tudom, hogy bármennyire puritánok legyünk is, nagyon hamar megünné a pusztá lelki nemességet, s kedves nők ő nagyságát hasonlíthatatlanul csábítóbbnak találjuk, ha nem csupán házias erényeivel, hanem bájos megjelenésével is elkápráztat bennünket.

A probléma tehát szerencsésen meg lenne oldva, ha a döntvénynyel kapcsolatban nem merülne föl egy másik, égető kérdés: honnan vegye az okos feleség azokat az összegeket, amelyekből a toilette-költségeit fedezheti? Mert a toilettek, a finom toilettek, vesztettül drágák és a férjek - miért ne vallanók be magunk között? - semmitől se irtóznak annyira, mint hogy az édes és szeretett nő ruhaszámláit kifizessék. Még az is, aki nincs ráutalva a takarékoságra, akut idegrohamok közt intézi el ezt a kinos és kellemetlen ügyet; hát még a megszámlált pénzből élő nyárspolgár, akinél egyenesen katasztrófaszámba megy, hogy egy nagyobb összeget egyszerre kifizessen. Hiszen már a történetírók is megállapították, hogy a családi viharok legnagyobb részét a feleség ruhaszámlái okozzák. Az okos nő tehát kikerüli ezeket a veszedelmes szirteket s tudván, hogy a gaz férfiak csak az idegen hölgyekkel szemben gavallérok, ama bölcs pénzügyminiszterek példáját követi, akik az ugynevezett indirekt adórendszer segítségével szívják ki a vért a szegény polgárok testéből. Amit e ravasz államférfiak a szesz, a dohány, a kártya, a bélyeg útján vesznek ki a zsebünkéből, azt ő nagysága, szeretett nők, a konyhapénz törvényes címén szerezheti meg a legkönnyebb és a legkényelmesebb módon. Ne mondja nekem senki, hogy a férfiak a konyhapénz dolgában se bőkezűek. Igaz, hogy a legtöbben e téren is becsstelenül fukarok, de mivel a sárgarépa, a kelkáposzta és a nullás liszt tekintetében még a legfurfangosabb férj se tartozik a kipróbált szakemberek közé, a praktikus asszony mindig talál rá módot, hogy háztartási budgetjét, drága férje lóvátételével, fölemelje. Akinek nincs pénze, az sikkaszt a konyhapénzből, - mondja egy ismeretlen bölcs, aki jól ismerte a huszadik század férjeit s bölcsen tudta, hogy a meg nem vásárolt sárgarépa

néha szenzációs selyembluzokká és pompás kalapokká változik. A fukar bestia legfőlebb éhesen kel föl az asztal mellől, de mi ez ahhoz a másik éhséghez képest, amely a csinos, jólöltözött, elegáns felesége megpillantásakor elfogja?

A velezpongyola

Egy érdekes és sajátos rébusznak a megfejtéséről van szó, mely rövid szavakba foglalva ekképpen hangzik: miért rokonszenvez oly feltűnően a férjes asszonyok kilencvenöt százaléka a velezből, vagy - közkedveltebb kifejezéssel élve - a pargetből készült házi pongyolával?

Ez a kérdés, így felületesen nézve, egyszerű divatproblemának látszik, de aki a szivekbe és a vesékbe lát, jól tudja, hogy mély és fontos, lélektani motivumok rejtőznek az egyszerű velezpongyola mögött.

A rébusznak ugyanis - akármilyen különösen is hangzik ez a válasz - az a megfejtése, hogy a nagyságos asszonyokat nem igen bántja az az ambíció, hogy a férjeik őket bájos és csábító teremtetéseknek tartsák. Helyesebben szólva: egyáltalában nem törődnek azzal, hogy szeretett hitestársuk azzal a pillantással nézi-e őket, ami minden szép asszonynak kijár minden jóízű férfitől. A velezpongyola, ha beszélni tudna, így szólana hozzánk:

- A férjnek az a kötelessége, hogy a háztartási pénzt rendesen kiadja nekünk, hogy a házbért pontosan kifizesse a háziurnak, hogy drága, szép és elegáns toilettekről gondoskodjék, melyeket azonban csak akkor veszünk magunkra, ha idegen férfiak tűnnek fel a látóhatáron. Azonfelül kötelessége, hogy a rossz ebédet jónak találja, hogy a cselédkérdések viharait elsimítsa, s hogy sündisznó módjára összekuporodjék, mikor a rendes, heti idegrohamunk meglátogat bennünket. Joga e kötelességekkel szemben mindössze annyi, hogy egyszer-másszor - ha jó hangulatban vagyunk - megcsókolhat bennünket. Arra azonban, hogy a kedvéért szépek és kedvesek igyekezzünk lenni, semmi esetre se reflektálhat, mert mi már akkor is módfelett kitüntettük őt, amikor megtiszteltük azzal, hogy feleségül mentünk hozzá. A férjünket már az esküvő előtt meghódítottuk, az esküvő után tehát azokat a férfiakat kell meghódítanunk, akik még leánykorukban nem bolondultak belénk...

Ezt mondaná a velezpongyola, ha beszélni tudna, - mert mi egyéb, más jelentősége lehetne annak a titkos ligának, melyet ez a csuf, esetlen, közönyt és hidegséget jelentő ruhadarab szimbolizál? Mi egyebet lehetne következtetni abból a furcsa, de általánosan elterjedt szokásból, hogy bájos, fiatal asszonyok is, akik a nyilvánosság előtt mindig elragadóan tökéletes full dress-ben jelennek meg, otthon, amikor nem találkoznak más férfiszemmel az urukén kívül, szándékosan és bűnös nemtörődömséggel elcsufítják magukat? Nem kétszer kettő négy-e, hogy a férjük hideg butordarabbá, az otthon egy szükséges kellékévé lett a szemükben, akinek a tetszése, vagy a nem tetszése, teljesen hidegen hagyja őket, épp úgy, mint valamikor az édes apjuké, a kedves, jólelkű, de minden földi szenvedelemtől megszabadult öreg emberé...

A velezpongyola, a kopott, a szinehagyott ruhadarab, melyet imádott nőink oly babonás ragaszkodással öltenek magukra a házi tüzhely magányában, kétségtelenül ennek a tébolyítóan józan felfogásnak a szimbóluma, de a velezpongyolának - higyjék meg nekem - nincs igaza. A férj, bármilyen jó és nemes lélek legyen is különben, sohase fog ékeskedni azokban a polgári erényekben, melyek a szülői ház szelid patriarcháját az önök édesatyját jellemezték. Ő is szeretettel és gyöngédséggel nézi Kegyeteket, amikor, mint édes kis fészkekűk tünderei, fürgén, rózsás arccal végzik házi dolgaikat, de ez a szeretet és gyöngédség mérhetetlenül különbözik

az apa érzéseitől, melyek tiszták, nemesek és hófehérek voltak, mint a Mont Blanc csillogó hegyormo. A férj szeretete, bármily háborgó oceán legyen is, önzetlenségben nem versenyezhet az apáéval, mert ő nemcsak a háztüzhely szelid nemtőjét látja Kegyetekben, hanem a férfi örök és izgató álmát: az asszonyt is. Az apa illúzióinak tehát még a legkopottabb velez-pongyola se ártott - ő az alatt is csupán az édes kis leánykája lelkét látta - de a férjet, aki nem elégszik meg a lelki szépséggel, a kijózanodásnak valami hideg szellője csapja meg, amikor szíve királynője paradicsomfoltos pargetszövetbe burkolja fejedelmi termetét. És ez természetes is, hiszen ő nem csupán az együttérző pajtást keresi abban a nőben, akit oltárhoz vezetett, hanem a csábító és kíváncsú asszonyt is, aki minden asszonyok közt a legszebb és a legtökéletesebb. Mennyire kiábrándítja hát, ha a drága lény piszkos és gyürődött pongyolában fogadja, holott mindazideig, amíg a maga házi tüzhelyét meg nem alapította, sohse találkozott olyan nőkkel, akik otthon züllött pargetszövetekben sürgölődtek. Akiket addig látott, mind csipkés selyempongyolát viseltek, - illúzióinak fájdalmas és szomorú veszteséget jelent tehát, mikor épp azt látja közönségesnek és banálisnak, aki eddig mint a poézis és a finomság képviselője szerepelt féltve őrzött álmaiban.

Az asszonyoknak, akik annyira rokonszenveznek a pargetszövettel, azt ajánlom: öltsek fel ezután a hites férjük kedvéért is a legszebb pongyolájukat. Mert különben megtörténhetik, hogy a kedves férjük más, praktikusabb nőknél fogja keresni a csipkével diszitett, selyemotthonkát.

Az ujságolvasó férj

Egy nő - csak nő képes az ilyesmire - azt a különös kérdést szögezi a mellemnek, hogy mi érdekel jobban a kettő közül: Bosznia-Hercegovina annektálása-e, vagy egy bájos, huszonhárom esztendő, karcsú asszony, akinek az az egyetlen ambíciója, hogy én őt szépnek és kíváncsúnak találjam. Mondhatnám, hogy engem a boszniai események jobban érdekelnek - az én koromban már azt is elhiszik az emberről, - de nem akarok hazudni, hát bevallom, hogy dacára ezüstfehér szakállamnak és tiszteletreméltó, patriarchai ábrázatomnak, engem százszor, ezerszer, sőt tizezerszer jobban izgat egy édes és kacér asszony, mint a világ összes politikai eseményei.

A probléma tehát pár szóval meg lenne oldva, ha a kérdésben nem rejtőznék valami ravaszság - mert hogy a dolog nem olyan egyszerű, amilyennek látszik, azt mindenki eltalálja, aki az asszonyokat ismeri. Ő nagysága ugyanis bővebben kifejti, hogy tulajdonképpen mit akar tudni, s így elárulhatom, hogy nem ilyen ártatlan és akadémikus jellegű elméletéről van szó. A szelid kérdés mögött természetesen egy haszontalan férj rejtőzik, aki délben, mikor a hivatalából hazajön, rögtön ujságot kap a kezébe, s mohó kíváncsisággal legeli végig a politikai eseményekről szóló cikkeket és táviratokat. Este, változatosság okáért a hirrovatot és a törvényszéki csarnokot olvassa, s a lapot csak akkor teszi le a kezéből, amikor a hirdetéseknek is a végükre ér. „Hát nem égbekiáltó barbárság ez? - kérdezi tőlem a szép asszony megbotránkozva. - Én egész nap a cselédekkel és a lakással bajlódom, s alig várom, hogy egy órát, vagy másfél órát az urammal tölthessek. Nem szégyellem bevallani, hogy egyenesen kacérkodok vele - a legcsábítóbb pongyolámat veszem föl, mire hazaérkezik - de hiába minden raffinéria: ezt a szörnyeteget jobban érdekli a politika, mint az én legbájosabb mosolyom. Olvas, olvas és mindegyre csak olvas, - már nem csodálnám, ha olyan tudós lenne, mint egy akadémiai rendes tag. Mondja meg kérem, mit akar ez a számár az ujságoktól? Biztosítom róla, hogy más férfi örömkönyvekkel a szemében borulna a lábaimhoz, ha ennyire kelletném magamat előtte, - ez a

fabábu pedig közömbösen, ásitva szól hozzám elvétve egy-két szót, hogy aztán újra belemerüljön az unalmas és kiállhatatlan ujságjába. Nem vagyok inklinálva semmi rosszra, de ha ez így tart tovább, bizony isten nem állok jól magamról.”

Észrevehették, hogy szívesen kokettálok e cikkekben az öregségemmel, s így könnyű volna azt mondanom, hogy a politika is van olyan fontos, mint akármelyik szép asszony, de nem tartüffösködöm, s nem adom a kihült szívü vulkánt, hanem becsületszavamra kijelentem, hogy az az ur csakugyan nagy csacsi. Azt is mondhatnám, hogy nagy számár, de én finom ember vagyok, s tartózkodom az erősebb kifejezésektől. Mert az isten szent szerelméért, nem ostoba-e az olyan férj, aki nagyorru Ferdinánd kiáltványait olvassa, ahelyett, hogy a szép felesége karcsu derekát ölelgetné? Mindennek megvan a maga ideje - és senkise találhat kifogásolni valót abban, ha egy felnőtt férfi a közesemények iránt is érdeklődik. Ott a kaszinó és a kávéház, ahol mindenki óraszámra olvashatja az ujságokat (mert bizonyos, hogy ez az ur is jár kávéházba), sőt az estéből is marad mindenkinek annyi ideje, hogy kedvére tobzódhatik a leg-szenzációsabb táviratokban. De hogy egy férj, akit egy csinos asszony vár otthon, minden szabad idejét ujságolvasással töltse, ez már csakugyan barbárság. Sőt nemcsak barbárság, hanem a legsúlyosabb meggondolatlanság is, mert egy fiatal teremtestől csakugyan nem lehet azt kívánni, hogy órák hosszáig szótalán elragadtatással gyönyörködjék a drága férje arcvonásában. Az asszonynak is joga van hozzá, hogy a szórakozásokból kivegye a maga részét, s ha az ura nem méltatja arra, hogy foglalkozzék vele, hát végre is az idegen uraknál keres majd kárpótlást, akik egyáltalában nem csinálnak titkot belőle, hogy őt érdekesebbnek találják, mint a Balkán-kérdést. Ma még az ostoba ura kedvéért veszi föl azt az elragadó, csipkés pongyolát, de holnap már megtörténhetik, hogy a titkos látogatóját fogja elkápráztatni a csábító selyemdress-szel. Hiszen már egy ismeretlen indus bölcs is megmondta, hogy a világ minden asszonya erényes egy bizonyos időpontig: addig, amíg el nem szánja magát arra, hogy az erényének bucsut mondjon.

Az uraknak tehát, akik most oly türelmetlen mohósággal olvassák ő szent apostoli királyi felségének bölcseségtől sugárzó kiáltványait, jó lesz meggondolniuk, hogy politikai jártasságukat esetleg nagyon drágán kell megfizetniök. Mert még ő szent apostoli felsége, koronás királyunk se segíthet többé rajtuk, ha egyszer a más kedvéért fogja fölvenni ő nagysága a csipkés pongyolát.

A férj felöltője

Kedves, nagyságos asszonyom, engedje meg, hogy szeretetreméltó szavaira, melyeket tegnap egy közös barátnőnk házában hozzám intézett, itt, a nagy nyilvánosság színe előtt válaszoljak. Tegnap oly szerencsés voltam, hogy kegyeddal - akinek szépségéről már annyit hallottam - végre személyesen is megismerkedhettem s ne vegye banális bóknak, ha azt mondom, hogy amit láttam, messze felülmulta még a barátaim lelkes ditirambuszait is. Higyje meg, hogy csak az ilyen világot járt csavargó, mint én, tudja igazán méltányolni azt a budapesti asszonytípust, amelynek Kegyed egyik legragyogóbb képviselője. Napról-napra olvasunk a francia nő bájosságáról és szelleméről, az angol leány karcsu termetéről és rózsás arcszínéről, - de én becsületszavamra azt mondom Kegyednek, hogy mindezek a hölgyek bizvást elbujhatnak a társaságbeli budapesti asszony előtt. Régi szakember vagyok e téren, hát ezt én nekem habozás nélkül elhiheti. Amikor Kegyed a csillár szírványfényben sziporkázó üvegprizmái alatt, ott, abban a kedves, intim szalónban előttem állott, én, a rezignált, fehérhaju öreg, egy pillanattig úgy éreztem, mintha mindjárt sirva kellene fakadnom az örökre eltűnt fiatalságom miatt.

Istenem, hát hogyan is lehet élni, ha már reménységünk sincs meg többé arra, hogy az ilyen édes asszonyok, mint Kegyed, valamikor szerelmesen a nyakunkba borulnak?

Amint látja, nem azért írom ezt a levelet, hogy Kegyednek, szép barátnőm, udvariatságokat mondjak, - de reflektálnom kell egy tréfás megjegyzésre, amelyet tegnap, abban a jókedvű és csillogó sokaságban, nem méltányolhattam eléggé. Kegyed oly szeretetreméltó volt, hogy jóakaró elismeréssel beszélt az ujságban közzétett fecsegéseim felől s díjmentesen nekem adományozta a világ legszebb címét, azt, hogy: az asszonyok lovagja. Hozzátehettem volna, hogy a kopott és megrokkant lovagja, de Kegyed sokkal kedvesebb, semhogy a koromat is érezte volna velem. Hiszen minden asszony született pszichológus s így Kegyed nagyon is jól tudja, hogy hiába kacérkodunk mi, vén csacsik a korunkkal, alapjában véve épp oly hiuk vagyunk még nyolcvanéves korunkban is, mint akkor, amidőn lángoló szívvvel huzattuk el az ilyen szép asszonyok ablakai alatt a legszomorubb magyar nótákat. De bocsánat, nem erről akarok beszélni, hiszen ezeket az elemi dolgokat Kegyed épp oly jól tudja, mint én... Ami a tollat a kezembe adja, az egy furcsa epizód, mely akkor történt, mikor a barátnőnk selyemtapétás kis interieurjából eltávoztunk. Kegyed kitüntetett azzal, hogy a vénasszonyos fecsegéseimet dicsérte, sőt odáig ment a jóságában, hogy az öreg embert a lovagjául fogadta s megengedte, hogy a tea után hazakisérjem. Együtt jöttünk végig a Mária Valéria-utcán és a Fürdő-utcán s a József-tér sarkán egy sajtószerű urral találkoztunk, aki Kegyednek udvariassal kezet csókolott. Az idegent, aki kopott felöltőt, gyanusan foltos fekete kalapot s züllött nyakkendőt viselt, Kegyed így mutatta be nekem:

- Az uram.

Kezet ráztunk, kölcsönösen örültünk a szerencsének s ekkor - hiszen Kegyed olyan pszichológus, aki kényelmesen olvas a magamfajta egyszerű ember lelkében - egyszerre csak nevetve így szólott hozzám:

- Igen, ez az uram, aki megveti a világi hiuságokat... Ő csak akkor érzi jól magát, ha a rézkapcsos főkönyvei fölött gubbaszthat, - s még álmában se jut eszébe azzal törődni, hogy a felesége közben a legveszedelmesebb udvarlókkal flirtol...

Ezt mondta s mind a hárman nevettünk: Kegyed szívből és kissé kacéran, én némiképp zavart arccal, a kedves ura pedig azzal az ismert savanyúsággal, mely a férjeket háromezer év óta jellemzi. Ezután beszélünk még egy-két közömbös és felületes szót, együtt mentünk hármasan a Nagykorona-utcáig s ott elváltunk egymástól, azzal az ígérettel, hogy én legközelebb a Kegyetek házában is tisztelkedni fogok...

Édes, nagyságos asszonyom, engedje meg nekem, hogy a megígért tisztelgés helyett, ime, egy levéllel állítsak be Kegyedhez, egy levéllel, mely talán nem lesz oly udvarias, mint amelyet tőlem teljes joggal elvárhatna...

A megjegyzésre, melyet tegnap a József-tér sarkán tett, itt az íróasztalomnál akarok válaszolni Kegyednek. Még pedig röviden, de határozottan, csak annyit, hogy: én a szegény ura iránt, aki oly szenvedélylyel gubbaszt a rézkapcsos főkönyvei fölött, mélységes részvétet éreztem...

Nézze, édes, nagyságos asszonyom, mondok Kegyednek valamit: én gyűlölöm azokat a bájos és elegáns teremtéket, akiknek a férjei kopott felöltőt és gyanusan foltos fekete kalapokat viselnek. Még pedig azért gyűlölöm őket, mert szent meggyőződése, hogy ezek nemcsak hiu és kacér teremtések - ehhez végre is joguk van, - hanem rossz, szívtelen és vérszomjas kis fenevadak is. Az asszony, aki maga két-háromszáz forintos toilettekben jár, míg az ura züllött nyakkendővel botorkál mellette az utca asfaltján, körülbelül azt a rettenetes hatást teszi rám, mint a ragadozó, amely a gyöngébb állat véréért kegyetlenül és mohó élvezettel szívja mindaddig, amíg az a szerencsétlen el nem pusztul...

Valamikor azt irtam egy szép asszony emlékkönyvébe: mutasd meg nekem az uradat és én megmondom, hogy ki vagy! Most oda bővitem ki az axiómámat, hogy az az asszony, akinek az ura kopott, de az udvarlója elegáns, az én szememben akkor is bukott nő, ha sohase is tudná rászánni magát arra, hogy szerelmi légyottokra siessen...

Az a felöltő, amit a Kegyed férje tegnap viselt, testvérek közt is alig érne meg öt forintot. De ez még nem lenne olyan nagy baj, mint hogy a felöltő öt gombja közül kettő - a középső kettő - hiányzott. Ezzel szemben Kegyed, édes, nagyságos asszonyom, szép és elegáns volt, mint egy francia marquisné s azt hiszem, nem tévedek, mikor azt gondolom, hogy a kalapja - fenomenálisan szép kalap volt - legalább is belekerült annyiba, mint egy sárberényi földszintes ház.

Lássa, ez az oka annak, hogy én ezt a hosszú és kellemetlen levelet megírtam.

Én a Kegyetek uri házába, bár tegnap este határozottan megígértem, sohase fogok elmenni. Még pedig nem megyek el azért, mert ez a látogatás nem szerezne örömet nekem. Irtózom a vérszopóktól, még akkor is irtózom, ha ilyen bájosak és szeretetreméltóak, mint Kegyed, világszép nagyságos asszonyom...

A régi kedves

A fiatal, mézeshetes menyecske, aki kerek tiz nappal ezelőtt távozott el az anyakönyves színe elől, két nagyon édes és nagyon forró csók között hizelkedve odaborul az ura nyakába s asszonyos kíváncsisággal így szól hozzá:

- Drágám, ha csak egy picurkát is szeretsz, hát elmondod nekem, hogy kikkel volt viszonyod, mielőtt engem feleségül vettél!...

A férj erre nyugodtan ezt válaszolja:

- Édes kis csacsim, én nemcsak egy picurkát szeretlek, hanem úgy szeretlek, hogy már a fodrászsegéd is leolvassa a nagy szerelmemet az arcomról, mikor reggelenként a bajuszomat felköti. De a kérésedet még se teljesíthetem, egyrészt azért, mert nekem senkivel se volt viszonyom, mielőtt megházasodtam, másodsor, mert ha lettek is volna viszonyaim, ezt nem illetnék bevallani a tiznapos feleségem előtt...

A fiatal asszony erre még szorosabban átöleli az ura nyakát s miközben az ajkacskája, mint egy megbántott bébének, félig-meddig már sirásra áll, szepegeve ezt mondja:

- Ha igazán szeretnél, nem lennél ilyen gonosz és bizalmatlan hozzám... Miért ne vallhatnád be, hogy kiket csókoltál meg az esküvőd előtt?... Hiszen csak nem vagyok olyan ostoba, hogy azokra legyek féltékeny, akiket előttem szeretted... Most tudom, hogy csak engem szeretsz, - azok a többiek hát úgy sem számitanak komolyan... De ha mindent elmondanál, azzal bebizonyítanád, hogy az egész világon én vagyok neked a legkedvesebb...

Az új férj tréfával, komoly beszéddel, majd sértődéssel akarja elűtni a furcsa kívánságot, de végre is, ki az a vasember, aki egy tiznapos menyecskétől meg tudna tagadni valamit? Másnap, harmadnap, vagy negyednap - reggel, este, vagy éjszaka-e, az mellékes - a férj magához szorítja az izgatottságában kipirult asszonykát, aztán vállatvonva, nagy sóhajtások közepette, így szól hozzá:

- Hát isten neki, kövessünk el megint valami ostobaságot...

És ekkor őszintén - olyan őszinteséggel, amilyenre csak egy naiv és szerelmes férj képes - mindent meggyón a ragyogó szemmel figyelő menyecskének: a csinos szobalányokat, a jókedvű kis színésznőket, az orfeumok könnyüvérű pillangóit, s a szép, kokett polgári asszonyokat, akik garçonkorának egyedülvalóságában megvigasztalták... Valamennyit felsorolja, egész a legutolsóig, akinek közvetetten az eljegyzése előtt nyomta a végső csókot a sima, hófehér vállára...

- De most már elég a bolondságokból, - mondja röstelkedve, mikor az asszony még ujjabb, kíváncsi kérdésekkel akarja ostromolni...

A dolog ezzel rendben van, a mézeshetek tovább folynak, a kis házastárs mindjobban tökéletesedik, a férj gyöngéd, az asszony szerelmes s egyszer - a turbékolások rózsaszínű korszaka még javában tart - elérkezik a szomorú időpont, mikor a társadalomnak is meg kell adni a magáét... Vagyis: meg kell kezdeni az etikettszerű látogatásokat, mert a kis városban az ilyesmit sokkal szigorubban veszik, mint itt Budapesten... A menyecske tehát előkészíti a legszebb selyemruháját, a férj kivasaltatja a redingotját, s egy este, nagyot sóhajtva, összeállítják ama családok névsorát, akiknél az ilyen fészekrakóknak jelentkezniük kell... És akkor váratlan dolog történik: az egyik névnél a fiatal asszony hirtelen megrázza a szőkefürtös fejecskéjét, s röviden, de határozottan ezt mondja:

- Oda, édes fiacskám, én nem megyek.

- Miért nem? - kérdezi megdöbbenve a férj.

- Azért, mert az a hölgy legénykorodban a szeretőd volt. Magad vallottad be, hogy csak közvetetlen az eljegyzésünk előtt szünt meg köztetek a szerelmi viszony. Azt hiszem, hogy nem kívánhatod hát tőlem, hogy ezzel a nővel szemben kedves és udvarias legyek...

- De, drágám, hiszen magad mondtad, hogy nem vagy féltékeny a multamra... Gondold meg, hogy az ilyen kisvárosban a legnagyobb mértékben gyanus lenne, ha egy uriasszonyt negligálnánk... Még a férjnek is jogosan feltűnnék ez az illetlenség... És ezenfelül: a család előkelő és befolyásos, s egyszerűen tönkretenném az egzisztenciámat, ha ilyen neveletlenül viselkedném... Ne légy hát csacsi, kis fiam, hanem szánd el magad szépen erre a tizperces látogatásra...

A menyecske ismét megrázza a fejét s konokul ezt válaszolja:

- Akármilyen történik is, de ahhoz a nőhöz én nem megyek... Még ha elválnál tőlem, akkor se megyek... Elájulnék izgatottságomban, ha ott ülnék szemtől-szemben egy olyan asszonynyal, akiről tudom, hogy épp úgy csókolt, mint én...

A férj még egyszer kapacitálni akarja a bolond kis teremtet, de hiába minden: az asszony kijelenti, hogy ott semmi szín alatt se vizitel... És most úgy áll a dolog, hogy botrány, még pedig csinos botrány készül abban a pletykázó kisvárosban...

„Bölcs kádi, - írja most a férj, aki ugyancsak kinos helyzetbe jutott - engedd meg, hogy mi, két bolondok, ezennel odajáruljunk a szőnyeged elé, melyen pipázva, filozófus nyugalommal osztogatod az igazságot, s alázatos szívvvel arra kérjük: mondd meg, hogy melyikünk cselekszik helyesen? Én-e, aki mindenáron el akarom vinni a feleségemet az egykori kedvesem házába, avagy a feleségem-e, aki hallani se akar affelől, hogy azzal a hölgygyel, akárcsak tiz percre is, összetalálkozzék.”

Gyermekeim, a kérdés nem nagyon könnyű, s bizony, egy-kétszer végig kell simitanom hófehér szakállamat, hogy a kellő megoldással szolgálhassak nektek, de azért mégis megpróbálom, hogy ítéletet tegyek köztetek. Járuljatok csak ide szépen a szőnyegem elé, s hallgassátok meg lehajtott fővel a következőket:

- Te, édes fiam, oktanul és meggondolás nélkül cselekedtél, mikor annak a hízlekedő kis cicának a duruzsolására a legbelsőbb titkaidat is elárultad. Akárhogy is szereted a feleségedet, meg kellett volna fontolnod, hogy az asszony akkor se hall szívesen a vetélytársairól, mikor azok már visszavonhatatlanul és végérvényesen bevándoroltak a mult idők kódébe... És meg kellett volna fontolnod azt is, hogy nem a nagy metropolisok háztengerében élsz, hanem egy kicsike városban, ahol mindenki mindenkinek a szomszédja... Nem tudhattad-e előre, hogy ez a találkozás kikerülhetetlen?... Gyöngé és együgyű voltál, édes fiam, s bizony alaposan rászolgáltál, hogy a sors egy kicsit megcibáljon a könnyelműségédért...

- Neked, édes lányom, feltétlenül igazad van, amikor attól a kellemetlen látogatástól huzódol... Igazad van és mégse cselekszel helyesen, amikor az igazadból tőkét kovácsolsz... Ha ezt tennéd, csaló és szédelgő lennél, mert akkor, azon a nevezetes éjszakán, ugyancsak tiltakoztál az ellen, hogy a multakra féltékeny vagy. Hiszen ugyanis tudom, hogy nem meggyőződésből okozol nehézséget az uradnak, aki őszinteségében úgy vallott, mint a parancsolat. Ha tudod, hogy csak téged szeret, miért félsz attól a találkozástól? A mult miatt?... Hát mutasd meg nekem azt a férfiut a föld kerekén, aki ilyen vagy még zajosabb mult nélkül lép az anyakönyves hivatalába! Édes lányom, az öreg kádi azt parancsolja neked, hogy habozás nélkül vedd magadra azt a híres selyemruhát, s meg se állj addig az emeletes házig, ahol egy szegény, irigykedő asszony várakozik rád... És beszélj vele tíz percig az irodalomról és a művészetekről, hozd szóba a cselédkérdés mizériáit, ha az időből tellik, vegyed bonckés alá az uj, tava-szi kalapdivatot is, - aztán térj vissza az uraddal a magad édes kis fészkébe, s öleld magadhoz igaz szeretettel azt a nagy darab legényt, aki bizonyára nem rosszabb, mint az édesapád volt, s mint amilyen - süsd csak le a szemedet! - a te fiad lesz, akivel a gólya már bizonyosan készülődik hozzád...

És most, gyermekeim, menjetek a jó isten hírével és hagyjátok, hogy a pipámat tovább szivjam...

A szédelgő

A történet annyira mindennapi, hogy nem is lenne érdemes foglalkozni vele, de a pointe, mely egyáltalában nem mondható banálisnak, elég érdekes és jellemző ahoz, hogy ezt az egész, kortörténelmi esetet szóvá tegyük. A történetnek két szereplője van: a férj és a feleség. A férj az ismert teherhordó állatok közül való, akik szívesen törik magukat reggeltől estig a legnehezebb munkában, csak hogy ő nagysága finom toalettekben járhasson, elegáns fürdőben tölthesse a nyarat, s a színházban, a hangversenyteremben a prédikátumos hölgyek szomszéd-ságában ülhessen. Ő maga gyűrött kabátban, rojtos kezelőben jelenik meg a nyilvánosság színe előtt, rossz ötös szivarokat szi, s míg kedves neje a hűs hullámokban kacér uszó-öltözetekkel ragadja el az udvarlóit, ő kilógó nyelvvel, verejtékes homlokkal lohol a pesti aszfalton, silány korcsmákban ebédel, s legfőlebb szombaton este rándul le a fürdőbe, hogy a családi tűzhely képzelt melegét élvezhesse. Ilyenkor úgy fest ő nagysága mellett, mint egy polgári ruhába öltözött hordár, s ezt az elegáns asszony meglehetősen érezteti is vele. De hogy is ne! Hiszen ő, a „jó családból való” fiatal leány valóságos martiriumot követett el, amikor

ehez a Schlemihl Péterhez feleségül ment. Hogy ez a Schlemihl Péter fárad, dolgozik, liheg érette, hogy időnap előtt megöregszik, hogy az életből a munkán kívül nincs egyéb élvezete, - ugyan, hát van olyan ostoba ember, aki ezt is érdemnek kvalifikálja? Köszönje meg az a komikus figura, hogy az ilyen szép, ünnepezt, elegáns asszony a nevét viseli, s hogy néha - amikor különös jó kedvében van - még azt is kegyesen eltűri tőle, hogy az éjszaka leple alatt magához szorítsa. Vajjon ez is nem százszor, sőt ezerszer több annál, mint amit ez az igavonó barom megérdemel?

Azt hiszem, senki sincs Önök között, t. olvasók, aki önagyságát, s kedves férjét közvetlen tapasztalásból ne ismerné, hiszen az ilyen házasság éppenséggel nem tartozik a ritkák közé. Az alakok itt meglehetősen banálisak - Budapesten, ha a kezünket kinyújtjuk, okvetetlen megfogunk egy efajta férjet, - de az én történetem mégse tartozik a mindennapiak közé, mert a vége nagyon eltér a rendes, megszokott sablontól. A férj ugyanis, akiről szó van, nem olyan szerencsés, mint a kollegái. Annyiból nem, hogy a munkája kevesebbet kamatozik, mint amennyire szüksége van. Hiába gyötrődött, hiába lihegett, mióta az eszébe jutja, az üzletek mindennap rosszabbul mentek, egyre több szédelgő akadt, aki furfangosan rászedte, szóval: elérkezett egyszer az a pillanat, amikor sehonnét se lehetett többé megszerezni azt a pénzt, amire ő nagyságának szüksége volt. És ekkor - mit tehetett volna mást? - a szerencsétlen ember rálépett arra az ösvényre, mely egyenesen Kisfaludy fogházigazgató ur karjaiba vezet: sikkasztani kezdte az alkalmazottjai kaucióit, sőt új és új alkalmazottakat szerződtetett, csak-hogy minél több kauciót sikkasztasson. Ez a manőver csak akkor szűnt meg, amikor a rendőrségtől egy detektív jelentkezett az irodában, s a főnök urat egylovas bérkocsin beszállította az ugynevezett központba. Ez a központ nem teketóriázott sokat, hanem néhány furfangos keresztkérdés után egyszerűen letartóztatta a boldogtalan teherhordót, abban a pillanatban, amikor a nagyságos asszony éppen teljes gőzzel Siófokra készülődött, hogy barátnőit az új taillétejeivel megpukkaszsza. A váratlan epizód után azonban egyelőre lemondott az utról, e helyett elájult és sirógörcsöt kapott, majd - mikor felocsolták - telefonált az ügyvédjének, hogy adja be sürgősen a válópert.

- De hiszen tisztára csak ő miatta sikkasztottam! - kiáltott fel a boldogtalan férj, mikor cellájában a szomorú hírt közölték vele.

Ő nagysága azonban, mikor e nyilatkozat felől értesült, haragosan vont össze gyönyörű szemöldökét.

- Akármilyen sikkasztott, - mondta nemes megbotránkozással, - azt senkise kívánhatja tőlem, hogy egy megbélyegzett emberrel, egy börtönviselt szédelgővel, együtt éljek. Engem leánykoromban úgy neveltek, hogy soha semmit se kellett nélkülözöm abból, amiben csak valamikor örömem telt. Nem azért mentem férjhez, hogy rossz ruhákban járjak, s hogy a lemondás erényében gyakoroljam magamat. Az uramtól jogosan megvárhattam, hogy minden jóval elhalmozzon, - hogy honnan vette a pénzt, ez kizárólag csak ő reá tartozott. Azt se bántam volna, hogy sikkaszt, ha a bűne a világ előtt ki nem tudódik. De így vége köztünk a barátságnak, mert egy gazemberrel nem lakhatom egy földél alatt. Sajnálom, de én nem születtem arra, hogy mártir legyek...

Aki ezt az esetet beküldte nekem, arra kér: mondjak kemény ítéletet az asszony felett, aki ilyen galádul cserbenhagyja azt az ostoba és magáról megfélelkezett boldogtalant. Nem teszem, mert ellenkeznék a meggyőződésemmel: annak a bestiának tökéletesen igaza van. Sajnálunk talán lehet azt a szegény félbolondot, de együtt nem érezhetünk vele: a férfi, aki becsstelenné lesz, csakhogy a felesége drága toalettekben járhasson, valóban rászorult arra a büntetésre, hogy éppen az hagyja legelőször a faképnél, akinek kedvéért a becsületét feláldozta. Ez a legtisztább nemezis, melyről az antik bölcsek beszélnek. Az az asszony, aki

alávaló költekezésével az ura életét és tisztességét tönkre tenni akarja, bizonyára megérdemli, hogy épp úgy kikergessék a házból, mint azt a másikat, aki a hitvesi becsületéről megfélemedezett. Az a férj, akinek nincs meg ehez az ereje, föltétlenül érdemes a részvétünkre, de nem érdemes arra, hogy a sors attól a nagy és borzalmas fájdalomtól megkímélje, melynek az a szegény sikkasztó áldozatul esett.

Kirándulás a vánkos alá

Tisztelt uram, aki oly kegyes, hogy a soraimat végigolvassa, nem tudom, vajjon kegyed ama boldogok közé tartozik-e, akik házasságkötés céljából valaha az anyakönyvvezető előtt megfordultak, de ha van egy női lény a földön, aki a kegyed gyönyörű hangzású nevét viseli, hát akkor bizonyosan jól ismeri a mindennapi élet következő epizódját:

Kegyed fölkel, kicsinosítja magát, s reggel kilenc óra tájban elballag a hivatalába. A villanyoson, ahol az átszállójegyet megváltja, előveszi a pénztárcáját, hogy az aprópénz közül egy huszfillérest kihalászszon. De mielőtt a pénzt kivenné, tűnődve néz maga elé a levegőbe, s így szól, miközben a homlokán kidagadnak az erek:

- Bizonyosan tudom, hogy tegnap este legalább is husz korona aprópénzem volt, mert az alsósban csinos összeget nyertem s a partnereim mindketten aprópénzzel fizettek. Azóta nem adtam ki többet egy koronánál, s lám, most mégis négy koronám és harmincnégy fillérem van mindössze. Hova tűnt tehát tegnap este óta tizennégy korona? A pénztárca egész éjjel a vánkosom alatt volt, a cselédnek tehát nem volt alkalmam, hogy megdézsmálja. De különben is bizonyos vagyok róla, hogy Teréz, aki három év óta nálunk szolgál, nem nyul semmi körülmények között idegen pénzhez.

E monológ után átveszi a kalauztól az átszállójegyet, s ekkép folytatja az érdekes magánbeszélgetést:

- Imádott nőm önagysága lopott el megint tizennégy koronát a pénztárcámból...

Ha kegyed ama boldog emberek közé tartozik, akik egy drága nőt a magukénak mondhatnak, akkor épp oly jól tudja, mint én, hogy ez a monológ mindennap százszor és százszor megismétlődik Budapesten és az ország többi részein, a villamoson, a tovarobogó konflis ölében, vagy a gyalogjáró aszfaltján. Az édes kis teremtések, akik a férjük pénztárcáját kora hajnalban megdézsmálják, tekintélyes számban élnek szeretett hazánk virányain, mert az asszonyi felfogás egyáltalában nem egyezik meg a büntetőtörvénykönyv paragrafusával, mely tudvalevőleg ridegen lopásnak minősíti azt a tényt, ha valaki tudtunkon kívül a pénzünket eltulajdonítja. A szende nő, akit dobogó szívvel vezettünk valaha, az oltár elé, többnyire annak a nézetnek hódol, hogy a férj pénzéhez a feleségnek is joga van, s így akkor, amidőn vidám horkolásunk órái alatt kifosztogat bennünket, abszolút nem művel helytelen dolgot. „A csicserlit (így nevezik a polgári háztartásokban az aprópénzt) a jó istenke arra teremtette, hogy a hűséges feleség elloppja”, - mondják szeretett élettársaink, akik egyébként attól se riadnának vissza nagyon, hogy az osztrák-magyar bank velinpapirosra nyomott utalványait is kiszedegessék hófehér párnáskáink alól.

A vánkosok alatt kalózkodó hölgyek problémáját abból az alkalomból teszem itt fejtegetés tárgyává, hogy egy naiv asszony kérdést intéz hozzám affelől: vajjon csakugyan bünt követ-e el a feleség, ha az ura pénztárcáját ilyenmódon kiüríti? Mielőtt a választ megadnám, mindenesetre kalapot emelek e romlatlan virágszál előtt, aki e közkeletű cselekedet elkövetése

előtt az én szankciómat kéri, holott sokkal egyszerűbb lenne, ha utólagos jóváhagyásom reményében tenne kirándulásokat a szeretett férje vánkosa alá. De mivel kérdez, hát szívesen válaszolok: én bizonyos fentartással az asszonyok pártjára állok s kijelentem, hogy az aprópénzes tárca kifosztogatását nem minősítem fegyházra méltó büntettnek. Tudom, hogy ezzel a nézetemmel az összes férjeket magam ellen böszítem, de én az igazságért szívesen megköveztetem magamat, s az igazság ebben az esetben az: hogy a férj vagyona egyuttal a feleségé is s így áldottlelkű hitvesünk csupán a maga tőkét fogyasztja, amikor szendergésünk édes pillanataiban kirabol bennünket. De - amint mondtam - csak bizonyos fentartással teszem ezt a kijelentést, s ez a fentartás abból áll, hogy csupán a takarékos és szolid feleségeknek adom meg a jogot a haramia-iparhoz, ellenben könnyörtelen vagyok azokkal az asszonyokkal szemben, akik az ekként elharácsolts aprópénzt haszontalan fényűzésre fordítják. Aki az ilyen pénzből a kis gyerekeit ruházza, a maga toilette-számláját fedezi, a háztartás horribilis kiadásait pótolja, azt előre is fölmentem a lopás vádjá alól. Az ilyen asszony nem lop, hanem csupán a budgetjét emeli föl, a mi hallgatag jóváhagyásunkkal.

Tessék tehát csak bátran odanyulni az alá a vánkos alá. A jóra való férj - biztosítom önöket róla; - nem fog megharagudni az ilyen kedves és ártatlan tréfáért. Ellenkezőleg: örülni fog, hogy a feleségének akaratlanul is örömet szerezhet.

Nb. megjegyzem, hogy én nem a vánkosom alá teszem a pénzestárcámat, hanem gondosan elzárom a Wertheim-szekrénybe.

Más

Minthogy sokkal becsületesebb vagyok, semhogy titokban az elégedetlen férjekkel összejátszszam, ezennel ridegen leleplezem azt az urat, aki ma, nagy diszkréció kikötése mellett, arra kér, hogy mossam meg ebben a rovatban a felesége fejét, mert önagysága meg nem érdemelt jóakarattal viseltetik az én öreges fecsegéseim iránt, s így bizonyára sokkal jobban imponál neki az, amit én leírok, mint az, amit az ura a polemizálás hevében mondani szokott. A ravasz ember arra biztat, hogy a világért se szolgáltatassam őt ki a feleségének, vagyis: ne áruljam el, hogy az ő levelére válaszolok, hanem csak úgy, általánosságban beszéljek arról a problémáról, amit ő négy szemközt közöl velem. Amint Önök látják, én nem vagyok kapható az ilyen csalafintaságokra, s ezennel nyíltan kijelentem, hogy direkte ennek az urnak a levele szolgáltatja nekem az alkalmat ahhoz, hogy a dolog felől a véleményemet elmondjam. Remélem, ez a nyíltságom a legnagyobb mértékben lekötelezi önagyságát, az én ismeretlen tisztelőmet, annyira lekötelezi, hogy most már nem fogja rossz néven venni tőlem, ha magában a lényegben nem adok neki igazat. Hiszen az asszonyoknál a forma mindig hasonlíthatatlanul fontosabb a lényegnél...

Maga a kérdés, melyről nyilatkoznom kell, abból áll: mi a véleményem azokról a feleségekről, akik a házaselet akut vitái közben sürűen és előszeretettel használják az efféle kijelentéseket:

- Más férjnek a szeme sülné ki, ha így beszélne!
- Más férj tejbe-vajba fürösztö a feleségét, míg én ott is sirok, ahol senki se látja!
- Más férj akkor a legboldogabb, ha észreveszi, hogy a felesége mindenkinek tetszik.
- Más asszony már rég kikaparta volna a szemedet!

- Más asszonynak mindig puccon jár az esze, míg én olyan kalapokban járok, hogy a hátam mögött minden ismerősöm kinevet.

- Más asszony majd tudná, hogy mit csináljon, ha ilyen banditához került volna!

Szóval: azokról az asszonyokról kell nyilatkoznom, akik minden polémiát akképp intéznek el, hogy mást képzelnek a maguk vagy a férjük helyébe s az ugynevezett összehasonlító iskola révén jutnak el arra az eredményre, hogy az uruk tizenhárompróbás csirkefogó, ők pedig sajnálatraméltó mártírok.

Lojalitásommal, melynek főntebb oly nemeslelkűen a tanujelét adtam, azt hiszem, jogot váltottam ahhoz, hogy őszintén felelhessek a kérdésre. Tehát udvariaskodás nélkül kijelenthetem, hogy önagysága módszerét nem találom se őszintének, se igazságosnak. Mert én nemcsak abban nem hiszek, hogy más férj, vagy más feleség olyan lenne, amilyennek az elégedetlen asszonyok elkeseredett felkiáltásaiban szerepel, hanem még abban se, hogy maguk az elégedetlen asszonyok komolyan hinnék azt, amit mondanak. Sajnos, mindnyájan tudjuk, hogy más férj se angyal, sőt: valamennyi épp úgy kártyázik, épp úgy füllent, épp úgy félreudvarol, mint az, akivel szemben oly lesújtó hangon kijátszszák őket. Aminthogy az se titok előttünk, hogy más asszonyok se kaparják ki mirnix-dirnix a férjük szemét, s hogy a folytonos puccon csak azoknak jár az eszük, akik léhák, felületesek és haszontalanok. Az ilyen példálózás csak üres beszéd, mert valamint nincs kétség abban, hogy udvariasabb férfiak is vannak a világon, mint önagysága férje, úgy az is egészen bizonyos, hogy nála sokkal rosszabbak, durvábbak és szívtelenebbek is ezrével megfordultak már az anyakönyvvezető előtt. Sőt egy kis jóakarattal minden asszony konstatálhatja, hogy a barátnői közül talán nem is ő járt a legrosszabbul, aminthogy higgadt perceiben még a legméltánytalanabb férj is beismeri a lelke mélyén, hogy önagyságánál sokkalta léhább teremtések is sűrűen bitorolják az asszonyi méltóságot. A másra való hivatkozásnak, amit az asszonyok oly előszeretettel gyakorolnak, különben nem is az a célja, hogy az igazság konstatáltassék vele, hanem az, hogy a férfiek ideggörcsöket kapjanak, s távol legyen tőlem olyasmit állítani, hogy ez a cél talán nem méltó tárgya egy finom, női lélek ambíciójának. Utóvégre: ha már az ember nem csináltathat minden szezonban három-négy uj toilettet, legalább azzal szórakozik, hogy drága hitestársát minél sűrűbben megpukkaszsza. Ez legalább vidám és olcsó multság.

„Maga” vagy „te”?

Kedves kis barátnőm, aki sulyos lelki tépelődései közben most hozzám fordul azzal a kéréssel, hogy gyötrő gondjaitól megszabadítsam, a Kegyed levele élénken eszembe juttatja azt a pedagógust, aki a felsőbb leányiskolák számára: a Shakspere színműveit átdolgozta. Ez a derék ember nagyon komolyan vette a feladatát, s például Romeót és Juliát olyan illedelmes tónusban beszéltette egymással, hogy munkáját még a leggondosabb mama is teljes megnyugvással adhatta a serdülő kis leánya kezébe. Romeó az erkély alatt a Julia hogyléte felől tudakozódott, megkérdezte tőle, hogy végzett-e már a tisztogatással, Julia pedig gyöngéden így szólott:

- Kérem, tölje föl a gallérját, mert ebben a hidegben meghülhet és náthát kaphat...

Mi, akik nem foglalkozunk pedagógiával, talán furcsának találjuk a kitűnő tanerő ujitását, de illedelem szempontjából - hiába tagadnók - a tisztos férfiú föltétlenül különb, mint a hatalmas britt oroszlán. És bár sokan vannak, akik az érzelmek viharai közepette meglehetősen kis

szerepet juttatnak az etikett kérdéseinek, bizonyos, hogy a körültekintő ember mindig tekintettel van azokra a §-okra is, melyeket az illemtudex fejezetei előírnak...

Kegyed, szegény kis barátnőm, most különös zavarban van: pár hónapja férjhez ment egy szeretetreméltó uri emberhez, még pedig egy egész idegen városba, ahol az urán kívül mindeddig senkit se ismert. Természetesen sorra vizitelte a kisváros minden valamirevaló családját, s ugyancsak megijedt, a mikor azt a tapasztalatot tette, hogy a házaspárok, akiknél megfordult, kivétel nélkül magázzák egymást... Abban a városban egyenesen parasztságnak minősítik, ha egy férj és egy feleség palam et publice tegeződnek... Kegyed (nekem négyszemközt be meri vallani) már menyasszony korában is te-nek szölitotta a vőlegényét, s most szinte képtelennek érzi magát arra, hogy ilyen idegen és szertartásos stílusban beszéljen vele... De mit tegyen, ha nem akarja, hogy kipletykázzák? Affektálja-e a magázást, mint a többiek, vagy ne törődjék senkivel és semmivel, hanem megmaradjon tovább is a *te* szócska mellett?... Az ügy oly kényes és sürgető, hogy immár egy pillanatig se várhat tovább s azért engem, a huszadik század vén magán-Kniggéjét kér meg arra, hogy a borzadalmas kétségéből kimentsem...

Kedves asszonyom, amikor az imént arra a derék pedagógusra hivatkoztam, aki az öreg Shaksperet a zsur-illem szempontjából átdolgozta, már körülbelül meg is feleltem a kérdésére. Azok a házaspárok, akik az arisztokratikus magázást kultiválják, szintén azt az önkénytelen humort művelik, mint ama jónevelésű tanférfiu... Mert ha a megfejelt Romeó, aki Juliát Kegyednek szölitja, furcsa és nevetséges figura, legalább is ugyanilyen nevetséges az a férj és feleség, aki az illemtudex kodifikált paragrafusai szerint beszélget egymással. Már tudniillik a logika szempontjából, - mert hiszen a divat, amint tudjuk, egyáltalában nincs összefüggésben a logikával. A divat nagyobb ur, mint a logika, nemcsak a francia színművekben, ahol a férj asszonyom-nak szölitja a feleségét, hanem a polgári életben is, ahol - ha már automobilt nem tarthat az ember - legalább az előkelő magázással ringatja bele magát az előkelőség illúziójába. A mágnások kivétel nélkül magázzák a feleségüket, - miért ne magázzuk hát őket mi is, amikor ez az arisztokratáskodás egyetlen fillérünkbe se kerül? A divat tehát készséggel elfogadta ezt az uzust, de a szegény logika sirva vonul meg a sarokban ennek a sok nevetséges, affektáló komédiásnak a láttára. Mert mondja meg nekem, édes, naiv kis szívem, mi a logika abban, hogy otthon, a négy fal között, a maga uracskája olyan jeleneteket rögtönöz minden este, hogy az olvasókönyvbéli Illem riadtan menekül a kulcslyukon át (ha ott maradna, bizonyosan megpukkadna mérgében) s másutt, idegen társaságban, Kegyed is, az ura is földig hajolnak a kifestett arcú vén dáma előtt, akit hazulról, mikor egyedül maradnak a puha fészkükben, kacagva kergetnek el minden nap? Nem éreznék-e, hogy természetellenes dolgot cselekesznek, amikor Kegyetek, a két bolondos, szilaj, szerelmes jópajtás, egyszerre ilyen idegen hangon beszélnek egymással? Nem, akármit is pletykáznak azok a hegyesorru kávé-nénikék, maguk csak maradjanak meg ezután is a tegeződésnél, s higgyék meg nekem, hogy nem az az igazi Illem, amit az ünnepélyes, vén szamarak annak mondanak...

Civakodó házastársak

Két ember összevész és nagyon szeretne kibékülni egymással, de mindegyik sokkal büszkébb, semhogy a kibékülést kezdeményezné. Ugyebár, ez igen könnyen megoldható probléma? Amelyik okosabb - és kétségtelen, hogy mindakettő okosabb - az egyszerűen odalép a másikhoz és így szól hozzá:

- Vigyen el az ördög, ne bolondozz, hanem nyujtsd ide a kezedet, vén kutya!

Ez volna a leghelyesebb megoldás, ha nem volna egy súlyos bökkenője a dolognak: a két haragos fél ugyanis nem két jó barát, hanem - egy ur és egy hölgy, vagyis röviden szólva, egy házaspár. Így már sokkal bajosabb a helyzet. Mert két jóbarát közt még csak elképzelhető az ilyen egyszerű kibékülési jelenet, de egy házaspár közt - soha! Azok közül egyik se lép oda a másikhoz ilyen rövid uton, mert mindegyik meg van győződve róla, hogy véres igazságtalanság esett rajta. Hiszen ha nem ezt gondolná, úgy az összeszólalkozásnak bizonyára nem lett volna harag a vége. „Csak nem alázkodhatom meg akkor, amikor igazam van!” - mondja magában a férj is, a feleség is. És így történik, hogy néha napokig, sőt hetekig lehorgasztott orral ül az asztalnál két ember, aki tulajdonképpen úgy szereti egymást, mint a galamb a tiszta buzát, sőt néha szóval haraggal át is öleli egymást - persze csak a diszkrét sötétség leple alatt - hogy aztán, mikor az öreg nap ismét elárasztja sugaraival a világot, ott folytassa a haragot, hol tegnap este abbahagyta.

- Mi itt a teendő? - kérdezi tőlem levelében az egyik fél, aki nagyon lelkemre köti, hogy óvatosan kezeljem az ügyet, mert a férje még rá talál jönni, hogy ő fordult tanácsért a vén világcsavargóhoz, s okatlan elbizakodottságában azt hiszi, hogy ő az, aki a kibékülést forszírozni akarja.

Édes gyermekem, én koros, tehát udvarias ember vagyok, s így föltétlenül meg vagyok győződve róla, hogy Kegyed egy szelid és ártatlan bárány, az ura pedig egy rabiátus fenevad. Efelől egészen bizonyos vagyok és mégis azt mondom: Kegyed épp oly hibás a dolgok idáig való fejlődésében, mint az a brutális és kiméletlen fráter... Egy öreg, immár fogatlan diplomata tanított meg engem egy igen nagy bölcseségre, valahol egy kairói hotel terrasán, februárban, mikor a fekete kávékat szűrőoltuk s mindenféle haszontalanságokról beszélgettünk... Arról volt szó, hogy néha a legszerelmesebb házaspárok is teáscsészéket vagdosnak az egymás fejéhez (persze csak jelképes értelemben) s hogy ostoba félreértésekből némelykor véres tragédiák születnek... A fehérhaju diplomata, aki a szerelmi kérdésekben is elsőrangú szakember volt, egy darabig elgondolkodva szivta a szivarját, aztán így szólott:

- Van egy biztos mód arra, hogy ezeket a csunya jeleneteket minden házaspár kikerülje, de csak abban az esetben, ha a férj is, a feleség is azt a hatszázéves, öreg kabalát alkalmazza, amely - úgy emlékszem - még a boldogult Kis Pipintől ered... Ez a kabala abból áll, hogy a megsértett házaspár, mielőtt a sértésre illendően válaszolna, előbb elmondja magában háromszor egymásután a Miatyánkot...

Ezt mondta az öreg diplomata és én épp oly csodálkozva néztem rá, mint Kegyed most énreám, de azzal a különbséggel, hogy én csakhamar megértettem az ő bölcsességét... Mert bizonyos, hogy a legtöbb összeveszésnek a hirtelen harag az oka, mely bizonyosan elpárolog, vagy legalább is megenyhül, ha a vér ismét visszatér a fejünkből a szívünkbe... Erre jó a Miatyánk, sőt jó az egyszeregy és a Garay János Kont vitéze is, minden jó, amivel az ember a meg gondolatlan válasz veszedelmét elkerülheti...

Ezzel tehát meg lehetne akadályozni a házastársak összekoccanását, de mivel a Kegyetek esetében már nem arról van szó, hogy egy készülő összekoccanást megakadályozzunk, hanem arról, hogy egy már megtörtént ostobaságot elsimítsunk, ideírom azt a másik bölcseséget is, amire a sivatagban tanított engem egy bronzarcu törzsfőnök, aki a sátorát vendégszeretőleg megosztotta velem.

- Édes fiam, - mondta a százhusz éves aggastyán, aki reggeltől másnap reggelig sohase ejtette ki a szájából a nargiléja szopókáját, - a haragosok kibékülésének legbizonyosabb módját egy ismeretlen próféta hagyta ránk, aki kétezer évvel ezelőtt halálozott meg, háromszázestendős

korában... Ez a próféta szigorúan meghagyta az ő hiveinek, hogy két haragos fél közül mindig annak kell előbb megalázkodnia a másik előtt, akinek kettejük közül - igaza van...

Kedves gyermekem, a szívem egész melegével azt ajánlom önnek, függeszsze ki a régi próféta tanítását a hálószobája falára. És függeszsze ki a többi millió házaspár is, akivel - ugyebár? - annyi keserű jogtalanság történik. Ha a tanítást követik, nem lesz egy asszony és egy férfi se ebben az egész országban, aki készséggel meg ne alázkodnék a hitvestársa előtt. Mert a két millió ember közt egyetlenegy se akad, akinek ne lenne igaza...

Lidia és a többiek

Igen, igen, legyünk már végre lojálisak és valljuk be, hogy szegény nők önegységének se olyan zavartalan, fenékgig tejfel az élete, amilyennek mi, férfiek, feltüntetni szeretjük. Igaz, hogy az élet legsúlyosabb gondjai: az anyagi gondok nem ösztítik meg öt időnek előtte, mint bennünket, s a mord férfiak elől, akik az előszobában a kifizetetlen számlákat lobogtatják, nyugodtan visszavonulhat a hálószoba vagy az ebédlő magányába, míg mi verejtékes homlokkal emlegetjük azt a bizonyos elsejét vagy tizenötödikét, amikor minden hitelezőnkkel visszavonhatatlanul leszámolunk. Abban a kellemes viaskodásban, melyet a mai, sőt a tegnapelőtti kenyér megszerzéséért folytatunk (mert az adósságokat a tegnapelőtti kenyér okozta) neki, a kiváltságos lénynek, nincs része. Ő csak a véres viaskodás végeredményét veszi át tőlünk: vagyis a finom készpénzt, melynek csak a sürgős elköltése tartozik a reszortjába. A látszat szerint tehát irigylendő a helyzete, mert hiszen úgy rendezheti be az életét, a hogyan önmagának tetszik: a háztartási aprólékosságok elintézése után teljesen annak a nagy és nemes hivatásának szentelheti minden idejét, hogy a barátait (esetleg néha az urát is) mindennap újól megmódítsa. A külszin azt mutatja, hogy az asszony, akinek lelkiismeretes férje van, az életnek csupán a derűs oldalait élvezi. Így tartja a felületes férfiak közhite, - de én, tisztelt atyámfiaim, azt mondom nektek, hogy a külszin, mint annyi sokszor, ebben az esetben is nyomorultul hazudik.

Nincs szándékomban, hogy az ugynevezett cselédkérdés millió kellemetlenségét most részletesen felsoroljam, de röviden meg kell állapítanom, hogy a mai házaspár tiszta harmóniáját leginkább azok a válságok zavarják meg, amelyeknek a konyha vagy a reggeli pongyolájában levő lakás a színhelye, s a bekötöttfejú Mari, Terka, Anna vagy Lidia a hősnői. Amikor imádkozó nők délben egy vértanú ábrázatával telepedik le a terített asztal mellé, amikor egyenesen személyes megbántásnak minősíti, ha a marhahús keménységi fokozatát természetrajzi alapon megállapítjuk, amikor gyöngéd hitvesi csókunkat „már megint ilyen ostobaságokon jár az eszed” kiáltással viszonozza: bizonyosra vehetjük, hogy távollétünk órái alatt súlyos és megdöbbentő viharok dühöngtek a nyájas fészekben, melyet a sors, csekély két vagy három ezer korona lefizetése ellenében a rendelkezésünkre bocsátott. Vajjon e viharok abból keletkeztek-e, hogy Mari egyéni alapokon számolt-e be neuraszténikus angyalunknak a konyhapénzzel, avagy abból, hogy Lidia a kefélet azzal a könnyed nonchalance-szal végezte, melyet a mindenes-lányokban távolról se becsülünk annyira, mint az Ohnet-regények hőseiben, ez egészen mellékes; bennünket csak az a szomorú és lesújtó tény érdekel, hogy szívünk bálványa a Mari vagy a Lidia bűneiért bennünket minősít becstelen gazembereknek. Még pedig nem azért, hogy a lusta Lidia helyett nem mi járjuk el a parketten a koradélelőtti szupé-csárdást, hanem azért, mert közömbösen és szelid arccal hallgatjuk végig a Lidia gonoszságainak történetét. Ha csak annyi becsületérzés lenne bennünk, mint amennyi egy kicsike ezüstgyűszűbe elfér,

megbotránkozva, égneek álló hajjal rohannánk ki Lidiához a konyhába, hogy örökre emlékeztessé tegyük előtte azt a napot, amelyen drága nőnk idegrendszerét felborzolta.

Ime, most eljutottam a cselédkérdésnek ahhoz a részéhez, mely immár csakugyan problémává csucsosodik ki; ahhoz a kérdéshez: vajjon a természet büszke ura, a férfi, helyesen cselekszik-e, ha a cselédügyek elintézésében aktív részt vállal, s ha bátran kiperdül a sikra, amikor a szegény nagysága asszonyi tekintélyét komoly veszedelem fenyegeti. Azok, akik a súlyos problémát csak felületes szemmel nézik, bizonyára azon a véleményen vannak, hogy nem cselekszik helyesen; hiszen a feleségnek amugy sincs egyéb dolga az élet küzdelmeiben, mint hogy az efféle ügyeket a saját hatáskörében elintézzze. De ezek a kényelmes és rossz férjek elfelejtik, hogy az elintézés nem mindig a feleség jó szándékaitól függ, mert mit ér a legjobb szándék, ha Mari, Terka, Anna, Zsófi vagy Lidia a vita hevében némi célzatossággal emlékeztetnek meg életüknek arról a nevezetes epizódjáról, amikor előbbi asszonyuknak a kávédarálót a fejéhez vágták. A tárgyalásnak ebben a stádiumában a szegény nagysága csakugyan nem tehet mást, mint hogy sietve visszavonul a belső termekbe, mert a harcias amazontól kitelik, hogy hőstettét ezuttal is megismétli. Az asszony ugyanis nem imponál a bátor Marinak vagy Lidiának, mert az asszony már a legelső vita alkalmával elmondja mindazt, amiből bölcs beosztással, egy egész éven át megélhetne. A szende nő - hibáztatások a végzetet, mely ilyennek alkotta! - mindjárt tulságosan hasznát veszi a nyelvének s így már eleve lemond arról a hatásról, melyet a pirongatások taktikus beosztása által elérhetne. A feleségnek tehát egy egész prédikációja nem ér annyit, mint a férj egyetlen, majdnem légies megjegyzése. A történelem muzsája följegyezte, hogy a temperamentumos Lidia, akinek egyéniségéről hatástalanul pattogott le az asszonyi szidalmazások egész özöne, jámborul és szerényen burkolózott be a félénk hallgatás köpenyébe, mikor a ház ura foghegyről csak ennyit mondott neki:

- Azt ajánlom, hogy becsülje meg magát, mert különben, bizony isten, baj lesz...

Miért ne lépne ki tehát a jó férj a porondra, ha a hatás ilyen eszközeivel rendelkezik? Egszerűen kötelessége, hogy a megpróbáltatás perceiben odaszegődjék az asszonya mellé, ami természetesen nem jelenti azt, hogy a férfiúi tekintélyét a fölösleges szófecsérléssel tönkretegyje.

A döntvény tehát ez: igenis, vannak esetek, mikor a teremtés koronája is köteles kirándulni a konyhába.

A szalmaözvegy kiskatéja

Több szalmaözvegy aláírással egy asztaltársaság utbaigazításokat kér tőlem ama boldogtalan férjek számára, akiket szerető hitvesük a nyári hónapok idejére egyedül hagy itthon, ebben a kietlen nagy városban. Mivel az elhagyottak és a szerencsétlenek sorsa mindig részvétet kelt a szívemben, készséggel eleget teszek a kérdésnek s ezennel összeállítom a szalmaözvegyek kátéját, még pedig, ahogy szokás, dióhéjban.

1. §.

Nem okvetlen szükséges, hogy az ember egyetlen éjszakán az összes mulatókat és kávéházakat bejárja. Egy éjszakán tökéletesen elég, ha a szalmaözvegy két mulatót és nyolc kávéházat megtisztel a jelenlétével. A bölcs és mértékletes beosztás nagyban hozzájárul a lélek harmóniájához.

2. §.

Egyáltalában nincs értelme annak, hogy a szalmaözvegy az utcán, vagy a szolidabb kávéházakban minden különösebb ok nélkül „tyuhaj, haj, haj, haj” kiáltásba törjön ki. Az okos ember még a túlradó örömét is óvatosan elrejt a külvilág előtt.

3. §.

A szalmaözvegy határozottan téved, amikor azt hiszi, hogy a pincérek össze fogják tévesztetni a walesi herceggel, ha annak a nagykalapos hölgynek, akivel az éjszakát egy szeparében együtt tölti, három ugynevezett finom falatot, öt befőttös omlettet s kilenc giardinettot fizet, a nagyszámban elfogyasztott pezsgőkön felül. A pincérek ez esetben nem a walesi hercegnek tartják, hanem egy agyalágyult vén szárnak.

4. §.

A szalmaözvegy, amikor hajnali öt óra felé nyugalomra tér, föltétlenül rosszul cselekszik, ha a házmestert „hoci ide, vén cimbor!” kiáltással zokogva a keblére öleli. A házmester ugyanis, aki a duplájára fölemelt kapupénzt sokkal többre becsüli, mint a leglángolóbb szerelmi vallo-mást, később, ha a borongós ősz elérkezik, a szőnyegporolás viharai közben okvetetlenül megemlékezik erről az epizódról, mert reméli, hogy ezzel nagy mértékben - hozzájárul a szekánt nagysága megpukkasztásához.

5. §.

A távollevő feleséghez intézett sóvárgó leveleket az ember sohase írja abban a szeparében, amelyikben a barátnőjével együtt mulat. Mert ismét megtörténhetik, ami már egyizben megtörtént: hogy a becsipett kis szőke titokban ezt az utóiratot csempészi a levélre: „Csak tesszen egészen nyugodtan lenni, én jól vigyázok a mucusra. Virágvölgyi Nünüke, szininövendék.”

6. §.

Fiatal nőket, este tíz óra után, az ember nem fogad a szalmaözvegyi otthonában, azon a cimen, hogy a kiadó lakást nézik. Lehetnek ideges feleségek, akik még ezt az ártatlan epizódot is félremagyarázzák.

7. §.

Az okos szalmaözvegy óvakodik azoktól az uriemberektől, akik - egyéb kenyérkereső foglalkozás híján - a nyári hónapokban mint ugynevezett inspekciós busulnok-ok tesznek szert kellemes színekurára. Ezek az urak ugyanis juliustól szeptemberig abból élnek, hogy este hétkor jólelkűleg hozzásegődnek a kiszemelt szalmaözvegyhez s cigánymuzsika mellett együtt busulnak vele hajnalig. Ők azok, akik könybeborult szemmel fujatják a kurucnótákat a tárogatóssal, de közben harminc szardiniát, négy fölvergőt s kilenc őszi barackot megesznek, természetesen a cimborájuk költségére. Hogy mit isznak meg, arról egyáltalán ne beszéljünk.

8. §.

Annyira még a szalmaözvegynek se szabad becsipnie, hogy az itthonmaradt szobaleány előtt a feleségéről mint vén és veszekedő hárpíáról beszéljen. Azt se szükséges elmondani a szobaleánynak, hogy önagysága, a ház urnője, csupán tizezer korona hozományt kapott, de úgy költekezik, mintha kétszázezret kapott volna. Mert igaz ugyan, hogy a szobaleány menyei élvezettel hallgatja végig ezeket a bizalmas vallomásokat, de alkalomadtán, ha a bérfizetség körül nézeteltérések támadnak, a szende Mari a legnyugodtabb hangon vágja oda ájúldozó urnőjének:

- Az én bérem nem hozomány, hogy a nagysága svindlizzen vele.

9. §.

Az se okvetlenül szükséges, hogy a szalmaözvegy a fönmaradást tisztára öncélképpen kultiválja. Aki csupán azért virraszt hajnalig, hogy egy magasztos elvhez hű maradjon, nem cselekszik okosan. Ha tehát valakinek gyomorgörce, oldalnyílalása, vagy fejgörce van, kivételesen már éjfélkor is nyugalomra térhet, anélkül, hogy ezzel a kar becsülete ellen vétkeznék.

10. §.

Arról a komoly tényről, hogy önagysága a fürdőből hazakészülődik, bölcs szalmaözvegy az összes Micikét, Ducikat, Nusikat és Tusikat előzetesen és idejekorán értesíti. Így bizonyosan elkerüli azt a kellemetlenséget, hogy a Micik, Ducik, Nusik és Tusik, mikor ősszel a feleségével jár a Koronaherceg-utcán vagy a dunaparti korzón, tréfásan megfenyegezzék az ujjukkal s félhangosan így szóljanak hozzá:

- Nyomorult, hát ilyen hamar hűtelen lettél hozzám...

*

A tanácsokat, ha akad még, aki reflektál rájuk, szívesen folytatom.

A tipikus pesti család

Abból az alkalomból, hogy egy tisztességes, komoly, de nagyon naiv fiatal ember hosszú levélben panaszolja el nekem a maga siralmas helyzetét, szóvá kell tennem a tipikus pesti családot, mely számtalan kollekcióban él, mulat és busul is néha ebben a szédelgő, nagyvárosi sokadalomban. A tipikus pesti családot, mely ma még nem tudja bizonyosan, hogy holnap mit fog ebédelni, de azért vidám, jókedvű, optimista és szakasztottan úgy él, mintha egy pedáns jószágigazgató hónaponként pontosan a postára tenné a vidéki nagybirtokai jövedelmét.

Itt van az apa, a derék, gondtalan csirkefogó, aki hajnali tizkor kel, gondosan megborotválkozik, aztán reggelizni a kávéházba siet, ahol csevegéssel és ujságot olvasással tölti el a délelőtti órákat. Délben megebédel, majd feketekávézni újra elmegy a kávéházba, ahol estig egy-egy jövedelmező tartli-partieval üti agyon a hosszú és unalmas időt. Vacsora után természetesen ismét elsiet a kávéházba s napi programjában csak akkor áll be némi változás, ha a Lovaregylet plakátjai megjelennek az utcai hirdető-oszlopokon. Ilyenkor délután a totalizátor és a bookmakerek körül kószál, tipeket hajszol, gyanus alakokkal tárgyal s néha tekintélyes bank-

jegyekkel tér meg családi tűzhelyéhez. Szóval: e derék ember a kedvező véletlenek kiváráásával tölti el az életét s ez nem csupán a játékra vonatkozik, mert abszolút nincs elvi kifogása az ellen se, hogy más úton szerezze meg azt a csinos összeget, melyre szüksége van. Olykor váratlan jó üzletek akadnak a kávéházban is: alkalmi ügynökösködések, megszorult gavallérok összehozása a kedélyes uzsorás bácsikkal, sőt nem ritkán olyan kedvezően alakulnak az üzleti konjunkturák, hogy egy-egy váltócskát is el lehet helyezni valamelyik kevéssé skrupulózus szövetkezetben. Pénz tehát mindig cseppen valahonnan s ilyenkor a lelkes apa - akiből a közszereplés nem ölte ki a családjára írt érzett szeretetet - sugárzó kedvvel toppan be a háromszobás lakásba s félóráig azzal tölti az idejét, hogy a magával hozott csomagokat bontogatja. Ami e csomagokban van, az talán a néhai öreg Esterházy herceget is sárga irigységgel töltené el; mert e derék embernek semmire drága, csak hogy familiájának örömet szerezzen. Tengeri rák, friss szőlő januárban, szamóca március közepén, sárga dinnye áprilisban: mindez inycsiklandozó illatok kíséretében kerül az asztalra, miközben a vidám családfő szemcsiptetve ezt mondja:

- Egye meg a fene, ugyis meghalunk, hát legalább éljünk jól!

Igaz, hogy némelykor marhahusra se jut pénz, hogy a végrehajtó hetenként kétszer felírja a diófaszekrényeket és az ebédlői kredencet, hogy a fűszeres legénye olykor botrányokat csap az előszobában, - de ki törődik az életnek ezekkel az apró és szórványos kellemetlenségeivel? Ha nincs pénz, akkor az ember legfeljebb hitelbe tartlizik, de ha van, akkor páholyba megy és ifju libákat ebédel, még pedig haragos zöld saláták kapcsán.

Itt van a mama, a kissé elhízott, de még mindig mutatós asszony, aki kettőkor már öltözködni kezd, nehogy a kávéházból lekéssék, aki a hitelezők megnyugtatózásában széditő virtuozitásra tett szert házassága huszonhat esztendeje alatt, aki a lelke harmóniáját nem áldozza fel olyan csekélységeknek, hogy a mindenleány nem tisztogat alaposan (mire való az ág alja, ha nem arra, hogy alája söpörjék a szemetet?) s aki bámulattal és elragadtatással néz az urára, mikor meghallja, hogy ismét szerencsésen elhelyezett egy háromszáz koronás váltót. Itt vannak a fiúk, akik ellopják az ezüstműt (ha ugyan nincs zálogban) s annak az árából játszsza meg a favoritokat a lóversenyen. Itt vannak a felnőtt leányok, akik titokban az összes antikváriuskiadványokat végigolvassák, a lelkük mélyén arról álmodoznak, hogy egy magánziniiskolába fölvetetik magukat s az utcán ráütnék a fiatal emberek kezére, mert azok szemtelen s nagyon is egyértelmű tréfákkal mulattatják őket. Nem édes, csillogó és nagyszerű családi élet-e ez? Nem kell-e mindnyájunknak irigykedve tekintenünk e jókedvű, okos, gondtalan és mulatós emberekre, akiknek frissességét, humorát, rugalmasságát, könnyűvérét ugyancsak nem pusztíthatja el az életnek semmi váratlan csapása?

Nekem és olvasóimnak is bizonyára imponál ez a szimpatikus pesti család, de a fiatal ember, aki ma egy hosszú levélben fordul hozzám tanácsért, nincs olyan könnyű helyzetben, mint mi vagyunk: ő ugyanis - szegény - halálosan szerelmes egy csinos lányba, akit ebben a milieuban neveltek fel s mivel ő maga komoly, derék és szorgalmas hivatalnok, most attól fél, hogy örök életére szerencsétlenné lehet, ha ezt a szép lányt feleségül veszi. Tőlem vár vigasztalást és bátorítást, de én - ha nem lenne a levelében egy olyan passzus is, melyre azonnal vissza fogok térni - fájó szívvel azt tanácsolnám neki: hogy fusson, de minél gyorsabban fusson el ezeknek a jókedvű szédelgőknek a közeléből s inkább vonuljon be trappista, vagy ferencrendi barátok valami kolostorba, sem hogy ilyen auspiciumokkal kezdje meg a családi életét. Ezek a kisasszonyok ugyanis tényleg a magánziniiskolák számára születtek, de arra igazán nincsenek kvalifikálva, hogy egy pedáns és tisztességes magánhivatalnok ingébe reggelenként a gombokat betegyék. Ezt felelném, még pedig minden habozás nélkül, ha az én ismeretlen barátom még valamit nem írna a levelében: azt, hogy a szóbanforgó fiatal hölgy egyáltalában nem hasonlít a szüleiére, mert mindennek inkább látszik, mint léha, felületes és könnyűvérű

teremtésnek. Sőt inkább: nagyon szolid, egyszerű és házas leány. Őt nem is a kisasszony karaktere aggasztja, hanem a szülei élete, mert azt hiszi, hogy az ilyen környezetben felnőtt leányból később épp olyan haszontalan asszony lesz, mint az édes anyjából. Tisztelt barátom, szabad kérdezni, hogy miért etette meg Ön velem a békát? Mért adott föl olyan problémát, mely nem is probléma? Azt mondom Önnek, hogy siessen el gondolkodás nélkül abba a kávéházba, ahol e derék kis teremtés édesapja tartlizni szokott s a vén csirkefogótól minden gondolkodás nélkül kérje meg a leánya kezét. Mert abból a gyermekből, aki egy ilyen házban szolid és egyszerű maradt, oly derék és tökéletes feleség lesz, hogy a legszkeptikusabb szaldokontista is már előre megnyalhatja a száját, ha az a jó kis leány a kezét elfogadja.

A kölcsönkérés technikája

Az a fiú, aki ma egy hosszú levélben a kölcsönkérés technikája felől tudakozódik nálam, nem tartozik a humor nélkül szükölködő szegények közé. A fiatal ur előbb bizalmasan beavat abba a titokba, hogy ő tizennyolc éves kora óta állandóan pénzzavarban szenved (nyolcvan forint fizetésből nem élhet meg egy pesti gavallér, aki társaságba jár és tisztességesen öltözködik), aztán nemes nyíltsággal így folytatja a levelét:

Lehet, hogy könnyelmű fickó vagyok, lehet, hogy nem vagyok rosszabb, mint a többi, de annyi bizonyos, hogy nem emlékszem olyan időre, amikor három napig mentes lettem volna az anyagi gondoktól. Ha ma nem is volt gondom az ebédre és a vacsorára, ha a hatalmas istenek egyszer meg is engedték érnem azt a gyönyörűséget, hogy a szabószámlámat pontosan kifizethessem, - a következő nap már kétségtelenül nehéz gondok közt virradt rám s a kávéházban, reggelizés közben, már azon kellett törnöm a fejemet, hogy, jó isten, miből fogok ma borraivalót adni a képviselőék szobalányának, aki a zsur után a kabátomat fölsegíti. Három napig egymásután még sohasem örvendtem ugynevezett konszolidált pénzügyi viszonyoknak s így Ön, aki - legalább eddig úgy vettem észre - nem holmi pedáns smokkoskodással kezeli a fiatal urak könnyelműségét - bizonyosan nem ítél meg valami súlyosan azért, hogy amióta az eszemet tudom, jóformán mindig kölcsönből élek. A pénzügyi politikámnak az az alapja, hogy - az egyik lyukat állandóan betömöm a másik lyukkal. Vagyis: ma azt fizetem meg, amit tegnap kölcsön kértem, s holnap azt fogom megfizetni, amivel jószívű barátaim a mai napon kisegítettek. Ez a politika egészen célszerű is lenne (hiszen utóvégre én is el fogok egyszer jutni abba a nyugodalmas révbe, amelynek hajóhidján egy jószívű após várakozik a kikötőni készülő fiatal emberre), ha nem lenne egy borzalmas tulajdonságom, mely állandóan Damokles-kardjaként függ a fejem fölött: az, hogy még mindig ostoba módon zavarba jövök, ha valakit arra kérek, hogy tíz forinttal kisegítsen. Ebben a tekintetben hasonlítok Blaha Lujzához, aki emlékirataiban megírta, hogy bár gyermekkorától folytonosan a színpadon mozog, még mindig halálos lámpaláz gyötri, ha a kulisszák közt a jelenésre várakozik. Talán szemtelenség tőlem, ha a nemzet csalóányához hasonlítom magamat, de bizonyos, hogy én is úgy vagyok, mint ő: bár innen-onnan tizenöt esztendeje lesz, hogy a kölcsönkérési műveletekben a drámai hős szerepét játszom, még mindig összeszorul a torkom a lámpaláztól, amikor a kulisszák közt a jelenésemre várakozom. És ez - bármennyire mulasson is rajtam, öreg tanácskófa - nagy, igen nagy, sőt borzasztóan nagy szerencsétlenség reám nézve, mert a kölcsönkérés átka, mint egy indus bölcs már kétezer és egynehány évvel ezelőtt megállapította, föltétlenül abban rejtőzik, hogy micsoda ábrázattal s a biztosság milyen mértékével tudom meghódítani a leendő hitelezőmet. Ha sápadtan, reszketve, izgatott dadogással adom elő a kérésemet, tíz eset közül nyolcszor okvetetlen tagadó válaszban van részem. Ellenben, ha mosolyogva, nyugodt

nonchalance-szal (mint a boldogult Degré Alajos hiszi) s az előkelő ember könnyedségével kérek holnapig huszonöt koronát, alig akad még a fukar férfiak közt is olyan cinikus fickó, aki könyörtelenül kosarat adna. A nyugodt hang tehát a kölcsönkérőnél szinte egzisztenciális kérdés, mert e nélkül ezen a pályán csak a legritkább ember boldogulhat. Mit tegyek hát, hogy ezt a nyugodtságot elsajátítsam? Már tiz nyílt brosurát elolvastam, melyeknek ez volt a címük: Wie werde ich energisch? - de, fájdalom, egyik se használt. Végso zavaromban hozzád fordulok hát egy jó tanácsért s biztosítlak róla, hogy még a legutolsó váltóm aláírásakor is hálával fogok visszagondolni rád, ha most az egyszer a bölcs utbaigazításodat meg nem vonod tőlem.

Az imént azt mondtam, hogy a levél írója nem szükoelkedik minden humor nélkül, de a dolog tulajdonképpen úgy áll, hogy ezeknek a soroknak a látszólagos humora alatt komoly és érdekes pszichológiai igazságok rejlenek. Régi tapasztalás, hogy a kölcsönkérő akció sikere sohase a szenvedő féltől függ (vagyis attól, akit a sors hitelezőnek predesztinált), hanem mindig attól, aki mint adós készül szerepelni a keletkező ügyletben. Egy öreg barátom, aki negyven évig a barátai jóvoltából élt - még pedig jól és előkelően élt - a bizalmas vallomások egy pillanatában egyszer elmesélt erről nekem egyet-mást, a maga tapasztalatainak gazdag és érdekes tárházából.

- Ha azzal a szándékkal megyek valakihez, - mondta ez a vidám kóbor lovag - hogy a tárcáján eret vágjak, én már a lépcsőházban csallhatatlanul megérezem, vajjon sikerrel vagy kudarccal fogok-e távozni a kiszemelt áldozat lakásáról? Ebben az érzésemben még sohase csalódtam. És tudja, hogy miért nem? Azért, mert a siker mindig és kizárólag az én pillanatnyi diszpozíciótól függ. Ha inspirálva vagyok (hiába nevet, a kölcsönkéréshez épp olyan inspiráció kell, mint a lírai költemények írásához), nincs az a fukar kutya, aki ellent tudna állani a kérésemnek, - viszont bizonyos, hogy a leghitványabb kifogással is le tud valaki rázni a nyakáról, ha gyáván, minden ihlet nélkül adom elő a dadogó kérésemet. A szuggerálás ereje seholye nyilatkozik meg oly elemi erővel, mint a kölcsönkérés gyönyörű és magasztos perceiben...

Igy szólt a legklasszikusabb pumpoló, akit világéletemben megismertem, - nálam inkább tehát senkise tudja méltányolni azt a panaszos levelet, amelyet ma ez a fiatal ur hozzám intéz. De ha méltányolom is a bánatát, segíteni nem tudok rajta, mint ahogy az orvos se tud segíteni azon a betegén, aki tüdővésztes lázában így szól hozzá:

- Mentsen meg, - és én még a haló porában is áldani fogom...

Hogyan mentse meg, ha a halál már eljegyezte magának? Uj tüdőt még a világ legnagyobb doktora se adhat a betegének, - aminthogy uj energiát se lehet adni annak a szerencsétlen embernek, akit a természet gyávának és izgatottnak alkotott, vagyis: aki nincs inklinálva arra, hogy a közadói pályából megéljen. Fáj a szívem, de én megjósolom, hogy az én fiatal barátom betegsége gyógyíthatatlan s hogy egyszer - oh, rémes nap! - el fog érkezni az az idő, mikor a szegény fiu arra lesz utalva, hogy a fizetéséből megéljen. Ez ugyan borzalmas perspektíva, de istenem, a halandó ember mindig kénytelen belenyugodni abba a szörnyőségbe, hogy a végzet egy értékes talentumot megtagadott tőle.

Sértődések

A sértődés, mely bizonyos tekintetben közös betegsége az egész emberiségnek, aligha grasszál valahol oly hatalmas mértékben, mint minálunk. A legtöbb ember napjában egyszer okvetetlen megsértődik, függetlenül attól a poziciótól, melyet a társadalmi életben elfoglal. A képviselő sértődötten vonul félre, ha a miniszter egy fokkal hidegebben viszonzta a köszöntését, az

ügyvéd megsértődik, ha a tárgyaló bíró az ékesszólása zsilipjeit egy brüszk közbeszólással elzárja, az orvos morózus arccal veszi tudomásul, hogy a paciens nem tartja szentírásnak mindazt, amit ő a betegágnál enunciól. Az uriaszony megsértődik, ha az előkelő estélyre meg nem hívják, de esetleg akkor is megsértődik, ha meghívják, mert a levél hangja nem felel meg teljesen az izlésének. A kávéházi vendég a maga méltatlan lealázásának veszi, ha két másodpercen belül nem kapja meg azt az ujságot, melyet a pikkolótól kért. A vidéki fiatal ur haragos arccal veszi tudomásul, hogy a kaszinó rendező-bizottságába nem választották be, de az arca akkor se lesz barátságosabbá, ha beválasztották, mert így meg abban lát célzatos tendenciát, hogy nem ültették bele az alelnöki vagy a főpénztárosi méltóságba. A nyárspolgár panamáról beszél, ha nem választják meg iskolaszéki tagnak, az iskolaszéki tag csuf mellőzésről beszél, amiért nem vették fel a bizottsági tagok listájába. Akit egy estélyre, egy eljegyzésre, egy esküvőre, egy névnapra meg nem hívtak, akinek a köszönését nem úgy viszonzozzák, mint az abruzzói herceget, akinek a szerelmi vallomására nem csókkal és lázas öleléssel válaszolnak, akinek a villamos kalauz nem „parancsoljon nagyságos ur” - megszólítással adja vissza a husz fillérjéből kijáró nyolc fillért, az mind a legkomolyabban megsértődik, s föltétlenül meg van győződve a felől, hogy embertársai viselkedése és tettei mögött határozott mellőzés és kisebbités rejtőzik.

Mindezt régen tudom, s polgártársaimnak e csuf betegség iránt való fogékonyságát jól ismerem, de mégis meglep az a levél, melyet ma egy intelligens uri asszony intéz hozzám. Ez a fiatal és szeretetreméltó hölgy keservesen panaszkodik amiatt, hogy őt érzékenyen megsértették, s mivel nem tudja, hogyan szerezzen magának elégtételt, hozzám fordul, hogy tanácsaimmal a szolgálatára legyek. Panaszának az a lényege, hogy a törvényszéki elnök, a város egyik legtekintélyesebb polgára, a minap meghalt s gyászbaborult özvegye, aki a halálesetet díszes partecédulában tudatta a kisváros értelmiségével, őt - bizonyára szándékosan - nem tisztelte meg a gyászjelentéssel. „Mindenki kapott partét, - írja izgatott levelében - mindenki, aki csak valamit is számít az idevaló társaságban. Én azonban, aki vagyok annyi, mint akárki, nem kaptam, még pedig bizonyosan azért, mert az a felfuvalkodott nő örömet talált abban, hogy ilyen módon megsértsen. Roppantul lekötelezne, ha megírná, hogyan viszonzom ezt a szemtelen és bizonyára tendenciózus mellőzést.”

Merem állítani, hogy engem már a legnagyobb abszurdummal se lehet kihozni a sodromból, de ez a levél megtette azt, amire immár hosszú idők óta nem vagyok képes: őszintén és a legnagyobb mértékben megdöbbenett. Hogy a sértődés még a koporsó mellett is grasszállhat, ezt még én se hittem, aki pedig mindent elhiszek, s aki szeretett polgártársaimat még a legörültebb lehetetlenségek elkövetésére is képeseknek tartom. Ő nagysága szakasztottan úgy ír, mintha egy vidám és kedélyes mulatságon mellőzték volna, s mintha valami nagy kitüntetés lenne, ha valakit egy temetésre meghívnak. A gyászszerartásnak ez a batyu-bállal vagy névnapi mulatsággal való összetévesztése már csakugyan több a soknál, sőt több mindannál, amit eddig nálunk a sértődés terén produkáltak. Pedig az európai rekord ezen a téren ősidőktől fogva állandóan a miénk volt.

Ugyan mondja csak, kedves, érzékeny lelkű, nagyságos asszonyom: nem gondolt egy pillanatra se arra, hogy a mellőzésnek más oka is lehetett, mint az, hogy Kegyedet tudatosan megsérteni akarták? Nem gondolt például arra, hogy egy gyászbaborult özvegynek az ura koporsója mellett talán más egyéb is járhat az eszébe, mint a temetésre meghívandók névsora? És nem hiszi, hogy lehetnek pillanatok az életben, mikor valaki ártatlan is lehet abban, hogy az etikett szabályai ellen vétetni merészelt? Én azt ajánlom, tegye jégre a haragját addig a napig, amelyen a törvényszéki elnökne majd a legidősebb leányát férjhez adja, s Önt, aki minden tiszteletre érdemes, elfelejti meghívni az esküvői ebédre.

A szép férfi

Az a kérdés, melyet egy olvasóm ma hozzám intéz, eszembe juttatja a híres anekdotát, melyet a zsidó talmud-bölcsek ma is gyakran emlegetnek: az anekdotát az eleven és a holt csukáról. A levél ugyanis, mely természetesen négyoldalas (az emberek nem tudják megtanulni nálunk a rövidséget), abban a kérdésben konkludál: miért van, hogy a legtöbb szép asszony és szép leány nem szereti a nagyon is szép férfiakat? Mielőtt a problémával foglalkoznám, elmondom a nagyszakállu zsidó bölcs esetét, akihez hivei egy napon azt a kérdést intézték: miért sulyosabb a holt csuka, mint az eleven csuka? A bölcs bezárkózott a szobájába, két hétig bujta a könyveket és a szentírásokat, aztán kijelentette, hogy a meglepő sulybeli differenciának a vér elváltozása az oka. A hivek megnyugodtak a magyarázatban, de egy akadémikuskodó hitsorsos ekkor hirtelen közbeszólt:

- De vajjon igaz-e, hogy a holt csuka sulyosabb, mint az eleven csuka?

A talmudtudós meghökölt, s a hivek erre megmérték a csukát: és ekkor kiderült, hogy az árnyékvilágból elköltözött csuka egyáltalában nem sulyosabb, mint az eleven. A bölcs tehát egyszerűen felültették.

A levél, mely a mai problémát elibém terjeszti, élénken felidézi bennem a régi anekdotát s én is azt kérdezem, amit amaz izgága hitsorsos kérdezett:

- De vajjon igaz-e, hogy a szép férfit kevésbé szeretik az asszonyok és leányok, mint a csunya férfit?

Az én alázatos nézetem ugyanis az, hogy ez az egész probléma hamis, mert hiába filozófálunk, kedves atyámfiai, hiába hozakodunk elő a szép emberek közmondásos ostobaságával, a dolog, fájdalom, úgy áll, hogy ezeknek a délceg, csinos bajuszu férfiakkal sokkal nagyobb a szerencsájuk a nőknél, mint nekünk, elmésségtől sugárzó legényeknek. Az átlag-nő (tehát a többség) bizony szó nélkül ott hagy bennünket a faképnél, mikor egy ilyen ragyogó külsejű, szép fiú a látóhatáron feltűnik, s hiába a mi francia esprit-nk és egyéni szeretetreméltóságunk, egy karcsu termet, egy domboru mellkas, s egy szabályszerűen megkonstruált arc mindig többet nyom a latban, mint a mi legjobb és legfrappánsabb ötleteink. Ne tartsuk mi az asszonyt különbnek, mint a férfit: az első, ami a nőt megkapja, mindig a külső megjelenés, aminthogy - terringettét, valljuk csak be! - mi se a szép lelket keressük a korzón és a Váci-utcában, hanem a gyönyörű alakot, a bájosan pisze orrot, s nevető buzavirág szín vagy éjfékete szempárt. A szép nőnek (hiába a nagy bölcsességünk és elmésségünk) már a legelső pillanatban nyert ügye van nálunk, amint hogy a nők se az én ragyogó szellememmel fognak kokettálni a verőfényes tavaszi délelőttökön, hanem a mulandó, de formás testi mivoltommal. A csunya férfinak, ha érvényesülni akar, előbb diadalmasan meg kell küzdenie azzal a kellemetlen impresszióval, amit külső megjelenése okoz. Nem mondom, hogy ez lehetetlen: hiszen csakugyan elég példa van rá, hogy egy rosszabb külsejű férfi, a szellemi felsőbbbségével, le tudja győzni azokat a vetélytársait is, akik nála, testi megjelenés dolgában, beszámíthatatlanul különbek. De ez először is mindig sokkal nagyobb időbe kerül, mint amennyit az ugynevezett szép emberek az átlag-hódításaikra rendesen fordítanak. Másodszor: a csunya emberek csak a szellemileg nagyon kiváló nőknél arathatnak igazi szerelmi sikert. Az a leány, vagy asszony, aki az esztétikai érzés rovására a csunya férfit jobban kitünteti, mint a szépet: föltétlenül csak finom, előkelő gondolkodású, tartalmas nő lehet, akinek lelkében épp oly antipátiát kelt a szép emberek nevetséges parvenü-göggje és affektált szerénysége, mint amennyire őszinte rokonszínű érzésekre hangolják az igazi férfi nemes és imponáló belső tulajdonságai. Hála isten, ilyen nő is elég van, s ez éppen a legmeggyőzőbb cáfolata azoknak a frivol pszichológusoknak, akik az

asszony lelkét alábbvalónak mondják a férfiénál. A csunya, de elmés férfiak szerencséje gyönyörű bizonyosága a női lélek finomságainak, s annak az igazságnak, hogy a magasabbrendű gondolkodás sohase a nemtől függ, hanem az ember egyéni diszpozíciójától.

Pikantériák

Őszintén szólva, nagyon szeretnék a szemébe nézni a mai levél írójának, mielőtt pikáns, de közérdekű levelére a választ megadnám. Mert - ha be szabad vallanom az igazat - nekem az a gyanúm, hogy ennek a szép asszonynak a megbotránkozása nem egészen komoly, bár én, akit afféle morálcsősznek tartanak, nagyon örülnék, ha csakugyan egy haragtól csillogó szempár rejtőznék az érdekes levél mögött. De a tapasztalásaim, fájdalom, arra tanítottak, hogy az effajta panaszok többnyire csak elméleti alapokon nyugszanak, s hogy a divatos asszonyok egyáltalában nem veszik rossz néven, ha a gavallérjaik kissé megfélemedkeznek arról a tiszteletről, melyet a régi, naiv illemkódexek előírtak.

Beszéljünk világosabban: egy csinos hölgy - aki önjellemzése szerint hűséges feleség és jó anya - az iránt panaszskodik, hogy a társaságokban, amelyekben az urával megfordul, a fiatal urak olyan tónusban beszélgetnek vele, amely neki, a szerény és jólnevelt teremtésnek, mindig az arcába kergeti a vért. „A színházban még csak megjárja ez a hang, - mondja szép levélíró - mert ott az előadás alatt, nagyon bölcsen, elhomályosítják a nézőteret s a színészek, akik kétértelműségeket mondanak és cselekesznek, nem csupán nekem, a zsöllyémen diszkrétül meghuzódó asszonynak beszélnek, hanem mind a kétezer embernek, aki a földszintet, a páholyokat és az emeleteket megtölti. Ott legalább a szemem elé tarthatom a gukkeremet, vagy lázasan belemerülhetek a színlap tanulmányozásába, szóval: meg van hozzá a mód, hogy elterelhetem magamról a figyelmet. Nem tagadom, hogy a színházban jól is mulatok ezeken a pikantériákon, hiszen mi, becsületes asszonyok is rászomjazunk némelykor egy kis elméleti erkölcstelenségre. De a társaságban, a villamos lámpák ragyogó fényében, amikor szemtől-szemben ülök egy idegen férfiuval, már egészen másképp áll a helyzet: ott direkte nekem mondják a sikamlósságokat, s direkte azért mondják, hogy zavarba hozzanak. És itt még a gukkert se emelhetem a szememhez, még a színlapot se tarthatom magam elé, hanem kénytelen-kelletlen meg kell hallgatnom azokat az impertinenciákat, amelyekkel ezek a léha urak mulattatnak. Sőt mosolyognom is kell, nehogy ostobának, vagy prude-nek tartsanak. Mi erről az ön véleménye, tisztelt globetrotter uram? Kénytelen vagyok-e eltűrni ezt a haszontalan modort, vagy megmondjam-e nyíltan azoknak az uraknak, hogy szemtelenül viselkednek? Az uramnak semmi esetre se panaszskodom, mert ő, amilyen hübele-Balázs, még képes lenne belekötni a gavallérjaimba, s arra már igazán semmi kedvem, hogy ezt a derék embert lovgias affaire-ba kényszerítsem.”

Azt mondtam az imént, hogy szeretnék a szemébe nézni a mai levél írójának, s ime, ez a csinos és haragos asszony akaratlanul többet mutat, mint amit kívántam: megengedi, hogy a lelkébe vethessek egy pillantást. Elárulja ugyanis, hogy még a becsületes asszonyok is rászomjaznak némelykor egy kis elméleti erkölcstelenségre s ezért nagyon jól érzik magukat azokban a színházakban, melyeknek színpadján a házasságtörő feleség rendes és szívesen látott habitué. Tehát nem a pikantériák ellen van kifogásuk, hanem a külső látszat ellen. Ott, ahol óvatosan elrejtőzhetnek a nézőtér kétezer főnyi sokaságában, egyenesen élvezetet okoz nekik, ha a színművész ur vagy a színművésznő ő nagysága malacságokat beszél; de a társaságban ugyanezért már megbotránkoznak, mert ott nincs színlap és nincs gukker, amelylyel a közfigyelmet elterelhetik magukról. A morál tultengésének ezt a felfogást bizonyára nem

mondhatom, de megérteni megértem, hiszen a legtöbb becsületes asszony így gondolkozik. Sőt elismerem, hogy a két eset közt van is némi különbség, mert a színész egy nagy, személytelen nézőtérnek beszél, míg az a fiatal ur direkte egy-egy pironkodó nagyságos asszony zavarában és szeméremérzékének feltámadásában keres valami kellemes izgalmat a maga számára. De tulontul tragikusnak még ennek a fiatal urnak a viselkedését sem tartom, mert - ismerjük csak be - a mai hölgyek rákapatták a gavallérjaikat erre a tónusra, sőt majdnem provokálják, hogy így beszéljenek velük. A pikáns és kétértelmű beszélgetés: ez éppen a privilégiuma szerintük a feleségi méltóságnak. Persze-persze, azok az urak kötelesek lennének tekintetbe venni, hogy kivel beszélnek, de istenem: miért bocsátkoznának szegények pszichológiai kutatásokba, amikor majdnem bizonyosra vehetik, hogy a sikamlósságaikat minden asszony szívesen meghallgatja?

Hogy mégis miképp védekezzenek a szolid asszonyok az efelé erkölcsi orvtámadás ellen? Nagyon egyszerűen: ne csináljanak különös kázust az esetből. Hallgassák meg, - mit tehetnének egyebet? - a gavallérjuk kétértelműségeit, de egyáltalában ne reagáljanak rájuk; se bájos mosolylyal, se azzal, hogy - a vidék némely pontjain ez szokásos - a legyezőjükkel ráüssenek az udvarlóik kezére. Hallgassák meg nyugodtan a pikantériákat, aztán térjenek át minden megjegyzés nélkül egy más témára: ennyi tökéletesen elég, hogy azok az urak a tónusukat megváltoztassák. A védekezésnek ez az egyetlen módja, hogy nem szabad táplálékot adni a megkezdett téma folytatásának: se nevetéssel, se tiltakozással, se megbotránkozott pillantással. De ez a mód mindenestre veszedelmes, mert ezektől az uraktól csakugyan kitelik, hogy nem mondanak többé egyetlen pikantériát se.

Tavaszi gondok

Kedves barátaim, azt mondom nektek, hogy az ilyen fehérhaju, gyékényen guggoló magánbölcs élete se mindig olyan fenéig tejfel ám, ahogy ti, a láthatatlan messzeségben, hiszitek... Lám, ma reggel a posta - ajánlott, expressz-levélben - egy sereg sulyos gorombaságot hozott a ti szegény, vén szolgátoknak, aki bizonyára nem adott még okot arra, hogy ilyen szigorúan bánjanak vele. Van bennem annyi hiuság, hogy az egész levelet nem árulom el nektek, de egyet-mást mégis kiszedek belőle, hogy az együgyű reflexióimat nyilvánosságra hozhassam.

„Bölcs kádi - mondja a levél - én szédületesen el vagyok ragadtatva a te hatalmas eszedtől, de engedd meg azt az alázatos megjegyzést, hogy a tanításaid nem érnek egy fabatkát. Összegyűjtött műveidet meg nem érdemelt figyelemmel olvasom minden nap, de olyan bölcseségre, aminek én is hasznát vehetném, még nem akadtam az írásaidban. Mit akarsz folyton-folyvást a szerelemtől, s azoktól a rejtelmes, lelki processzusoktól, amiket csak a dologtalan novellisták találtak ki? Te is azt hiszed, hogy az egész világ csak a szerelem körül forog? Nem akarlak kiábrándítani, öreg világcsavargóm, de hidd el nekem, hogy ez mind csak olyan smonca, ahogy ti, pesti írók, oly bájos közvetlenséggel mondani szoktátok. Nekem például, aki e sorokat írom, százszor, sőt ezerszer több gondot okoz az a probléma, hogy miből fogom előteremteni a családom fürdőzési költségeit, mint az, hogy miféle viharok játszódnak le a Tusznelda grófnő szívében. Ezt a problémát oldd meg bölcs kádi, s akkor én, a józan pesszimista, is le fogom emelni előtted tönkrezüllött borzalino-kalapomat. Hagyj nekem békét a szerelemmel, de mondd meg magyarul és értelmesen: honnan kerítsek elő junius végéig nyolcszáz forintot, mert legalább is ennyire van szükségem, ha nem akarom, hogy tisztelt nőm ő nagysága az egész nyaramat megkeserítse.”

Ime, száraz magva a „józan pesszimista” levélnek, melynek egyes kifejezéseiért még a VI. ker. kir. járásbiróság is habozás nélkül megállapítaná a becsületsértést. Én azonban nem fogom föl a dolgot nagyon érzékenyen, hiszen jól tudom, hogy a pénztelen ember nem szokott pályázni a középeurópai udvariassági rekordra. Sőt azt is elismerem, hogy a haragos levélírónak némileg igaza van, mert azokban az esetekben, mikor üres az erszényünk, csakugyan nem szoktunk érdeklődni a Tusznelda grófnő szerelmi problémái iránt. De ha én ilyen nemeslelkű és konciliáns vagyok, viszont névtelen levélírómtól is megkívánhatom, hogy ne engem okoljon azokért a bajaiért, melyeknek előidézésében igazán nincs részem. Tovább megyek: még módom sincs hozzá, hogy legalább a tanácsaimmal segítsek. A gyékényen ülő remetéik ugyanis feltétlenül bölcs férfiak, de mint váltógiránsok nem tartoznak a legjobbak közé. Kornfeld Zsigmond is, Lánczy Leó is gondolkodás nélkül ajtót mutatnának az öreg Diogénésznek, ha mint jótálló vagy készfizető kezes akarná a jóakarataikat megnyerni. Így tehát - bármennyire szeretném - nem ajánlhatom fel a gondbaborult családapának szerény girómat, sőt még azt se tanácsolhatom neki, hogy a szövetkezetekhez forduljon, mert, ha a klienseimtől hallott hírek megfelelnek a valóságnak, akkor a szövetkezeti vezérigazgatók mostanában adósak maradnak a főpincérnek a kávéjuk árával. Gyakorlati utbaigazítást tehát nem adhatok, de egy tényállást mégse hallgathatok el: azt, hogy ezek a különleges tavaszi gondok tisztára a mi szép hazánk specialitásai. A külföldön minden középsorsu polgár már októberben számolni kezd a nyaralás kérdésével, s jövedelmeiből pedánsul félrerak egynehány százalékot, hogy aztán június végén, vagy július elején elvihesse a családját a nagyvárosból. A fürdő-költség rendes, szigorúan respektált rovata a német, francia, vagy angol háztartás budgetjének. Nálunk, néhány komoly hivatalnok-családtól eltekintve, a fürdőzés problémája csak akkor kerül felszínre, mikor a fürdők nagyhangu prospektusai megjelennek az újságokban. Ilyenkor aztán megered a futkosás: a véres hajsza a pénz után, a szégyenkezések, megalázások és megöszülések korszaka, amikor a bankok előszobái mindig tele vannak verejtékező uri emberekkel, s amikor az államnyomda fokozott üzemmel nyomtatja a váltókat és az adósleveleket. Mindenki a bank pénzéből akarja meghozatni szerető családjának a sárgadinnyét, ahelyett, hogy ahoz az összeghez nyulna, melyet - a viszonyaihoz képest - az egész év folyamán félrerakott. Ez a baj, tisztelt atyámfia, nem pedig az, hogy én szerelmi smoncákat írok. Mert nekem nem az anyagi ügyek elintézése a resszortom, hanem a lelki problémák földerítése. Az anyagi kérdéseket az okos ember mindig a saját eszével oldja meg, s nem fordul miattuk öreg remetékhöz, akik boldogok, ha sós-kát és salátát ehetnek, s ha a finom és illatos dohány naphosszat ki nem fogy a pipájukból...

Az utipodgyász

Mostanában, amikor még az is utazási tervekkel bibelődik, aki még a zálogház esedékes kamatait se tudja kifizetni, nagyon aktuális az a kérdés, amelyet egy „gazdag, budapesti magánzó” intéz hozzám: hogy mit visz magával a praktikus ember, ha négy-öt heti időre fürdőkkel és idegen városokkal cseréli fel a megszokott otthonát. „Eddig ugyanis - írja az óvatos magánzó - sem én, sem a feleségem sohase tudtuk teljesen élvezni azt a gyönyörűséget, amit az ilyen céltalan kóborlás nyújt; mert habár mindig kitűnően éreztük magunkat, s a sok új látnivaló nagy lelki élvezetet okozott mindkettőnknek, volt valami, ami következetesen elrontotta az örömeinket: a podgyász. Nem beszélek a vámvizsgálatokról, ahonnan az ember mindig agyonhajszolt állatként kerül vissza a kupéjába; nekünk az ugynevezett kispodgyász is mindig elkeserítette az életünket. Az a két-három kézi koffer, az utitáska, a kalapskatulyák, az

esernyőtartók: mindez oly pokoli gyötrelmeket okozott az átszálló állomásokon, hogy akár-hányszor még azt a percet is megátkoztuk, amikor az utazásra elszántuk magunkat. Nem is akarok most azzal előhozakodni, hogy a temérdek hordárdij jóformán megkészszerelte az utazás költségeit, mert ebben még csak megnyugodtam volna, de azt a sok vesződséget, izgalmat, futkosást, amivel az ilyen aprólékos podgyász szállítása jár, csakugyan nem bírja ki az olyan ember, akinek nincsenek hajókötelekből az idegei. Higgye meg, hogy inkább lemondok az utazásról, semhogy még egyszer ezeket a borzasztó és türhetetlen izgalmakat átszenvedjem.”

Ha van kérdés, melyhez illetékesen hozzászólhatok, ugy ennek a levélnek a problémája bizonyára az, hiszen a Kegyetek öreg szolgálja ugyszólván az élete háromnegyed részét a vasuti kupékban és a nagy hajók fedélzetén töltötte. Mint elsőrangú szakember mondhatom tehát, hogy szeretett honfitársaim abszolute nem is konyitanak az utazás művészetéhez. Akár-hányszor megtörtént velem, hogy belső részvétellel néztem a szegény, verejtékező magyart, aki a vasutról a hátán vitte át a podgyását a hajóállomáshoz - hordárt tudvalevőleg nem mindig kap az ember - míg a felesége könnyes szemmel tipegett mellette a gyalogjárón. Az ilyen pillanatokban mindig elhatároztam, hogy nyílttérben fogom figyelmeztetni turista-honfitársaimat a praktikus utazás törvényére, de az ilyen fogadalmakat öt perc múlva, fájdalom, mindenki elfelejti. Most tehát jóváteszem a mulasztásomat, s ideírom azt az aranyszabályt, mely csupán egyetlen §-ból áll, de amelynek megtartásával temérdek pénzt, vesződséget és gyötrelmet megtakaríthatunk, s mely így hangzik:

„Az okos ember mindig csak annyi podgyászt visz magával, amennyit végszükségben sajátkezüleg is el tudna vinni két kilométernyire, anélkül, hogy ezt a hátidegei megsínylenék.”

Kegyetek ezt az aranyszabályt még némi kételkedéssel olvassák végig, de az amerikai, az angol, sőt ujabban a francia utas is már teljesen tisztában van vele, hogy a kényelmes utazásnak ez a paragrafus a legfontosabb biztosítéka. A kultur-utazó ma ugyanis kétféle módszer szerint utazik: másképp, ha például egy fényűző fürdőben akar eltölteni néhány hetet, - és másképp, ha egyik városból a másikba siet, vagyis, ha jóformán naponként más és más szállodában akarja nyugalomra hajtani a fejét. Az első esetben egyszerűen mindazt becsomagolja, amire a reprezentációs helyen szüksége lehet, s az egész podgyászt feladja arra az állomásra, amelyik a vasuti útjának a végcélja. A második esetben csupán a legszükségesebb holmit viszi magával, vagyis: a hölgy némi fehérneműt, két bluzt, s egy esti parádés ruhát, az ur egy jó és finom uti ruhát, - ez rajta van - s egy tisztességes smoking-öltözetet. Ezenfelül két puha inget, négy kemény inget, a többi elengedhetetlen fehérneműt, s egy fogport, kefét s egyebeket magában foglaló utinecessaire-t. Minden más holmi teljesen fölösleges. Uton a legelőkelőbb hölgy is állandóan bluzban jár, s a legelegánsabb ur is szürke öltözetben nézheti végig a képtárakat, a templomokat és az egyéb látnivalókat. Öltözködni csak este kell, a diner-hez, s ehhez a hölgy egyetlen estélyruhája s az ur egyetlen smokingja tökéletesen elegendő. A fehérneműt minden jó hotelben huszonnégy óra alatt megtisztítják, s ha még valamire hirtelen szükség van: ezt utközben bizvást meg lehet venni abból a pénzből, amit az ember a hordárokban és a kocsikon megtakarít. Az amerikai milliárdosok kivétel nélkül ennek a principiumnak az alapján utaznak, s józan észszel igazán nem lehet belátni, hogy mi, a szegény emberek, miért lennének előkelőbbek, mint a newyorki vasutkirályok és szilvaizhercegek.

Persze, mindezt könnyebb leírni, mint betartani, mert a mi hölgyeink még mindig valami lealázkodásfélét látnak abban, ha nem öt kalappal, három napernyővel és nyolc elegáns toilette-tel száguldnak végig a svájci vagy az olaszországi hoteleken. De arra való a férj, hogy az ilyen kérdésekben egész a késhegyig energikus legyen. Mint udvarias férfiu, halálomig azt

vallom, hogy a házassági konfliktusokban föltétlenül a férj kötelessége a kapitulálás, de e szabály alól van egy kivétel: az a konfliktus, mely az utipodgyász ügyében támad. A férj, aki ebben a kérdésben enged, kihallgatás nélkül megérdemel hat hónapi börtönt, vagy - ami ezzel egyenértékű - két esztendei szanatoriumot.

Téli fürdőzés

Hogy mi a véleményem a téli fürdőzésről általában és azokról az emberekről, akik havas esőben, minusz tiz fokos hidegségben szakítják el magukat a hivataluktól és a rendes társaságuktól, hogy a természet szüzi fehérségével, vagy a délszaki vidékek aranyos napsugaraival cseréljék fel a budapesti zsurokat és a füstös kávéházakat? Édes nagyságos asszonyom, attól tartok, hogy engem is épp úgy le fog nézni, mint azokat a csavargókat, akikről oly fensőséges lenézéssel beszél a levelében, mert - mi tagadás benne - én, a fehérhaju öreg is, akárhányszor sárga irigységgel gondolok szerencsésebb barátaimra, akik ilyenkor a nagy, angol bőröndjeiket csomagolják, s távirati uton rendelnek egy jó hálólhelyet a szentpétervár-nizzai luxusvonat egyik kényelmes fülkéjében. Sőt: még azt is irigységgel hallom, ha ezek a csavargók - Ön nevezte így a téli fürdőzőket - egy-két hétre kiszabadítják magukat a rendes igájukból, s a Tátra hótól és jégtől csillogó világában skiznek, ródliznak és tobogánoznak. Akár csavargók, akár nem, én őszinte szívvvel irigylem őket, mert az a meggyőződésem, hogy voltaképpen valamennyien a kószálásra születtünk, s hogy emberi hivatásukat talán leginkább nyughatatlan vérű ősapáink közelítették meg, akik addig maradtak egy helyben, amíg lovaik és marháik a körülöttük zöldelő friss fűvet lelegelték. Az az ördögmalom, amelyben mi az életünket leéljük, egyszerűen megöli a fantáziánkat, kipusztítja belőlünk a lelkünk rugalmasságát, s időnek előtte megvényt és kiszárit bennünket. Ne hozakodjék nekem elő a boldog és nyugodt öregekkel, akik halálukig se hagyták el a kedves falujuk határát, mert ezek a boldog emberek még nem ismerték az idegek intézményét, s bizonyára sohase gondoltak olyan együgyűségekre, hogy rostélyos és töltött káposzta helyett bromnatriummal kinozzák a gyomrukat. A mi idegrendszerünk más, mint az övék, még pedig, fájdalom, a mi hátrányunkra. Mi nemcsak, hogy belepenészesedünk a mindennapiságba, hanem egyenesen fizikai szenvedések között éljük le monoton életünket, ha néha-napján a rendes környezetünknek bucsut nem mondunk. Nem is beszélek most az írókról, a művészekről, s azokról az egyéb szellemi foglalkozásokat űző emberekről, akik időnek előtte kimerülnek a munkájukban; de azt mondom, hogy manapság e lázas és tülekedő világban még a hivatalnoknak, a kereskedőnek vagy az iparosnak is szüksége van arra, hogy egyszer-másszor új milieuban frissítse föl elernyedtt lelki képességeit. Ennek a változatosságnak a vágya oly élenken él mindnyájunkban, hogy akárhányszor sirva, tehetetlen dühvel forgatjuk a vasuti menetrendet, s anarchista vérszomjúsággal gondolunk a boldog kiváltságosokra, akik ilyenkor az aranytapétás expressz vonatokban szelik át a tavaszi szellőktől illatos Itáliát, s kupéjuk ablakából ragyogó pillantást vethetnek a Cote d'azur narancserdeire, a zöld lombok közül kifehérlő villákra, a Földközi-tenger olvasztott fejezhabjaira, s a virágoktól, ezüsttől csillogó nagyvilági pensiókra, ahol dekolletált asszonyok kacagásában fürödhetik a frakkosok és szmokingosok hada. Dehogyan is szabad csodálkoznia, ha a szívem már a gondolatára is kalimpál annak a gyönyörűségnek, hogy én is ott lehessek ebben a paradicsomban, s ha megvetés helyett olajsárga irigységgel bucsuzom azoktól a csavargóktól, akiknek ilyenkor, havas tél derekán is módjuk van hozzá, hogy ezt a nagyszerű milieut megvásárolhassák maguknak.

Persze más kérdés - s itt rögtön egy nézetem leszünk - az, vajjon helyes-e, hogy manapság már nemcsak a gazdag emberek, de a szerényebben szituáltak is rendszeresen beállanak a téli fürdőzők mind jobban megsokasodó gárdájába? Ennél a pontnál már nem térnek el véleményeink, mert magam is azt mondom, hogy nagy átlagban bizony nem úgy élünk, ahogy a vagyoni viszonyaink megengednék. Ez különben egyáltalában nem ujság, hiszen akik társaséletünket figyelemmel kísérik, régóta tudják, hogy percentuális tekintetben talán mi közülünk kerül ki a legtöbb szédelő Európában. Nem azokat a szédelőket értem, akik hiszékenyebb embertársaikat rászedik és megkárosítja s akik a számlájuk és a podgyászuk hátrahagyásával távoznak az elegáns hotelekből, hanem azokat, akik minden reális alap nélkül játszsza a dúsgazdag és könnyűpénzü utazót. Ezt a típust mi képviseljük a legsűrűbben, amiről mindenki tanuságot tehet, aki télen Nizzában vagy Cairóban, nyáron Ostendében vagy Aix les Bains-ben megfordult. A belga tengerparton, vagy a montecarlói kaszinóban lépten-nyomon összetalálkozunk olyan honfitársainkkal, akiknek tudomásunk szerint nemcsak hogy vagyonuk nincs, de akik évi jövedelem tekintetében se igen mehetnének túl a ránc-herlányi fürdő határain. Gyanus alakok, akiknek semmi látható kenyérkeresetük nincs, elsőrangú hotelekben laknak, pezsgőt bontatnak fel az ebédjükhöz, s olyan összegekben játszanak, amelyet a középsorsú államhivatalnok legfőlebb csak álmában lát. Honnan szerzik meg ezek az urak a passzióikhoz szükséges pénzeket? Csak a jó isten tudja. Ha hölgyek volnának, - mert azok még nagyobb számban vannak - könnyen meg tudnók fejteni a nagy titkot, de hol az a zsilip, melyen át a férfi-szédelők ölébe hull az aranyak és bankjegyek zuhatagja? Ezt sohase tudtam kitalálni, de annyit, ugyebár, jogosan sejthetek, hogy derék honfitársaim nem idegenkednek a szelidebb fajtájú szédelésektől, s hogy nem mindenki szükségszerűleg gentleman, aki frakkot és fehér nyakkendő-t ölt, ha a Palace Hotel-ek diner-jein megjelenik?

Ezért, nagyságos asszonyom, azt ajánlom, egyezzünk ki ötven százalékra, s mondjuk ki határozatilag, hogy a téli fürdőzés igen okos divat, de csupán azok számára, akik a kellő óvatossággal választották meg annak idején a kedves szülőiket, vagy akik legalább is három nagy bankban huzzák az igazgatói tantiéme-eket.

Levéltitok

A régi francia drámákból mindenki emlékszik a redingot-kabátos, előkelő marquisra, aki a faragványos rokokó-kandalló előtt, melyben vigan égnak a tölgyfahasábok, merev arccal veszi el a lakájtól az ezüst-tálcán átnyújtott leveleket, majd így szól ahhoz a hajporos, fiatal dámához, aki lorgnonján át eddig egy selyemkötéses disztribúción lapozgatott:

- Marquisné, ez a levél a kegyedé...

A fiatal hölgy átveszi és felbontja az illatos levelet, futólag végigszalad a sorokon, aztán egyszerűen a kandalló tűzébe dobja a halványkék velinpapírt. A marquis ur pedig nyugodtan olvassa tovább a Temps hireit, s ugyancsak nem jut eszébe az a dőreség, hogy a levél tartalma felől tudakozódják.

Igy volt a régi, francia drámákban és a nézőtér szép, polgári asszonyai, akik irigykedő pillantásokat vetettek a szalon pompás butoraira, a kandallóban égő hasábokra, s a lakáj arany-szegélyes frakkjára, meghatva és elámulva gondolták:

- Istenem, milyen finomak és előkelők ezek a francia marquis-k és marquisnék!... Egészen úgy viselkednek egymás iránt, mintha abszolút nem lenne közük egymáshoz...

A szép polgári hölgyeknek ugyanis nagyon imponált, hogy a hajporos dáma nem mutatta meg az urának a levelet s hogy az ura még csak nem is érdeklődött az iránt, vajjon nem valami fiatal gavallér irt-e neki lángoló szerelmi vallomást? Elvileg gyönyörűnek találták ezt az arisztokratikus bizalmat, de otthon, mikor a rokokó szalon milieujéből a maguk ó-német ebédlőjébe visszatértek, ugyancsak más hurokat pengettek volna, ha a férjek ezt az előkelő szokást a maguk házi tűzhelyénél meghonosítani próbálják...

A marquis-k és marquisnék párbeszéde abból az alkalomból jut eszembe, hogy egy olvasónóm ma kérdést intéz hozzám az iránt, vajjon illő-e, helyes-e, megengedhető-e, hogy a házastársak az egymás leveleit fölbontsák és elolvassák? A levélből azt következtetem, hogy ő nagysága már rég megoldotta ezt a problémát, még pedig oly módon, hogy ő minden lelkifurdalás nélkül felbontja az urához érkező írásokat. Sőt azt is tudom, hogy a polgári asszonyok legnagyobb része habozás nélkül elolvassa az ura egész korrespondenciáját, részint nyíltan, minden titkolódzás nélkül, részint a hajtű, horgolótű és egyéb tüfajok segítségével. Az asszonyok ugyanis elég naivok ahoz, hogy ilyen egyszerű és gyermekes módon akarnak hozzájutni a ravasz férjük titkaihoz. Elfelejtik, hogy a férj - még az is, aki a legártatlanabbnak látszik köztük - sokkal óvatosabb annál, semhogy a gyanus leveleket, ha ilyenek egyáltalában érkeznek hozzá, a lakására cimeztesse. Menjen el ő nagysága a kaszinóba, a kávéházba, vagy a férje hivatalába, ott esetleg elcsíphet egy olyan levelet, amelyért az ura szemeit kikarmolhatja; de otthon nyugodtan meg fogja érni az aranylakodalmát, annélkül, hogy valami diszkrét titoknak a nyomára akadjon. A kalandor-férjnek ezer és ezer módja van ahhoz, hogy gazságaihoz az előmunkálatokat megtehesse: s nagyon ostoba legény lenne, ha galád cselszövése szálait a saját lakásán vezetné keresztül. Ezért nincs praktikus célja annak, hogy a feleség az ura levelei után kémlelődjék. Az ilyen szokás csak arra jó, hogy a bizalmat a két fél közt megromtassa, s a kölcsönös, nobilis tisztelet helyett a gyanakodás méltatlan bázisára, helyezze egymáshoz való viszonyukat. Az én nézetem szerint az egész házaseletnek finomabb és előkelőbb a tónusa, ha a férj és feleség a külső látszat szerint is biznak egymásban. Az az asszony, aki nem nyúl az ura postájához s az a férj, aki gyanutlanul és - olvasatlanul adja át a feleségének még a leggyanusabb levélkét is, okvetetlenül nagyot nő a másik fél becsülésében. És ezt annál könnyebb megtenni, mert igazi, telivér titkokhoz úgy se lehet hozzájutni a hajtű és a horgolótű útján.

A döntvény tehát, melyet a hozzám intézett kérdésben hoznom kell, föltétlenül az, hogy a levéltitkot az okos házásoknak respektálniuk kell. Természetesen nincs kétségem benne, hogy a kíváncsi és ideges feleségek az én döntvényem ellenére se fognak megváltozni s ezután is izgatottan fogják kihuzni a frizurájukból a hajtűt, ha a levélhordó az előszoba ajtaján becsönget.

Lovagiasság

Egy vidéki kaszinóban két ur kártyázik. Az egyik nyer, a másik - természetesen - veszít. Ez a másik egyébként igen jóra való uri ember, de nem tartozik ama gentlemanok közé, akik az Ohnet-mester regényeiben egy szemhunyorítás nélkül fizetnek ki a partnerüknek tizezer aranyat, ha a kártyaszerencse elfordul tőlük. Az Ohnet hősei ugyanis az ilyen esetben nyugodtan leteszik a kezükből a kártyát, a zsebükből egy zöldborítékos könyvecskét vesznek elő, aztán így szólnak, miközben a havannájukból bodor füstmacskákat eregetnek a plafond felé:

- Itt van, tengernagy, egy tizezer aranyról szóló cheque. Holnap majd eljövök a revancheért...

Az én vidéki uriemberem nagyon szereti olvasni az Ohnet regényeit, de az őrgrofok és tengernagyok példája nem hat reá: ő nem veszi elő a cheque-könyvét, nem bocsát bodor füstmacskákat a levegőbe, hanem igen dühösen fizeti ki a kilencforintos kártyadifferenciát. Sőt annyira nem nyugszik bele a végzetébe, hogy így szól fizetség közben a partneréhez:

- A fene ette volna meg azt az ötletemet, hogy magával kártyázzam.

- Hogy érti ezt? - kérdi a szerencsés nyerő.

- Ugy értem, hogy csak olyan emberekkel passzió kártyázni, akik szépen és uri módon játszanak. Önt a hideg rázza félelmében, hogy esetleg husz krajcárt elveszít...

Az ilyen beszéd rendes uzus az ugynevezett alrendi kártyázók között, s a ravasz nagyvárosi játékosok nem is csinálnak belőle valami különösebb affaire-t. De az áldott vidéken, ahol még hisznek a lovagias ügyek szentségében, s ahol a kaszinó kigolyózza azt a gyáva egyént, aki a rajta esett sérelmet nem torolja meg fegyveres kézzel, egészen más megvilágítás alá esik az efféle kedélyeskedés. A boldog nyerő itt hidegen zsebrevágja a kilenc forintot, majd begombolja a kabátját és így szól:

- Elég, uram, a többit majd elvégzik a segédeink...

Ezzel, mint egy modern Antonius, távozik a füstbe burkolt kaszinói teremből.

Még aznap este két komor férfiu jelenik meg a sértegető ur lakásán, s a nyerő nevében ünnepies arccal elégtételt kér. A sértegető azonban, ahelyett, hogy a maga segédeit megnevezné, közömbös vállvonogatással ezt válaszolja:

- Ilyen számárságokba egyáltalában nem megyek... Nem vagyok én Bayard lovag, hogy egy éles karddal hadonázzak... Elégedjék meg az az ur azzal, hogy a kilenc pengőforintomat elnyerte...

Igy állnak most az ügyek s nagyon természetes, hogy a kisvárosban egyébről se beszélnek, mint a megtagadott elégtételről. Némelyek már azt az eszmét is fölvetették, hogy a lovagiatlan urat ki kellene golyózni a kaszinóból, de mielőtt erre a rémes lépésre sor kerülne, hozzám, mint világban járatos férfiuhoz fordulnak azzal a kérdéssel: vajjon nem becsstelen himpellér-e, aki sérteget, de gyáván elbujik, mikor a sértéseit számon kérik?

Tisztelt uraim, én tudom, hogy mivel tartozom a közvéleménynek, s nagyon érzem, hogy az elém terjesztett problémára az lenne az egyedüli, méltó válasz, hogy: ki ezzel a salakkal a lovagias társadalom testéből! De nem bánom, ha engem disztagnak is választanak a kaszinóba, csak azért, hogy egyhangulag kigolyózzanak belőle, nyiltan, félelem nélkül kimondom: annak a lovagiatlan himpellérnek igaza van. Nemcsak azért van igaza, mert a párbaj felnőtt emberek között manapság már ugyszólván végképp kiment a divatból. Tessék csak megnézni a társadalom ugynevezett oszlopait: a politikusokat, államférfiakat, mágnásokat, előkelő kaszinói tagokat: ezek immár évek óta se veszik kezükbe a vértől rozsdás, harci szablyákat. A párbajokat e nobilis férfiak többnyire egy iv miniszterpapirosra intézik el. De erre, amint mondtam, nem is hivatkozom; mert ha a párbaj épp úgy a virágkorát élné ez idő szerint, mint a középkorban, akkor is hűdéses butaságnak lehetne minősíteni, ha valaki az ilyen kártyaügyből kifolyólag vágatna folytonossági hiányt a bőrére. A vesztő mindig haragszik; ezt már a boldogult Tubalkain épp úgy tudta, mint a mai kaszinótagok és kávéházi törzsvendégek. Nyugodt márkik csak a rossz francia regényekben vannak; az eleven játékosok nem igen tudnak beletörödni abba a gondolatba, hogy egy rosszabb kártyás (mert a partner mindig kevesebbet tud, mint ők) nyerte el az ő finom készpénzüket. A kártyaasztalnál mondott gorombáskodás tehát az okos ember szemében nem számít, föltéve, hogy a szokvány-gorombáskodás törvényes határait nem lépte át. Az ilyesmit az ember egy jókedvű viszont-gorombás-

kodással intézi el, de nem küld gérokkos segédek, ha csak azt nem akarja, hogy kinevessék. A józan férfiú ugyanis nem teheti kockára az életét azért, hogy több volt a quintje, mint az ellenfelének. A bejött quintért - mint a költő oly szépen dalolja - az ember fölír egy bummedlit, de nem áll ki érte, harci karddal a kezében, a lovagiasság porondjára.

Az az ur egyébiránt még okosabban intézte volna el az ügyét, ha eleget tesz a formaságoknak is s előzékenyen megnevezi a segédeit. A segédek majd gondoskodtak volna róla, hogy egy iv miniszterpapir árán megmentse a veszélyben forgó becsületet.

A kézcsókról

Egy vidéki fiatal ember, aki - a levele szerint - gyakran megfordul a fővárosban is, azzal a kérdéssel fordul hozzám: mi a legújabb divat a kézcsók dolgában, s igaz-e, amit neki egy igen előkelő uriember mondott a kaszinóban, hogy t. i. a *comme il faut* gavallér mindig kezét csókol a hölgyeknek. Az uriember, aki annyira kardoskodott az obligatorius kézcsók mellett, állítólag Pesten, a Nemzeti Színházban, gyakran tanuja volt annak, hogy Mihályfi Károly nemes eleganciával csókolta meg a márkinők és a hercegnők kezét, mikor a dráma második felvonásában a főúri szalonba belépett.

Szivesen foglalkozom a kézcsók kérdésével, mert ebben a dologban még talán nagyobb a bizonytalanság nálunk, mint abban, hogy fekete vagy fehér csokrot csatoljon-e a társaságbéli ur a gallérjára, amikor előkelő hölgyek között megjelenik. Akárhányan vannak, akik elvileg megnyalják minden csinosabb uriasszony kezét, sőt a fiatal leányoknak is kezét csókolnak, azzal a megokolással, hogy ez a mulatság „nagyon jól esik a magyarnak.” Szép hazám kávéházaiban gyakran láttam, hogy egy-egy fiatal ur, akit négy vagy öt uri hölgynek bemutatnak, mindegyik asszonynak megnyalazta a jobb kezét, tekintet nélkül arra, hogy ezek a szegény nők egész a homlokukig elpirultak zavarukban. Mások a kávéházban nem csókolnak ugyan kezét, de a színházban már, ha a mellettük ülő hölgy régi ismerősük, nem vonják meg maguktól ezt az élvezetet, abszolút nem törődve azzal, hogy egy egész zsufolt nézőtér a tanuja parlagi udvariasságuknak. Ismét mások a színházban is megőrzik diszkréciójukat, ellenben a zsurokon valóságos köröscókolózást végeznek a jelenlevő asszonyok kezén. Sőt olyanok is akadnak, akik egyenesen faragatlan fráternek minősítenek minden férfit, aki az ismerős asszonyok kezét nem hozza érintkezésbe az ajkizmaival.

E viharos nézeteltérések ellenére én nem habozom azzal a kijelentéssel, hogy a kézcsók a legtöbb esetben határozottan illetlenség. Nem tudom, hogy viselkedik Mihályfi ur a főúri szalonokban, lovagias ügybe se óhajtok bocsátkozni ama tiszteletreméltó kaszinói uriemberrel, akire névtelen levélíróm hivatkozik, de kimondom és megállapítom, hogy sehol a nagyvilágban nem grasszál annyira ez az izléstelen szokás, mint nálunk. Nem a divatra hivatkozom - a *Mode-Journal* áprilisi füzetét még, fájdalom, nem olvastam - de arra az ösztönszerű jó ízlésre, melyet az igazi uri emberek már születésükkor magukkal hoznak erre a tökéletlen világra. Az igazi gavallér csak azoknak a hölgyeknek csókol kezét, akik már kétségkívül túl vannak a flirtelés korán, mert ezt a kézcsókot senkise magyarázhatja tolakodó és nevetlen léhaságnak. A fiatal, szép asszonyokkal szemben csak akkor engedheti meg magának valaki ezt a bizalmaskodást, ha erre világos felhatalmazást kapott. Akarata ellenére senkit se lehet arra kényszeríteni, hogy a kezét egy idegen férfi ajkával benyálaztassa. Kezét csókolhatunk ezenfelül a menyasszonyunknak, annak a jó barátunk feleségének, aki ezt a lovagias hódolatot szemmel láthatólag szívesen veszi tőlünk, de idegen hölgyeknek, vagy azoknak, akiket csak felületesen

ismerünk, ilyen módon sohase szabad a tudukra adnunk, hogy ez a közvetlen érintkezés mennyire jól esik nekünk.

Tudom, hogy ez a kijelentés nem pályázhat valami nagy népszerűsége, mert mi tagadás, mindenkinek jól esik, ha egy finom, fehér, puha kezét egy pillanatig odaszoríthat az ajkához. Még nekem, a vén embernek is jól esik, s akárhányszor bizony szívesen elengednék az elmúlt életemből tiz esztendő, ha egy bájos, fiatal teremtes plasztikus kezét megcsókolhatnám. Sőt teringettét, attól se riadnék vissza, hogy a forró, piros ajkát megcsókoljam. De amint nem tehetem meg ez utóbbit, épp úgy nincs jogom az előbbihez sem, bárhog is kalimpál ez a vén szívem attól a vágytól, hogy ilyen édes, ingerlő közelségbe juthassak a jó barátaim feleségeivel.

A köhögő nézőtér

Egy elmés, de nagyon haragos fiatal hölgy ma hosszú levelet ír nekem, amelyben szörnyen kikél a budapesti színházlátogató közönség ellen. Nem azzal az immár banálissá lett panaszszal hozakodik elő, hogy nálunk minden második ember későn jön a színházba, hanem egy másikkal, melyben csakugyan sok az igazság: azzal, hogy a mi színházaink nézőterén ugyszólván légyottot ad egymásnak a náthás és influenzás közönség.

- Ez már nem is színház, mondja a levél, hanem valóságos szanatórium, melyben négy-ötszáz ember szinte versenyt köhög egymással. Kérem, én drága pénzen megváltom a földszinti támlásszékeket, hat-nyolc koronát fizetek, csak hogy kényelmesen végighallgathassam az előadást s ehelyett mi történik? Az történik, hogy a legjobb esetben csak minden második-harmadik szót tudok megérteni, mert ez a köhögőlavina a legszebb és legizgalmasabb jeleneteken is végighömpölyög. A P. Gazsi Mariska és Tanay legszebb jelenetét, mikor már-már a meghatottság könyei szivárognak a szemembe, egyszerre tulköhög a szomszédom, s én kénytelen vagyok részvétellel nézni rá, hátha megfullad a szegény, amikor tulajdonképp az esnék jól, ha úgy a kedvem szerint arculüthetném. Nincs színház Budapesten, ahol ez időtájt ne ülne két-háromszáz köhögő, aki tönkreteszi az előadott szindarabokat, s versenyt lármáz a zenekari nagy dobbal. Azt hiszem, igazat ad nekem, ha azt mondom, hogy ez csunya kiméletlenség a nem köhögő társadalom idegei ellen. Hiszen a tapintatlan orrfúvásoktól is eleget kell szenvednünk, - még csak az hiányzik hát, hogy az emberek köhögni is a színházba jöjjenek. Miért nem marad otthon az az ember, aki a rossz időjárás folytán meghűlt? Ki kényszeríti, hogy a színházba jöjjön, ahelyett, hogy Priessnitz-borogatásokat rakna a mellére, s fiakkerporral, meg forró teával kurálna magát? Kérem, figyelmeztesse az olvasókat, hogy ez épp oly kevésbé járja, mint az, hogy ha valaki jodoformos vattába burkolózva jelennék meg egy színház nézőterén.

A hozzám intézett óhajtnak készséggel eleget teszek, s ime, figyelmeztetem az olvasókat, hogy ha meg vannak hülve, akkor maradjanak szépen otthon a meleg kályha mellett, mert a gégénk vagy a hangszálaink betegségéhez épp oly kevés köze van a nyilvánosságnak mint ahhoz, ha reménytelenül szeretünk. Én ugyanis megengedem, hogy a köhögés kitűnő szórakozás lehet annak, aki köhög, de semmiképp se kitűnő a másik száznak vagy ezernek, aki a köhögést végighallgatni kénytelen. Mert csakugyan nem kell éppen tulzottan neuraszténikusnak lennünk, hogy ezeken a nézőtéri koncerteken felháborodjunk. Az ember nyolc koronát fizet egy támlásszékekért, hogy Hegedüs Gyulát, Varsányi Irént hallja, s ehelyett egy jó módu kereskedőt, vagy egy öreg ügyvédet hall, aki két percig hasztalan erőlködik, hogy a köhögését

visszafojtsa, s a harmadik percben szinte explodál ettől a visszafojtott indulattól. És az ügyet még bonyolítja, hogy az ilyen köhögési rohamok, isten tudja miért, a legnagyobb mértékben ragályosak, s ha a földszinten egy ur öblös basszus hangon köhögni kezd, rögtön megjön a válasz az erkélyekről és a karzatokról, s egyszerre olyan orkán zug végig az egész házban, hogy még egy egész zenekar is beleveszne, nemhogy egy szalonhangon előadott dialog. Még pedig - ez szintén a megfeszíthetetlen rejtélyek egyike - mindig a point-t köhögik agyon, vagy pedig azokat a részleteket, melyek okvetlenül szükségesek a cselekvény megértéséhez.

Én tehát mindenkinek ezennel szigorúan a lelkére kötöm, hogy a jövőben csak egészséges gégével menjen a színházba, de attól tartok, hogy a figyelmeztetésemnek nem lesz sok foganatja, mert a budapesti ember csak akkor marad otthon, ha már agonizálni kezd. Egy kis köhögésért, vagy egy gyöngébb torokgyulladásért senki se hajlandó szobafogságban sinlődni, mert az otthonlét rideg és unalmas, ellenben a kávéház, a színház, a hangverseny mulatságos és szórakoztató időtöltés. Mert mondani se kell, hogy a köhögők táborkara nem csupán a színházak nézőterét lepi el, hanem a kávéházakat és a hangverseny-termeket is. Mindenki irtózik attól, hogy egy egész napot - vagy, *horribile dictu*, esetleg kettőt - otthon töltsön, a kártyázásról, a pletykáról, a szivarozásról lemondjon, s herbateát igyék félbarna kapuciner helyett. Inkább tovább köhög néhány nappal, de nem hagyja el a rendes szórakozásait, mert az kizökkentené a rendes kerékvágásból. Arra, hogy nem csupán önmagának árt, hanem idegen embereket is felbosszant, a budapesti köhögő még csak nem is gondol, mert az ő elve az:

- Aki nem akar köhögést hallani a színházban, az maradjon szépen otthon, ahol senkise háborgatja.

Sok reményem tehát nincs rá, hogy a cikkemmel az ügynek használni fogok, mert a közfel-fogás nálunk az, hogy a színházban mindenki szabadon köhöghet a pénzeért, s akinek ez nem tetszik, az ne menjen színházba. Aminthogy a jelekből ítélve, tényleg úgy áll a dolog, hogy nem is megy más, csak aki a köhögők hangversenyében résztvehet.

Egylovasok és kétlovasok

A mai kérdés - vajjon az igazi uriember odahajthat-e egylovas bérkocsiban egy előkelő fogadó vagy egy finom magánpalota kapuja elé? - eszembe juttatja egy régi, müncheni látogatásomat, amikor valakinél dolgom akadt a régens-herceg palotájában. Miközben öltözködtem, becsöngettem a szobapincért, s meghagytam neki, hogy állíttasson egy csinos fiakkert a szálloda kapujához. Mily nagy volt azonban a bámulatom, amikor en *pleine parade* lefelé haladva a lépcsőkön, egy kopott, rozzant droschkéra esett a pillantásom, melybe csupán egyetlen, sovány ló volt fogva.

- Mi ez? - kiáltottam dühösen a *Vier Jahreszeiten* elegáns portására.

- Ez, uram, egy müncheni droschke, - válaszolta nyugodtan a portás.

- Hát nem mondták meg, hogy én fiakkert akarok? Csak nem képzeli talán, hogy ezen a hitvány járművön fogok odahajtatni a régensherceg kastélyához?

Az aransipkás portás hidegen vállat vont, aztán nagy flegmával így felelt:

- Ön egész nyugodtan mehet egy lóval a régensherceghez, hiszen a régensherceg maga is egy lóval szokott idehajtatni a fogadó elé...

Hogy a portásnak igaza volt; arról tíz perc múlva meggyőződtem; a régensherceg kapusa - dacára, hogy csak egy lóval jöttem - mély tisztelettel nyitotta ki a rozszant kocsiját, s egyáltalában nem érezte velem, hogy közönséges és krajcároskodó fráternek tart. Valószínűleg sokkal inkább csodálkozott volna abban az esetben, ha két orosz trapperrel robogok az arany-cirádás kapuhoz.

A világot járt embernek nem szükséges megmagyaráznom, hogy a müncheni felfogás Európá-szerre érvényben van; Párisban, Berlinben, Londonban épp oly ritkaság a fiakkereken járó gentleman, mint a bajorok fővárosában. Sőt egyáltalában nincsen is fiakker; két lóval csak az az ember jár, aki saját maga tart fogatot, vagy annyi a dolga, hogy hónapszámra fogatot bérelhet. A hercegnek, a grófnak, a szenátornak, a képviselőnek egyképpen nem derogál, hogy egylovas bérkocsiba üljön, mert mindegyiknek az a véleménye, hogy az igazi előkelőség nem a használatba vett lóerők számától függ. Csupán Bécs és Budapest tobzódnak ebben a viszonyaikhoz nem illő eleganciában, még pedig olyan mértékben, hogy a külföldről idetértett utas jogosan a milliomosok városának tarthatja ezt a szerencsétlen koldusfészket. Olyan emberek, akik nyolcvan forintot keresnek havonként, fiakkereken hajtathatnak a lóversenyre, s a legszerényebb polgári családok programjából se hiányzik a vasárnapi gummirádlizás. Csak akkor hiányzik, ha egyáltalában nem kapnak fiakkert, ami sokkal gyakoribb eset, mint az ellenkező, mert a kövér és pirosarcu budapesti fiakkeres ugyancsak megnézi azt a legényt, akit ünnepnapon a kocsijára fölenged. Bizvást el lehet mondani, hogy a gondos családapa, aki a legkedvesebb leányát akarja férjhezadni, távolról se végez olyan pszichológiai kutatásokat a leendő vőlegénnyel szemben, mint amilyen a bakon ülő ur a pironkodó utasnak a veséjébe tekint. És ennek az előzetes vizsgálatnak nagyon is megvan az oka; a derék fiakkeres csak akkor csördít a lovai közé, ha két órai hajtással bőven megkeresheti a lovai két hétre való abrakocskáját. Miért menne olcsóbban, mikor ezt az árat is szívesen megfizetik neki? Istennek hála, a sikkasztók még nem haltak ki a világból, - és ahol a sikkasztási ipar virul, ott a szegény, kétlovas bérkocsis is hozzájuthat néha-napján egy-egy havanna-szivarhoz.

Hogy ez nem tulzás, azt minden budapesti ember tudja, - és mégis: a jóra való, becsületes, makulátlan uraknak egész sokasága él közöttünk, akinek az az ambíciója, hogy a sikkasztókat utánozza, s aki egyenesen dehonesztálónak tekintené, ha fényes napvilágnál egylovas bérkocsival hajtathatna végig a Kossuth Lajos-utcán vagy a Kristóf-téren. Sőt egyenesen megbor-zong arra a gondolatra, hogy az előkelő szálloda portása egy nyomorult konflis belsejéből segítené ki a gyalogjáró aszfaltjára. Nem gondolják ezek a tiszteletreméltó urak, hogy felfogásuk nagyon is balkánizáló? A művelt nyugaton még az előkelő urak is csak akkor járnak kétlovas kocsin, ha ez saját maguknak élvezetet szerez; nálunk a portások, a pincérek, az utcai járókelők kedvéért ülnek az emberek a gummirádlis párnájára. Nem hasonlít-e némiképp ez a felfogásuk annak a vidéki gavallérnak a tempójához, aki rántott békát rendelt az étteremben, hogy előkelő urnak tartsák, - pedig bizonyosan tudta, hogy vacsora után nagyozolási mániába fog esni, összetévesztvén magát az öreg Vézuvval, a szobája padlóját pedig ama kisdéd falvakkal, melyek az illetlen hegy lábainál meghúzódnak?...

Egyenruhás rablók

Nem a pincér-borralalókról akarok beszélni, - ezt a témát rég elkoptatták előttem az aktualitásokban dolgozó társadalmi bölcsek, - hanem azokról a mindennap előforduló, időleges tiszteletdíjakról, melyekkel a különböző, apró szolgáltatásokat fizeti meg a nagy városokban járó kultúrember. A liftes, a kalauz, a muzeumi- és kiállítási őr tiszteletdíjáról, mely az utasnak

épp oly mindennapi kiadása, akár a szállodai vagy a vendéglői költekezés. És mindjárt meg is állapítom, hogy Budapest e tekintetben puritánul tisztességes város; a nagy rablókat, akik a hires, nyugateurópai metropolisokban oly szemérmetlen merényleteket intéznek a pénzügyek ellen, itt jóformán nem ismerik. Talán azért, mert kevés a gyakorlatuk benne, hiszen Budapest - fájdalom - még nem esik bele a gazdag, nemzetközi csavargók rayonjába.

A külföldön régóta rendes és becikkelyezett törvényen alapszik az utasok megadóztatása. Mikor Versaillesban a Maria Antoinette hálósobáját megmutatták nekünk, s a társaság néhány praktikus tagja észrevétlenül ki akart surranni az egyik mellékajtón, hogy a borraivalól elől megmeneküljön: mindnyájan ijedten álltak meg, mert hiába nyomogatták óvatosan a kilincset, az ajtó egyáltalában nem nyílt fel. Be volt csukva, még pedig kulcscsal, aminthogy az összes ajtók be voltak csukva, amelyek a világhírű parkba vezettek. Az idegent itt egyszerűen zár alá helyezik, s a fogságból csak akkor engedik ki, amikor a bőbeszédű ur az összes mondanivalóit elmondta, s mosolygó arccal, kinyújtott tenyérrel foglal helyet a kijárással mellet. Belépti díj ugyanis nincs a versaillesi kastélyba, de kilépti díj, az bezzeg van; s a leggyakorlottabb smuciának se párologhatnak el, ha az obulusaikat le nem fizetik. De Versaillesban utóvégre csak szolgák vannak, akiket senki meg nem szólhat azért, hogy borraivalót kérnek. Ám a londoni Westminster-Abbeyban, ahol meggörnyedt, ősz barátok mutogatják a Dickens, Tennyson és Stuart Mária nyugalóhelyeit, épp úgy megkívánják a borraivalót, akár egy körüti kávéházban. A tiszteletreméltó szerzetes, a penészes szarkofágok között, méltatlankodva nyújtja felénk reszkető kezét, ha csupán hálás köszönetünk kifejezése mellett akarunk eltávozni a boltívek alól. Köszönet? Ebből nem lehet megélni, mondja megbotránkozva a kulcs-csomóját zörgető, jámbor atya, aki gondosan megnézi az ezüstpénzeket, mert haj, temérdek a kalandor, s az isten szolgálai gyakran ki vannak téve annak, hogy silány hamispénzt nyujtanak át nekik a szépen csengő ezüst helyett.

Mikor Párisban, a Pantheonban jártam, a halottak öreg pásztorja szeretetreméltó előzékenységgel kalauzolt végig az apró fülkék között melyekben a művészet és irodalom legnagyobb geniejei pihennek. Évekkel ezelőtt irtam már a Pesti Hirlapban arról a párbeszédről, melyet akkor a vén ciceronéval folytattam; de most, hogy a borraivalók kérdése szóban forog, megint eszembe jut a borvirágosarcu, egyenruhás aggastyán, aki nyájasan, derűs kedvben mutatta be nekem a halottjait, közben vidáman pattintva fel a tubákos szelencéjét, hogy az orrnak is megadja azt, ami az orré. A bőbeszédű bácsi kissé fitymálva mutatta meg nekem a Rousseau megragadóan szép siremlékét - a sirboltból kinyuló kart, a lobogó fáklyával - ellenben a szeme csillogott a lelkesedéstől, amikor a Victor Hugo fülkéje előtt megállott velem.

- Ez a legkülönb ember valamennyi közt, mondta mély meggyőződéssel, miközben elismerőleg bólogatott a hatalmas kőszarkofág felé.

- Annyira szereti a *Hernáni*-t és a *Századok legendáját*-t?

Az öreg megrázta a fejét.

- Én uram, egyiket se olvastam, részben, mert gyöngé a szemem, részben, mert nem bírom a derekamat, ha esténként a Montmartre-ba hazavetődöm. De azért mégis azt mondom, hogy Victor Hugo a mi legnagyobb halottunk. Csak egy van még nagyobb nála, de az, fájdalom, nem lakik itt a mi szállodánkban...

- És az kicsoda?

- Emile Zola, uram, az utólérhetetlen regényíró. Bárcsak megjönne már a kormány esze és mielőbb idehozná nekem ezt a nagyszerű embert. De az ostobák még mindig tiltakoznak ellene...

- A Zola munkáit eszerint végigolvasta?

- Mondom, hogy nekem nincs időm az efféle időfecsérlésre. Én tölem akár tücsköt-bogarat összeirhatott, ahhoz én, világtól elmaradt öreg, amugy se értek. De azt tudom, hogy kétféle halott van itt a kezem alatt: finom, jól jövedelmező halott, - és olyan, aki iránt az angolok meg az amerikaiak nem érdeklődnek. A Victor Hugo koporsóját minden amerikai leány izgatott kíváncsisággal nézi meg, Zolát úgy keresik, mintha drága briliáns volna, de Voltaire ma már nem igen kell a turistáknak. Hugo pompásan jövedelmez, néha öt- meg tizfrankot is kapok a fülkéje előtt a lelkes missektől és mistressektől. Hát még ha Zolát is idehoznák! De a mi kormányférfiaink, uram, vakok és siketek, akik nem tudják megítélni, hogy ki való a Pantheonba...

Igy szólt a halhatatlanság kapusa és hálasan zsebrevágta az ötfrankost, amit a Rousseau sirja előtt adtam neki. Sőt: csodálkozó és elismerő pillantást vetett a Confession írójának fülkéjére. Terringettét, mégse lehetett ez amolyan értéktelen ember, ha kerek öt frankot jövedelmez!

Mikor a zsaroló Budapestről hallok, gyakran eszembe jut a vén cicerone, aki a kegyeletet olyan gyönyörűen gyümölcsözteti, ott, a halhatatlanság csarnokában. És elismeréssel konstátálom, hogy sokkal jobbak vagyunk a hirünknel. Egyenruhás rablók legalább nincsenek Budapesten.

Full dress

Keserves panaszszal fordul ma hozzám egy uri ember amiatt, hogy a rendes nyári fürdőjében valami érthetetlen nagyzási mánia fogta el a szállodát bérlő vendéglőst: az étterembe - amely a fürdőben a legelőkelőbb - csak frakkban vagy smokingban engedik be az esti étkezéshez a vendégeket. Aki szürke redingotban, vagy tisztességes utcai saccóban jön, azt a főpincér diszkrétül figyelmezteti, hogy a *full dress* kötelező, s aki nem így jelenik meg, azt legnagyobb sajnálatukra nem szolgálhatják ki. „Mit szól ehhez a legujabb bogárhoz?” - kérdezi az én ismeretlenem felháborodva. „Eddig - ha már egyéb kellemességük nem is volt a magyar fürdőknek - az az egy megvolt, hogy az ember patriarchális egyszerűséggel mozoghatott az étteremben és a terráson. Most már ez az egy sincs meg, - vitte volna el az ördög azt a sok külföldi fürdőt, akit immár nálunk is majmolni kezdenek.”

Végtelenül rosszul esik nekem, hogy t. felebarátom haragjában nem osztozhatom, s nem szedhetem le a keresztvizet arról a nagyképű vendéglősről, - de őszintén be kell vallanom, hogy ez a férfiú egyenesen imponál nekem, s ha írásban lehetséges lenne a tapsolás, hát én lelkes tapssal fogadnám ezt az okos és nagyvilági ujitást. Mert bármennyire is barátja vagyok annak a patriarchális egyszerűségnek, melyről a panaszos ur oly melancholikus hangon emlékezik meg a levelében, az a nézetem, hogy éppen ez a nagy és vidám fesztelenség rontotta meg évtizedeken át a magyar fürdők tónusát. A borozgató, cigányozó, hangos urak, akik néha fekete jaquetben, néha züllött lüszterkabátban telepednek le a vendéglők asztalai mellé, különös és nyughatatlan jelleget adtak szép hazánk fürdőhelyeinek, teljesen eltérőt attól, amelylyel a nagy és elegáns, külföldi fürdőkben találkozunk. A pohárcsörömpölés, a poharakon való hangversenyezés, a praepotens hang, melylyel egy-egy asztaltársaság a legteljesebb magánügyeit megbeszélte, szerintem mind abban a bájos fesztelenségben gyökerezik, mely a magyar fürdőket annyira hasonlatosakká teszi a szilaj és mulató vidéki városokhoz. A frakk és smoking - bármily furcsa is a dolog - a temperamentumra is tompítólag és finomítólag hat, s aki full dress-ben ül le a fehér asztal mellé, nemcsak a külső megjelenésében lesz előkelőbbé, hanem a modorában és a tónusában is. Ez a titka a nagy, külföldi restaurantok szinte

templomi csendjének és hangulatának, mely - mit tagadjuk? - százszor finomabb és kellemesebb, mint a legkedélyesebb lárma és duhajkodás. Az a vendéglős tehát, higgye meg, okos dolgot cselekedett, s igazán célszerű és kíváncsatos lenne, ha a példáját minden jobb magyar fürdőben követnék. Szívesen elhiszem, hogy ez a mindennapi öltözködés eleintén terhes és alkalmatlan, de ha a művelt angol, francia, sőt orosz is megteszi, egyáltalában nem tudom belátni, miért ne tenné meg a művelt magyar is, aki föltétlenül van olyan uri legény, mint akármelyik a külföldiek közül.

De ha már itt tartunk, én tovább megyek egy lépéssel, s nem elégszem meg a frakkal és a smokinggal, hanem bátor vagyok azt kérdezni a vendéglős uraktól: miért nem honosítják meg a magyar fürdőkben is a table d'hôte-rendszert, mely immár Európaszerte divatban van? Az à la carte-étkezés ma már mindenütt szinte zsarolásszámba megy, de eltörlésének, ettől eltekintve is van egy pszichológiai oka; a table d'hôte-rendszer - ha másutt nem - de legalább a vendéglőben egyenlőkké teszi az embereket, s megszünteti azt a balkáni állapotot, hogy a pincér csak azt tartja uri embernek, aki a legdrágább ételeket választja ki az étlapból. Aki szerényebben költ, azt csak immel-ámmal szolgálják ki, még pedig hátul, a mosogató helyiség közelében levő asztaloknál. Külföldön ez a csuf osztályozás már régóta nincs meg; a table d'hôte-ért mindenki ugyanazt az összeget fizeti, s így a herceg, a gróf, az ügyvéd, a kereskedő tökéletesen egyforma ur az étterem ajtaján belül. De, persze, az ilyesmi nálunk még nem tetszetős, mert ugyan hogy tudnának megélni a vendéglősök, ha a fürdővendégek nem azzal bizonyítanák uri voltukat, hogy két forintot adnak egy adag sárga dinnyéért, s harmadfelet egy adag amerikai befőttért. Azt azonban e derék férfiak elfelejtik, hogy egy vendég megszarolásával száz más vendéget elriasztanak a magyar fürdőből, s így végeredményben, az egész szezon alatt legalább háromszorosan elvesztik azt, amit két hét alatt jogtalanul összeharácsoltak. A pillanatnyi haszon még nem tiszta haszon, - ennek szomorú bizonyosságai azok a magyar fürdők, amelyeknek vendéglősei - bár öt koronát kérnek egy adag rántott csirkéért, - a csőd viharos tengerén végzik be közéleti szereplésüket.

Idegek

I.

Az ilyen vén ember, mint én, aki sandwicheinek javát már megette s a szép, női ajkakat, melyeket a sors kijelölt a számára, már mind végigcsókolta hosszú életében, - bizonyára nem sok embert irigyl ez a földön, mert régen, nagyon régen belátta, hogy olyan halandó, aki az irigylésre érdemes lenne, nem igen él még az afrikai őserdőkben sem... Én a magam részéről sokkal inkább kíváncsok arra, hogy nyugodtan emészszek és jól aludjam, mint arra, hogy a londoni Rothschild vagy a newyorki Carnegie helyében legyek... És mégis: ma elfogott a legsárgább irigység, még pedig egy kicsike, ortográfiai hibáktól hemzsegő levél olvasása után, amelyben egy vidéki gazdálkodó - ah, boldogok legboldogabbja! - azt kérdezi tőlem, kalendáriumi mindentudótól: magyarázzam meg neki, lehetőleg értelmesen, hogy micsoda is legyen voltaképp az az idegesség, melyet mostanában annyiszor emlegetnek?

Ime, barátaim, hát mégis vannak még arkádiai pásztorok; egy huszadik századbeli, eleven, európai férfiú nem tudja, hogy miből áll az idegesség, s épp oly kíváncsian tudakozódik felőle, mintha valami ismeretlen, keletázsiai betegségről lenne szó, melyről csak az ujságok Vegyes rovata beszél...

A levél meghatott és felháborított, de utóbb, mikor nyugodtabban elolvastam, az a furcsa gondolat ötlött az eszembe, hogy ez az ember talán nem is kíván tőlem oktan dolgot... Az idegességről csakugyan érdemes elmondani egyet-mást, mert ez a betegség maga is probléma, még pedig a legnagyobbak egyike, melyekkel csak az orvostudomány foglalkozik... Ideg-orvosok már sűrűn élnek a kultúrországokban, az aranyos cégtáblák hencegve hirdetik, hogy a tudós férfiak egész légiója szentelte már magát annak a nemes hivatásnak, hogy a neuraszténikusokból józan polgárokat faragjon, - de az idegek életéből és titkaiból (nem bánom, ha meg is köveznek, de kimondom) a doktorok ma sem tudnak sokkal többet, mint őseik, a boszorkány-konyhában dolgozó felcserek... Anatomice jól ismerik az idegeket, az élettani funkciók, melyek szerint igazodnak, nem tartoznak többé a titkok közé, de a hatások, melyeket az érzésekre és a hangulatokra gyakorolnak, melyek az akaratot és az energiát akárhányszor súlyosan megbénítják, melyek vérszomjas hősökké változtatják a gyávákat és siránkozó vénasszonyokká a bátrakat és erőseket: majdnem egészen ismeretlenek még ama kitűnő orvosdoktorok előtt is, akik szünetlenül az idegesek bajaival foglalkoznak... Hidegfürdő, félfürdő, séta, táplálkozás és bromnátrium: ime a doktorok egész tudománya ama száz- és százféle baj, kellemetlenség és gyötrellem ellen, amely a modern ember életét megkeseríti, a családi tüzhely hangulatát tönkresilányítja, s a néma és hangtalan tragédiák sokaságával döbbsenti meg azokat, akik belelátanak a társaságos élet kulisszái közé. Bizvást el lehet mondani, hogy manapság száz felnőtt ember (sőt száz felnőtt ifju) között legalább kilencvennyolc ideges van, s az izmaikkal kérkedő athléták között, akik büszkén mutogatnak súlydobási és távgyaloglási rekordjaikra, épp annyi példány akad, aki a keble mélyén titokban bolondnak hiszi magát, mint a hajós kapitányok, az írók és a családanyák, sőt: mint az okleveles és gyakorló orvosdoktorok között. A neuraszténikusok száma hasonlíthatatlanul több, mint a náthásoké s a különbség mindössze annyi, hogy amíg a náthásnak megvan a bátorsága hozzá, hogy a baját nyíltan bevallja, az ideges szinte remeg a félelemtől, hogy valaki a félbolondot felismerheti benne...

Ez a nagy probléma tehát mindenképpen megérdemli, hogy kissé szemügyre vegyük, még pedig nem a tudomány szempontjából, - hiszen ehhez majdnem oly keveset értünk, mint az orvosok - hanem a társadalom, a józan ész s a humor pápaszemén keresztül. Irjunk egyet-mást az idegességről és az ideges emberekről, nem rendszeres tanulmányt, hanem apró vázlatokat és megfigyeléseket, amelyeknek egy hasznuk mindenestre meglesz: a sok gyáva, titkolózó, sunyi módon meglapuló neuraszténikus rá fog jönni arra, hogy baja, ezer, sőt százezer halandóval közös, s hogy ami neki fáj, az a barátjának, a sógorának, a szomszédjának, a főlebbvalójának, az alárendeltjének is épp úgy fáj, ha nem jobban. És ha már egyéb vigasztalásuk nincs, hát az is valami, felebarátaim, hogy a szégyenkezésre egyáltalában semmi okunk: az a sok örült gondolat, mely a mi fejünkben megfordul, polgártársainkat, a látszólag nyugodt és hidegvérű gentlemaneket is épp úgy meggyötri, mint jó magunkat.

II.

Kezdjük ott, mikor az ideges ember - az édes és undorító gyermek - hajnali hétkor, kilenckor, vagy tizenkettőkor az éjszakai álmából fölébred. Mondjuk, hogy előzőleg hét órát nyugodtan és zavartalanul aludt, - bár ezt sohase fogja elismerni - tegyük fel, hogy váltólejárata, kitűzött árverése s más egyéb kellemetlensége se esedékes, szóval: minden oka meglenne rá, hogy bizonyos életvidorsággal tekintsen az előtte álló órák felé. Ez logikus és érthető lenne, de nem így történik; a neuraszténikus fölnyitja a szemét s mindenekelőtt konstatálja, hogy a dereka sajog, a feje zug, a közérzete pedig körülbelül olyan, aminő Husz Ábrahámé lehetett félórával

a kivégzése előtt. Amíg a szobában álmosan körülnéz, egyszerre úgy rémlik neki, hogy az egész élet csak ostoba időfecsérlés. Minek élni? Tulajdonképpen mi vár rá ma, holnap és holnapután? Az, hogy a huszezredik kávé megigya, hogy képtelen együgyűségeket beszéljen közömbös idegenekkel, hogy ismét befaljon egy körített marhahúst, s hogy izgatottan lesse, vajjon a makk alsó, melylyel quintje lenne és a parthiet megnyerné, véletlenül odatéved-e a kezébe? Hát ez lenne egy komoly, felnőtt szakállas ember minden életcélja és ambíciója? Fanyarul nyúl az éjjeli szekrényére készített reggeli lap után s ismét - századszor, ezredszer, tizezredszer - megállapítja, hogy ebből a szürke betűtengerből őt tulajdonképpen semmi sem érdekli, mert ő egy mákszemnyivel se fogja jobban érezni magát, ha az angolok összecsókolóznak az oroszokkal, ha a koronajáradék süllyed vagy emelkedik, s ha Bárczy István még újabb és újabb segédorvosokat fog kinevezni a balparti kórházakba. Utálattal dobja el az ujságot, nagy nehezen rászánja magát, hogy fölkel, miközben úgy érzi, hogy szédül, hogy sirógörccse lesz s hogy egy falat nem sok, de annyit se tudna lenyelni a torkán, habár az inkák kincsét is neki adnák azért a kegyességeért, hogy jóízűen megreggelizzék.

Életvidámnak tehát tulás lenne most állítani neuraszténikus barátunkat s a környezet, mely a fölkelés után következő pillanatok hangulatait, fájdalom, régóta ismeri, gondosan óvakodik attól, hogy a nagyságos, időleges tébolyodott urnak még a legenyhébben is ellentmondjon. Az okos feleség tisztában van vele, hogy ilyenkor csak egyetlen taktika segít: mindent helyben kell hagyni, amit imádott, de félbolond férje állít. Ha csütörtökön azt mondja, hogy vasárnap van, ha kijelenti, hogy a könyvnyomdát Franklin Rezső találta ki, a puskaport pedig Kolumbus Fülöp, a szerető hitves nyájasan bólint s szeliden így válaszol:

- Igazad van, fiacskám...

Mert jaj, százszor jaj neki, ha ellentmond, ha a vitatkozás vörös posztójával ingerli az amugy is feldühödött bestiát... Az okos asszony óvakodik is ettől a könnyelműségtől, hiszen jól tudja, hogy az ő ideje is elérkezik, s délben, mikor a hajnali hangulat már elpárolgott, a kedve szerint boszut állhat mindazokért a méltatlanságokért, melyeket másfélóráig elszenvedett. Reggel tehát a legképtelenebb abszurdumokat is készséggel helybenhagyja, s csak annyit mond az édes mamájának, ha a családi életéről szó esik:

- Az uram nyolctól kilencig dühöngő örült, de különben jóra való és kedves fiu...

És a fiuk, akik már iskolába járnak, szinte dicsekedve mondják a barátaiknak, ha az apák kiváló tulajdonságai a tizórai uzsonna alkalmából szóba kerülnek:

- A te papád egy közönséges filiszter, de az enyém minden reggel megtébolyodik... Ugy ordít és hadonáz, hogy majdnem megpukkadunk nevettünkben...

Szerencsére a legnagyobb vihar is kitombolja magát egyszer s így az a pillanat is elérkezik, mikor a neuraszténikus végre eltávozik hazulról. Az első negyedórán még vadállatként rohan végig az utcákon, ha valaki megszólítja, csak egytagu szavakkal válaszol, a kávéházban lelkifurdalás nélkül meg tudná ölni azt a becstelen gazembert, aki beszélgetéssel akarja molesztálni, - de lassankint - a jó isten tudja, micsoda belső processzusok következtében? - a fölkorbácsolt idegei mindinkább elszibbadnak, a vére lehül és nyugodtabbá lesz, s negyven perccel azután, hogy a hálósobáját elhagyta, egyszerre csak tisztába jön azzal, hogy egyszerű téboly volt, amit odahaza művelt... És ekkor megsajnálja és mártírnak minősíti a feleségét s miközben a kiflijét belemártja a kávéba, józanul így szól magához:

- Lipót, Lipót, igazán nem értelek... Hiszen különben okos és jóra való fickó vagy, - hogy tudhatsz hát ennyire megfélekezni magadról?...

És ekkor úgy tűnik fel neki, hogy az élet mégis csak szép és mulatságos, hogy az angol király kolosszálisan genális uralkodó, hogy a koronajáradék árcsökkenése határozottan érdekes jelenség s hogy Bárczy István nagyon helyesen cselekszik, mikor a balparti közkórházak orvos-állományát megszorítja... És mikor a jó reggeli után a medea-szivarját meggyújtja, már édes és türelmetlen vágyakozással gondol a délutáni kártyaparthiejára.

Ebédkor három szál gyönyörű rózsát visz haza a feleségének s szemlesütve hallgatja, mikor az asszony így szól hozzá:

- Lipót, ma reggel ismét dühöngő örült voltál... Mondd, nem szégyenled magad a felnőtt és okos gyermekeid előtt?...

Lipót nem felel, hanem szégyenli magát. Ilyenkor megfogadja, hogy másnaptól kezdve oly hidegvérű lesz, mint egy aggkori gyengeségben szenvedő csuka, de másnap - megint csak a jó isten tudja, hogy miért? - újra és előlről kezdi a tegnapi, a tegnapelőtti és a multheti komédiát...

Vajjon mi a patológiai oka a Lipótok e szédületes hangulatváltozásainak?...

III.

A jó isten tudja, mi a magyarázata annak, hogy az ideges ember valami oktan szeméremmel igyekszik eltitkolni a betegségét a világ előtt. A náthásnak eszébe se jut tagadni, hogy a nyákhártyái gyulladásban vannak, a rheumás még a felületes ismerőseitől is tanácsot kér a bajára vonatkozólag, az pedig, aki a gyomrát elrontja, fünek-fának panaszkodik, akár a gyermek, aki érdemet lát abban, hogy betegnek méltóztatik lennie. Régi tapasztalás, hogy a hiányos egészségu ember bizonyos gyönyörűséggel sütkérezik a közrésztben, amivel ravaszul áltatják. Egyedül a neuraszténikus szégyenli bevallani, hogy az idegei nincsenek hajókötelekből, még pedig azért szégyenli, mert az ideges szó nálunk majdnem szinonim a félbolond szóval, sőt - rosszabb esetekben - a paralitikus-sal is. Innen van, hogy a neuraszténikus szinte beteges erőlködéssel imitálja a nyugodt és a jókedvű bohémet, nehogy az ismerősei és a barátai agylágyultnak tartsák. És ez a felületes látszat az oka annak, hogy a szegény fiú aki néha törni és zuzni szeretne, mint aranykedélyű humorista él a köztudatban, s ezáltal olyan tragikomikus helyzetekbe kerül, amelyek még a legjobb bohózatíróknak is a becsületükre válnának.

Tegyük fel, hogy az ideges ember a kávéházban vagy a kaszinója karosszékében ül, s míg látszólag derüs arccal kevergeti a fekete kávéját, voltaképpen egy különös perspektívára gondol. E perspektívában ott csillog a nagy, lipótmezei nyaraló egyik dusan kipárnázott cellája, ahová a vendéget, az érvényben levő etikett-szabályok szerint, csak ugynevezett kényszer-smokingban bocsátják be, a rácsos ablak, mely mögött ő, az egyszerű és igénytelen ügyvéd, a hatalmas padisahnak, vagy a chinai anyacsászárnénak fogja hinni magát, s a kicsike, virágokkal borított sirdomb, ahová gyászbaborult özvegye nemsokára elzarándokol, hogy könnyeivel öntözze a hantokat, mely mögött porladó mindensége nyugszik. Aki az ideges embert ismeri, jól tudja, hogy a legenyhébb szivdobogás, a legszelidebb derékfájás is elébe tudja varázsolni ezeket a csábító képeket, melyeknek bizonyosságában szinte képtelen pesszimizmussal hisz. Külsőleg azonban az elégedett filisztert adja, aki boldogan és kéjes lustasággal emészt... Még pedig oly élethűséggel adja, hogy a klub vagy a kávéház ismert közéleti bajnoka, aki csak akkor érzi jól magát, ha türelmes és udvarias hallgatóra talál, bizalommal melléje telepszik az asztalhoz. Nemcsak melléje telepszik, hanem beszélni is kezd, még pedig frissen, kitartóan és majdnem hipnotizáló bőbeszédűséggel. Sorra veszi a politikát, a városi közügyeket, a külföld

szenzációit, s mindebből levonja a maga jól megokolt elméletét, melyet abszolúte nem igyekszik eltitkolni... Beszél, beszél és beszél, miközben a szerencsétlen neuraszténikus udvariasan, lekötelezőleg, majd sóhajtvá, fészkelődve, verejtékes homlokkal, kidülledt szemmel mosolyog és titokban ezt gondolja magában:

- Ha ez a vadállat két perc alatt el nem hallgat, bizonyos, hogy rosszul leszek itt a kávéházban...

De a vadállat nem hallgat el, hanem tovább beszél, addig beszél, míg a partnere - minden látható ok nélkül - egyszerre csak felugrik a helyéből, s pár mentegetőző szót dadogva, elrohan a kávéházból. Ez a legokosabb, amit tehet, mert ha tovább maradna, bizonyosan beleszédülne a visszafojtott izgalomba...

A neuraszténikus ugyanis pompásan tudja mimelni a figyelmes és kíváncsi hallgatót, de csupán záros határidőig: két percig, három percig, esetleg öt percig. Azontul végképpen ki-merül és összeroppan, főképp akkor, ha nem olyan ügyekről van szó, melyek őt személyileg érdeklik. A hosszú elbeszélések kinpadra feszítik az idegeit, de azért megható erőlködéssel igyekszik adni a nyugateurópaiat, holott titokban talán a körmeit vágja bele a karosszék oldalába. A helyzet még súlyosabbá válik, mikor anekdotákat mesélnek neki, amelyeknek a pointejét egyáltalában nem érti meg, vagy tanácsot kérnek tőle, amikor majdnem felrobban a vágytól, hogy feltűnés nélkül távozhassék. De ah, a vágyból, fájdalom, nem lehet valóság: az anekdotázó görcsösen ragaszkodik ahhoz, hogy a Jaj de fain! című kötet összes elévült adomáit elmesélje, s a tanácskérő se tartozik ama fiúk közé, akik egy kelletlen mozdulat láttára diszkrétül meghátrálnának. Ő szívósan, törhetetlenül megtisztel bennünket a bizalmával, tekintet nélkül arra, hogy mi sokkal közelebb állunk ahhoz, hogy egy kopogós vitustáncot eljárvunk, minthogy embertársainkat - bár az ördög valamennyit elvinné! - egy jó tanácscsal megsegítsük.

Az agyonbeszélő, a mókafü és eszmecserélő: ezek azok a típusok, melyek a neuraszténikus ember szegény idegeit lassan, de biztosan megőrlik.

A pesti tónus

Én, aki azt a különös mesterséget választottam öregségem hivatásául, hogy embertársaim gyengeségeit pellengérré állítom, nem térhetek ki annak a különös betegségnek a leírása elől se, amely sehol a világon nem grasszál annyira, mint a mi szép és virágzó fővárosunkban, s amely ujabban még a mindedig romlatlan naiv vidéket is tökéletesen inficiálta. Ez a betegség a cinizmusig menő léhaság, melylyel nálunk minden ember, aki szereti, ha modern huszadik századbelinek nézik, a világ összes eseményeit megbírálja. Utóvégre másutt is vannak cinikus és gunyolódó lelkek, s a frázisok kora talán már a Kongó partján is végképpen lejárt, de annak a ragályszámba menő léhaságnak, mely a mi zsurjainkon, kávéházainkban, társaságaink körében, sőt színházi nézőtereinken is dühöng, sehol a civilizált világon nem találni a páráját.

Nem tudom bizonyosan, hogy megértik-e rögtön, amit mondani akarok, de ha egy kissé körülnéznék azok között, akikkel mindennap érintkeznek, bizonyosan habozás nélkül igazat adnak nekem. Budapesten - és most már a vidéken is - egy évtized óta abból áll a modernség, hogy senki semmit se vesz komolyan. Vagy helyesebben: mindenki szégyelli bevallani, hogy valamit komolyan vett. Nincs olyan nagy és szent dolog, amit ne gunyosan és cinikus léhasággal tárgyalnának, kivéve a nagyon kis helységeekben lakó becsületes és puritán férfiakat, akik

legalább a politikai dolgokban, nem értik a tréfát! A többiek bizonyos megvető iróniával beszélnek az emberi élet minden nagy motivuma felől, s a szerelmet, a házaseletet, a tudományt, a művészetet, sőt magát a halált is olyan tónusban tárgyalják, mintha egy érdekes alsópartieről lenne szó. Azt hiszik, hogy csupán az ostoba vagy elmaradt emberek képesek arra, hogy lelkesedjenek vagy elérzékenyüljenek valamin, s hogy a moderneket éppen az jellemzi, hogy a világban minden fölött gunyolódnak. Valami furcsa, lenéző, ironikus és léha tónus lett urrá ebben az országban, melyet azelőtt csak a kávéházi bohémek használtak, akik mindenkit, aki tiszta gallért viselt, bárgyu és komikus strébernek tartottak. A züllött, kapucinert ebédelő bohémek tolvajnyelve volt ez, mely tiz év óta, isten tudja hogyan, az országnak, de főképp Budapestnek egész sereg komoly és tisztességes osztályát is inficiálta. Az ember ma néha csodálkozva néz körül a kávéházi asztalnál, a színházi nézőtéren, az uri családok szalonjában: államhivatalnokok, ügyvédek, orvosok, tanárok mind ezen a csuf és léha argot-n csevegnek egymással, mintha valami óriási szellemi fejlettségre mutatna, ha valaki mindenről a világon gunyos és cinikus hangon beszél. Nálunk már úgy áll a dolog, hogy az ember, aki ebben a hangban nem járatos, ügyetlennek és félszegnek érzi magát a társaságban, mert azt hiszi, hogy a környezete ostobának tartja. Innen van, hogy Budapesten majdnem minden hazai darab megbukik, minden magyar festő képét silány tákolmánynak minősítik, s minden színészt, komponistát és tudóst csufolkodva lekicsinyelnek. A külföldi munkát nem merjük bántani, mert ez esetleg a műveletlenség gyanujába keverne bennünket, de a hazait lenézzük és megvetjük, mert ez, a léha felfogásuak szerint, a mi lelki felsőbbségünket bizonyítja. Ez a cinizmus már annyira megy, hogy nem csupán az idegen embereken gunyolódunk, hanem önmagunkon is, s pokoli módon restelkedünk, ha azon kapnak bennünket, hogy valamin - kivételesen - elérzékenyedtünk. A meghatottságunkat a világért se vallanánk be a nyilvánosság előtt, mert isten ments, még ostoba és elmaradt embereknek tartanának bennünket. Szégyelljük, hogy szerelmesek vagyunk, szégyelljük, hogy a családunkhoz ragaszkodunk, szégyelljük, hogy egy szép és nemes gondolat fölkelkesít bennünket, s százszor, ezerszer cinikusabbnak tüntetjük fel magunkat, mint amilyenek a valóságban vagyunk. Közönséges, alantasan gondolkodó, felületes frátereknek hazudjuk magunkat, még akkor is, ha minden távolabb áll tőlünk, semhogy csakugyan ilyenek legyünk. És azt hiszszük, - az ördög tudja, honnan vettük ezt a hitünket? - hogy ezzel az okosságunkat és a modern voltunkat demonstráljuk.

Talán a mi kávéházi törzsvendégeink se fogják tagadásba venni, hogy Angliában, Franciaországban, Németországban is vannak modern és okos emberek, - pedig ezekben a nagy, kulturától ragyogó, igazán fejlett országokban még nyoma sincs annak a cinizmusnak, mely a mi társaságainkat jellemzi. A legműveltebb angol, francia, vagy német ember se szégyelli, hogy a szép dolgokon lelkesedni tud s hogy az élet minden nagy motivumát komolyan veszi. Ezt a lenéző, kicsinyes gunyolódást, s a tónusnak ezt a léha és alantas módját seholye ismerik annyira, mint minálunk. Itt már komoly és értékes beszélgetést egyáltalában nem is lehet hallani, mert azok, akik az ilyen beszédre kvalifikálva lennének, félénken elbujnak a világ elől, nehogy a hitvány és értéktelen fecsegők kinevessék őket.

A bezárt ebédlő

Egy általánosan elterjedt, pesti szokásról akarok írni, mely a szegény férjeket régóta elkесeríti, anélkül, hogy panaszkodni vagy lázongani mernének. Én azonban vitézül elmondom a véleményemet, mert a szerkesztőség biztos négy fala között az ember nyugodtan adhatja a hőst, még ha otthon, az édes házi tüzhelynél, úgy meg is lapul és össze is gubbaszkodik, akár egy jól bedresszirozott házinyul.

A szokás, amelyről beszélek, abból áll, hogy a pesti családok kilencvenkét százaléka (sőt, amint mondják, a vidéki családok egy tekintélyes percentje is) az előszobában, a fürdőszobában, a spájzban, vagy a hálósobában költi el az ebédjét és vacsoráját, mert a nagyságos asszony, aki azt akarja, hogy a lakása mindig rendben legyen, még a gondolatától is remeg annak a szörnyűségnek, hogy az ebédlője féltett tisztaságát megbolygassa. Előkelő, uri családok, akik kilencszáz, ezer, vagy ezerkétszáz forintot fizetnek egy-egy gyönyörű, ötszobás lakásért, voltaképpen csak azért dobnak ki ilyen horribilis pénzeket, hogy egyszer egy hétben a vendégeik előtt hanceghessenek. Az öt szobából ugyanis mindössze csak két szobát használnak: a hálót és a gyerekszobát, a többibe egész héten át nem léphet be más, mint a bekötött-fejű szobaleány, aki minden reggel az arca verejtékével kefél és törölget, nehogy egy lázongó porszem valami rejtett zugban elbujhasson. Ha a tisztogatásnak vége, a három fölösleges szobát gondosan bezárják s csak akkor nyitják ki újra, ha zsurt tartanak, vagy látogató érkezik a házba. Vagyis: két szoba tökéletesen elég lenne, a szobaleányt megtakaríthatnák, adót, házmesterpénzt kevesebbet fizetnének, ha a vendégek kedvéért nem tartanák szükségesnek a nagy, ezer forintos lakást. Sőt: olyan familiák se használják a szalont és az ebédlőt, amelyek három hónapban csak egyszer fogadnak vendéget. Az előkelő, fényesen butorozott helyiségbe itt hónapszámra se lép be más, mint a szobaleány és a tisztogatásban asszisztáló nagyságos asszony, de azért fizetik a drága lakáspénzt, - hogy miért: arra csak a jó istenke tudna feleletet adni. A család, ha nincs vendég - pedig ugyyszólván soha sincs - az előszobában vagy a fürdőszobában ebédel és vacsorál, nehogy a gyerekek a parkettet bepiszkítsák, vagy a drága butor, isten ments, megrongálódjék. És ha a férj burkolt célzást tesz arra, hogy minek a nagy lakás, ha az ember egyáltalában nem veszi hasznát, a feleség idegesen így válaszol:

- Azt hiszem, nem engedheted meg magadnak, édes szivem, hogy minden két évben új butorokat vásárolj. Majd ha a lányod megnő és fiatal urak járnak a házhoz, neked is nagyon jól fog esni, hogy a butoraimat megkiméltem.

- De hát akkor miért fizetem addig hiába a méregdrága lakást? - kérdezi a szegény férj bátor-talanul. - Tizenöt évig, mire a kis leányunkból nagy kisasszony lesz, e szerint egy kétszobás, udvari lakás is megtenné.

A nagyságos asszony ilyenkor dacosan vállat von s ezt mondja az ő sajátságosan misztikus logikájával:

- Drágám, engem nem úgy neveltek otthon, hogy most egy háromszáz forintos udvari lakásban kucorogjak...

Bebizonyított tény, hogy a férfiek legnagyobb része többre becsüli a családi békét, mint a nagyuri kényelmet s így előbb vagy utóbb valamennyi hozzászokik ahhoz a gondolathoz, hogy a puritán család az előszoba sántikáló asztalán, vagy a sötét fürdőszobában ebédel. Az étkezés, utóvégre is, nem tart soká s a gyönyörű, tükörablakos, márványoszlopokon nyugvó kávéház pompásan kárpótolja az embert azokért a kényelmetlenségekért, amelyekben a házi tüzhelynél része van. Hallgat tehát és sietve nyeli le az utolsó falatot, hogy aztán lóhalálában, türelmetlenül rohanhasson el a kávéházba, ahol előkelő és kellemes milieubben költetheti el legalább a fekete kávéját.

Az asszonyi logika nem tartozik a sziklaszilárd építmények közé, de azért mégis különös és érthetetlen dolog, hogy a nők majdnem szándékosan gyűlöltetik meg a férjükkal a családi otthonukat, holott ha kissé okosabban gondolkodnának, gyönyörűen rá tudnák szoktatni őket arra is, hogy sehol se érezzék magukat oly kellemesen, mint a saját lakásukban. Az a férj, aki a pompás, világos, ezüstneműtől csillogó, meleg ebédlőjében ülhet asztalhoz s nem a sötét, légvonatos, barátságtalan előszobában kénytelen elkölteni ebédjét, bizonyára kétszer is meg-

gondolná, mielőtt a maga kellemes fészkéből kimozdulna s kétségtelenül több időt töltene otthon, mint az idegenek lármájától hangos kávéházban. És a serdülő gyerek, aki a mostani rendszer mellett önkéntelenül megszokja azt a gondolatot, hogy a világot a jó isten csak a vendégek kedvéért alkotta, mert ha vendég nincs, hát a homályos előszoba, a piszkos abrosz is jó: mennyivel több finomságot, harmóniát és jóízűséget szívna a lelkébe, ha mindig az a másik, tiszta és derűs milieut látná maga előtt, amit most oly szigorúan elzárnak előle. De a nagyságos asszonyok, akik öltözködés dolgában oly szívesen hódolnak a legfinomabb izlésnek, s a párisi Paquinnál, a bécsi Drecollnál és a pesti Holzernél vásárolják a nyilvánosság számára a toilettjeiket, otthon, a négy fal között, egyáltalában nem törődnek a finomsággal és a jó izléssel. Pedig ha tudnák, hogy milyen oktanul cselekesznek, hát mindennap hófehér abroszszal terítették föl az ebédlőben s még talán egy virágbokréta bevásárlásától se riadnának vissza, amelylyel ezüsttől csillogó asztalukat feldiszipítják.

A fehér asztal analfabétái

Az apró helytelenségek közt, melyeknek tárgyalását a programomra tűztem, van egy, mely első látásra nem látszik valami fontosnak, de amely szerintem távolról sem olyan alárendelt jelentőségű, amilyennek, felületes szemmel nézve, tartanók: az az indolencia, melylyel nálunk az evés művészetét kultiválják. Jó étvágya, istennek hála, sok embernek van Budapesten és Magyarországon, de enni csak kevesen tudnak, már t. i. olyan módon, hogy a szemlélő esztetikai érzését ne bántsák. Igaz, hogy ez szociális szempontból nem nagy baj, mert a fődolog mindig az marad, hogy legyen mivel csillapítanunk az étvágyunkat, de ha elismerjük, hogy nemcsak a testi szükségleteknek, hanem a jó modornak is megvannak a maga törvényei, hát bizony igen gyakran jutunk abba a helyzetbe, hogy kissé szégyenkeznünk kell embertársaink modortalansága miatt. Aki a nagy, előkelő, külföldi restaurantokban megfordult, csodálkozva látja, hogy bár első pillantásra csupa szemenszedett nyugateurópai hölgy és ur ül nálunk is az éttermek asztalai mellett - a nők gyönyörű estélyruhát, a férfiak kifogástalan frakkot vagy smokingot viselnek, - de a dekolletált selyemderék és a csillogó ingplasztikon mögött voltaképpen álcázott tatárok rejtőznek. A menü itt is ugyanaz, ami Párisban, az étvágy pedig sokkal jobb, de a stílus, melylyel a gazdag lakomát elköltjük, már ugyancsak nem hasonlít arra, melyet az elegáns angol és francia ember kultivál az éttermek fehér asztalainál.

Azokról a sokszor szóváltott malacságokról, hogy uri emberek a kés hegyén szállítják az ajkaik közé a mártást, vagy a főzeléket, hogy a levest hangos szürcsölés közt tüntetik el a tányérjukról, hogy a kenyeret vágják, a sajtot pedig törlik: egyáltalában nem is akarok beszélni, hiszen ezeket az apró illetlenségeket már százszor és százszor megrótták előttem. Föl kell tennem, hogy az evés e vulgáris helytelenségeivel minden jó társaságban ember tisztában van, bár őszintén szólva - szégyellem, de mégis leirom - akárhány bájos és előkelő asszonyt láttam már, aki mennyei ártatlansággal veszi az ajkai közé a kést, sőt: ha jól esik neki, kenyérrel mártogatja ki a tányérjából a tatármártást. Akár hiszik, akár nem, nálunk az asszonyok közt is aggasztóan tekintélyes számban találkoznak az evés művészetének analfabétái. Olyan hölgyek, akik a külsejük után ítélve, hivatottak volnának arra, hogy egy királyasszony udvarhölgyei legyenek, néha szakasztottan úgy esznek, mint egy középfinom szobalány. De ismétlem: ezeket az elemi dolgokat nem is akarom szóvá tenni, csak általánosságban konstátálom a szomorú igazságot, hogy az étkezés technikájában nálunk csak a legritkább ember otthonos. Az a finom, diszkrét stílus, mely a nyugati országokban szinte magától értetődik, nálunk majd csaknem egészen ismeretlen. Száz előkelő asszony és száz uri ember közt loyálisan számítva se akad tiz, aki a

villát és a kést helyesen tartaná a kezében s aki már a legelső mozdulatával is el ne árulná, hogy nem igen járt a jóízlés egyetemére. Pedig az emberismerők jól tudják, hogy nem a drága lakás, a vagyonokba kerülő butor, a párisi toilette, a pezsgős vacsora, a five o'clock thea az igazi finomság szimboluma, hanem a fehér asztalnál való tökéletes és kifogástalan viselkedés. Régebben azt mondták, hogy az urat a cipőjéről lehet felismerni, ma már tisztában vagyunk vele, hogy jó pénzért elegáns cipőt is könnyű venni, de egy egész latifundium sem elég arra, hogy valaki, ha nem az, igazi urnak lássék az ebédlőben és a nyilvános étteremben. „Vedd a kezébe a kést és villát s én rögtön megmondom, hogy ki vagy!” - szólnak manapság a modern emberismerők, akiknek sokkal jobb a szemük, semhogy a drága toilette és a fényes ékszer tévuttra vezetné őket.

Annak, hogy nálunk ilyen kevés művésze van az asztalnál való jó modornak, kétségtelenül az az oka, hogy a gyermeknevelés programjában ez a lényeges pont egyáltalában nem szerepel. A matróruhas, kényeskedő kis hölgyeket és urakat senkise tanítja meg arra, hogy a villával meg a késsel való bánást épp úgy meg kell tanulniok, akár a bostont, vagy a zongorázást. A mamák azt hiszik, hogy tökéletesen elég, ha a gyermekeik franciául gagyognak és - úgy, ahogy - eljátszanak egy divatos keringőt, - az evést épp úgy maguktól megtanulják, ahogy a járást és a beszédet. Pedig ez súlyos és szomorú tévedés, amelynek következtetéseit akárhányszor szégyenkezve érezzük meg mindnyájan, akiket erre a léhának látszó, de voltaképpen igen fontos tudományra elfelejtettek megtanítani a szülői házban. A francia vagy az angol gyermeket sokkal sürgősebben avatják bele az étkezés művészetébe, mint a zene vagy az idegen nyelvek rejtelseibe. Emezeket érett fővel is pótolhatja, amazz, ha kis korában rá nem szoktatták, sohasem. Innen van, hogy a francia fiú néha nem tudja, hogy mi Afganisztán fővárosa, de azt korrektül tudja, hogy a kést miképp kell tartania a kezében, ha azt akarja, hogy később majd finom és előkelő férfinak nézzék. És akármilyen léhaság is, de bizonyos, hogy ennek a tudományának sokkal több hasznát veszi, mint amannak.

A levegőbe néző ember

Abban a tág keretben, amelyet a *Mindennapi problémák* rovata felölel, szíves engedelmeikkel szóvá fogom tenni azokat az apró helytelenségeket és abuzusokat, amiktől a mi társadalmi életünk annyira hemzseg s amiket a nyugatról érkező ember azonnal észrevesz, mikor kószáló globetrotterből átvedlik budapesti nyárspolgárrá. Egész sereg kicsike illetlenség tolakszik elibénk ebben a mi gyönyörűen fejlődő fővárosunkban s szerintem mindenki érdekemet szerez a hazai kultúra körül, ha a maga ez irányú impresszióit nyilvánosságra hozza.

Nem tudom, láttak-e már Kegyetek orvosi tankönyvet, mely a betegségeket akképpen demonstrálja, hogy egy képzeletbeli alakon szemléltető rajzokban mutatja be a pathológiai elváltozásokat. Én is a tankönyvirók példáját követem s egy közkeletű helytelenségről írván, magát az alakot mutatom be, aki ezt a helytelenséget leginkább személyesíti. De amint látni fogják, az én alakom egyáltalában nem tartozik a képzeletbeli lények közé.

Ha a figurámnak, akit ezennel bemutatok Kegyeteknek, nevet adnék, hát röviden így nevezném: a levegőbe néző ember...

Meg fogom magyarázni, hogy kit értek a levegőbe néző ember alatt?

Azt hiszem, La Bruyère mondta ki elsőnek azt az axiómát, hogy a legfényesebb carriéereket nem azok a férfiak futják be, akik a beszédnek és az elmésségnek a virtuózai, hanem azok, akik a mások meghallgatásának művészetében érik el a legnagyobb tökéletességet. Az első

pillanatban ezt talán nem értik meg Kegyetek egészen, de ha kissé megfigyelik a finom, előkelő és igazán uriasan viselkedő embereket, gyorsan rá fognak jönni, hogy az érvényesülésnek a legnagyobb titka csakugyan ebben a furcsa axiomában rejlik. Beszélni ugyanis mindenki tud (nálunk még jobban, mint másutt) s azok a talentumos és kitűnő egyéniségek se ritkák, akik ötleteikkel egész hallgatóságukat elkápráztatják. De bármilyen hihetetlenül is hangzik, a talentumnak ez a fajtája nem sokat ér. A nagyon elmés férfiakat senki se szereti, mert fölényes okosságuk élesen és néha kellemetlenül tünteti ki környezetük alárendeltebb szellemi voltát. Rokonzásunk inkább azok felé fordul, akik a mi elmességünknek hódolnak, vagyis: akik elismerő mosolyukkal, szemmel látható érdeklődésükkel, tekintetük, gesztusaik, fölkiáltásaik élénkségével állandóan azt demonstrálják, hogy kiváló, érdekes és szimpatikus egyéniségeknek tartanak bennünket. Aki engem ragyogó ötletekkel mulattat, azt esetleg nagytehetségű, de hiu és elbizakodott fráternek tarthatom; ám aki viharos tetszéssel, vagy legalább is: látható elismeréssel fogadja az én beszédemet, az rögtön a maga pártjára hódít, mert én is csak hiu és gyarló ember vagyok, akinek jól esik, ha mások okos és elmés férfiúnak tartanak. Aki tehát művészettel tudja adni előttem a figyelmes és elbájolt hallgatót, annak rögtön nyert ügye van nálam, mert az az impresszióm róla, hogy kellemes, udvarias és finom férfiú. Ez annyira általános, emberi vonás, hogy a nagy kulturnemzetek közt mindenki számol vele s innen van, hogy a nyugati országokban már a gyermekbe is beleoltják a figyelni tudás kincseit érő talentumát. Ha egy francia, egy angol vagy egy bajor embernek másfél óráig fogok beszélni olyan témáról, mely őt absolute nem érdekli, véges-végig oly lázas kíváncsisággal fog a szemembe nézni, mintha az egész existenciája függne attól, amit abban a percben mondok neki. Belsőleg talán unatkozik, de az idegrendszere oly fegyelmezett, hogy az igazi érzéseit, ha azok kellemetlenek reám nézve, sohasem fogja elárulni előttem.

Őszintén meg kell vallanom, hogy a *comme il faut* és kellemes nyugateurópai modor ellen nálunk nagyon gyakran vétenek. Elmés ember itt talán több van, mint másutt, de a sima, fegyelmezett, udvarias ember már, fájdalom, a kivételek közé tartozik. A társaságunk legtöbb tagja szívesen mulattat bennünket saját ötleteivel, de ha arra kerül a sor, hogy a mi történeteinket meghallgassa, egyszerre szemmelláthatólag unatkozni kezd. Ásit, idegesen fészkelődik, az asztalon dobol s nyilván nagyon kellemetlen neki, hogy öt percre hallgatásra van kárhoztatva. Vagy ha nem is mutatja ilyen feltűnően, hogy szabadulni szeretne tőlünk, gépiesen, üveges szemmel néz maga elé a levegőbe, világosan elárulva, hogy egyáltalában nem is hallja, amit beszélünk hozzá. Egy tekintet, egy mozdulat, egy mosoly se jelzi, hogy előadásunk a legtávolabbról is érdekelné. Vonásai csak akkor elevenednek meg ismét, ha a beszédet abba hagytuk s újra alkalmat adunk nekik, hogy a maga elmességét csillogtassa előttünk.

Ime, ez az a típus, melynek tagjait az imént a levegőbe néző embereknek mondtam. Bizvást el lehet mondani róla, hogy hazai specialitás, mely minduntalan eszünkbe juttatja, hogy finomság, udvariasság és modor tekintetében még fájdalom, távol állunk a nyugateurópai színvonaltól.

A székesfővárosi pacsirta

Főtisztelendő Ormándy Miklós tanár ur, aki engem annak idején a természetrajz titkaiba beavatott, teljes tizenkét órán át beszélt a veszprémi gimnáziumban a különféle énekes madarokról, de a székesfővárosi pacsirtát - most sem értem, hogy miért? - épp oly kevéssé említette, mint ahogy Hanák Ker. János s a többi tudós se említi a Magyarországon ismeretes szárnyasok között. Ez annál különösebb, mert az összes, közismert pacsirtafajok között a székesfővárosi pacsirta a leggyakoribb.

A székesfővárosi pacsirta (*alauda metropoliana*) abban különbözik a mezei pacsirtától, hogy majdnem kizárólag a székesfőváros falai között található. Leginkább a kávéházakban, a borbélyműhelyekben s tulzsufolt villamos kocsikon tanyázik. Tollazata nem oly egyszerű, mint parlagi atyafiáé; többnyire kockás ruhát, színes mellényt és ugynevezett zöld agrárius-kalapot visel. Familiáris viszonyaira nézve megjegyzendő, hogy tulajdonképpen nem a pacsirták családjába tartozik, hanem a jóhangzásu gentry- vagy lipótvárosi családokba.

Nyájas olvasóm, ugye-bár, ismered a mezei pacsirtát, akiről a költő oly gyönyörű sorokban emlékszik meg? A kis pacsirta vigan szárnyal a levegőég magányában s vidám trillájával édes himnuszokat zeng a teremtés urához, míg a szegény szántóvető, mosolygó pillantást vetve rá, boldogan törli meg porlepte ingujjával munkától gyöngyöző, verejtékes homlokát. A székesfővárosi pacsirtának nincsenek ilyen költői ambíciói; ő nem a levegőégben szárnyal, hanem alsóst játszik a kávéházak kártyaszobájában, vagy a borbély vasfogantyus székén hajtja hátra érdekes, barna fejét. De trillázni épp úgy trilláz, mint a mezei pacsirta, bár nincs közelében egy fia szántóvető se, aki mosolygó pillantást vetne rá. Épp ellenkezőleg: aki hallja, nem a maga homlokát törli végig porlepte ingével, hanem őt, a trillázó kis pacsirtát, szeretné kedve szerint nyakon törölni.

Azt hiszem, e poétikus bevezetés után fölhagyhatok immár a képtelen beszéddel s elárulhatom - amit Önök már úgy is tudnak - hogy a mi pacsirtánk nem egy rokonszenves énekesmadár, hanem egy igen antipátikus fiatal ur, aki száz és száz példányban él itt a mi gyönyörű székesfővárosunkban. A nevezetessége abból áll, hogy egy különös fixa ideája van: azt képzei magáról, hogy az énekesmadarak családjába tartozik. És e fixa idea kifolyásaként mindig és mindenütt fütyül: a kártyaszobában, ahol rajta kívül még huszan vagy huszonötén játszanak, az étteremben, ahová azért megyek, hogy zenekiséret nélkül ebédelhessek, a villamos kocsiban, ahol finom uri hölgyek is ülnek s a borbélyműhelyben, ahol még tíz ártatlan ember várja, hogy a tokáját beszappanozzák. Mindezek a hölgyek és urak abszolút nem reflektálnak arra, hogy fényes nappal fütyty-hangversenyt halljanak, de akár reflektálnak rá, akár nem, a tarka mellényű pacsirta sans gène elfujja jelenlétükben a kedvenc nótáit, akárha nem is nyilvános helyen volna, hanem a saját lakásának hálósobájában. Lelkesen, fanatikus kitartással fütyül, ügyet se vetve az ideges pillantásokra, melyek mindenünnen feléje repülnek. És - a dologban talán ez a legborzasztóbb - mindig ugyanazt a nótát fütyüli, ami egy szakaszjegy keretein belül még csak elviselhető valahogy, de határozottan kinos a hosszabb utvonalon. Én például föltétlenül kedvesnek találom, ha valaki a Nyugoti pályaudvar-Andrássy-uti vonalon a holdvilág-nótát fütyüli a fülembbe, de némileg idegessé leszek, ha ugyanezzel a nótával mulattatnak a Podmaniczky-utcától a Boráros-térig. A jóból is megárt a sok s én azt hiszem, hogy Boda Dezső főkapitány ur mindnyájunk elismerésére tarthatna számot, ha a villamos vasut trillázó kis pacsirtáit gazdagabb és változatosabb műsor megállapítására utasítaná.

De Spass à part, ahogy a Terézvárosban mondani szokták: mi a véleményük Önöknek ezekről a nyilvánosság előtt fütyölő legényekről? Nekem az a véleményem róluk, hogy nagyon nevetlen fickók, akik épp oly kevésbé illenek bele egy kulturváros légkörébe, mint azok az emberek, akik sohasem adják mosásba a zsebkendőjüket, mert a zsebkendő oda van nőve a jobb karjukhoz. Aki a vendéglőben, a villamos kocsiban, a borbélyműhelyben hangosan és öntelten fütyül, az nem pacsirta, hanem paraszt. A jónevelésű ember ilyen ripőkösködésre sohase képes, mert tudja, hogy a jóízűsű uri ember nemcsak a zsebkendőjében, hanem a viselkedésében is kerüli a ríktó színeket.

Havanna és tengeri rák

Abban, hogy a zsúr, a five o'clock, a szükséges intézmények közé tartozik, már nagyon régen megállapodtak a társadalmi élet bölcsei, akik tudják, hogy az ilyen tömeges vendéglátás a legegyszerűbb és a legkényelmesebb elintézése az uri család társadalmi kötelezettségeinek. Az egynapos, fix vendégeskedés mindenesetre sokkal praktikusabb, mint a mindennapi, s az erszényem, az idegeim egyaránt hasznát látják annak, ha a hétnek vagy hónapnak csupán egy előre meghatározott napján kell vizsgálatot tennem a házigazdai erényeimből. A zsúr szükségessége - főképp a lányos házakban - nem is lehet tehát többé vita tárgya, de annál többet lehet beszélni arról a keretről, amelyben ezek a fesztelen összejövetelek a magyar uri házakban lefolynak.

A zsúrnak vagy a five o'clock-nak, legalább elméletben, az a célja, hogy az egymással rokonszenvező, s egyazon műveltségi fokon álló öregek és fiatalok kedves és vidám hangulatban töltsék el a téli alkonyatok óráit. Vagyis: elmésen megbeszéljék a mindennapi élet, a művészet, az irodalom eseményeit, néha-néha jókedvűen táncra perdüljenek s tréfával, udvarlással, olykor egy kis ártatlan emberszólással édesítsék meg ezt a különben annyira szürke és szomorú földi létet. Aki a zsúrt kitalálta, bizonyára poétikus, vidám és melegszívű ember volt; hiszen lehet-e finomabb és kellemesebb multság, mint egy finom, világos szalonban, örökzöld pálmák alatt csevegni okos asszonyokkal és bájosan piruló leányokkal, míg odakünn ólmos eső hull a csillogó aszfaltra? Nem kell éppen tulságosan fiatalnak lenni, hogy az ember az efféle intim szórakozásban a kedvét találja; hiszen még nekem, a fehérhaju öregnek, is azok a legkedvesebb perceim, amikor szép és elmés asszonyok szemébe nézve mondhatom el ódivatu bókjaimat...

Távol áll tehát tőlem, hogy a zsúrok ellen izgassak, hiszen minden intézmény, mely a közélet tónusának a megfinomítását szolgálja, kétszeresen, sőt háromszorosan kedves nekem. De akármilyen fanatikus barátja is vagyok a zsúrnak általánosságban, egy csöppet se lelkesedem azokért a zsúrokért, amelyek a mi uri házainkban szokásosak. Mert azok már nem finom, egyszerű és vidám összejövetelek, hanem valóságos felsőbb tanfolyamai az üres hencegésnek, a kellemetlen nagyizolásnak és annak a huszadik századbeli szörnyűségnek, melyre nincsen is magyar szó: a proccolásnak. A mi uri hölgyeink azt hiszik, hogy a zsúr csak akkor zsúr, ha az ember a szegény ura egész havi jövedelmét elkölti a vendégeire. Tehát nem egy csésze théát, egy kevés édességet szolgáltatnak föl a házuk barátainak, hanem dús és százakba kerülő lakomákat, melyeknek költségeit aztán heteken át megsínylik. Akárhányszor tanuja voltam annak, hogy tisztességesen szituált, polgári családoknál, melyeknek évi jövedelme tízezer koronára rug - ez manapság egészen csinos összeg, - a délutáni összejöveteleken kétszáz forintba kerülő buffet áll a vendégek rendelkezésére, s a háziur nyolcvankrajcáros havannákkal kínálta az urakat, nem is szólva arról, hogy drága cigánybandát is hozatott a rögtönzött tánchoz, holott zongora is, zongorajátszó is okvetlen akadt volna a társaságban. Az ilyen látvány engem mindig gondolkodóba ejt, főképp akkor, ha tudom, hogy mindez a ház felnőtt kisasszonya kedvéért történik. A mamák ugyanis konokul azt hiszik, hogy a lányaik hamarabb főköttő alá jutnak, ha a nőtlen urakat a fényűzésükkel elkápráztatják. Én azt hiszem, hogy ez nagyon silány taktika, mert a fiatal urak, akik szeretnek jól élni s akik élvezettel szívják végig a papa óriási havanna-rudjait, rögtön más szemmel nézik a mulatságot, ha arról van szó, hogy az ilyen környezetben fölserdült kisasszonyt feleségül vegyék. Vendégi minőségükben pompásnak találják ezt a divatos zsúrt, de mint házasulandó legények, alighanem aggódva kerülnek az esetleg félremagyarázható nyilatkozatokat. Mert ugyan mi az ördögért vállalkoznának arra, hogy a vendég kényelmes stallumát a házigazda tövises életével fölcseréljék?

Délutáni összejövetelek a művelt nyugaton is vannak, de ennek az oktan nagyzolásnak, nyugodtan elmondhatom, sehol sincs párja. Az angol uri házakban csupán egy csésze teával s pár falat édességgel tisztelik meg a vendéget, de azért minden fiatal ur boldognak érzi magát, ha egy előkelő családhoz bejuthat. Az ilyen éretlen hencegésnek, valljuk meg őszintén, kissé Balkán-ize van. Legalább azoknál a középosztálybeli, uri családoknál, amelyek a családfő becsületes munkájából élnek. Ahhoz, hogy az ember valahol jól érezze magát, sem tengeri rák, sem januári barack, sem a vitéz Don Quijotte-ról elnevezett szivarfaj nem szükséges. Sőt: néha az ember épp ott unatkozik legjobban, ahol a havannák legnagyobbak.

A vendégszeretet túlzásai

Ezt a cikket nem a finom és tökéletes, pesti zsúrasszonyok számára írom, akiknek tudvalevőleg minden illemkérdés a kisujjukban van, hanem a kedves, naiv és tapasztalatlan kis vidéki teremtetések számára, akik valahol egy falusi udvarházban serdültek fel viruló, fiatal asszonyokká s akik egy reggelen hirtelen arra ébredtek, hogy ők, a kis zöldségek, egy nagy, polgári háztartás élén állanak s épp oly korlátlan urnői az egész háztartásnak, mint édes mamájuk, a tapasztalatokban megöszült matróna. Ezeket az édes asszonykákat akarom kitanítani arra a nagyon fontos és örökké aktuális tudományra: hogy miként kell viselkedni az embernek olyankor, ha vendég ül az asztala mellett? Most ugyanis, amióta a hivatásos nagybácsik korába léptem s gyakrabban megfordulok azokban a vidéki uriházakban, ahol a vendég kedvéért még a falakat is szívesen lebontanák, a magam tapasztalásából győződtem meg a felől, hogy ebben a szép országban, melynek a vendégszerető hírének még a külföldön is jól ismerik, alapjában véve nincsen is olyan jó dolga a vendégnek, mint ahogy a legendák mesélik. Még pedig - bármily különösen is hangzik ez az állítás - éppen azért nincs jó dolga, mert a mi vidéki asszonyaink egyenesen túlzásba viszik a vendégszeretetet s a házukba tévedő jóbarátot olyan kellemetlen torturákban részesítik, hogy még hosszú hónapok múlva is bizonyosan megemlegeti.

Akik a vidéki uriházakban megfordulnak, már bizonyára kitalálták, hogy arról a furcsa és kinos szokásról akarok beszélni, melyet az ország minden szép asszonya szinte hagyomány-szerűen kultivál: a vendégeknek egész a molesztálásig való kínálásáról. Én magam például azok közé az emberek közé tartozom, akik délben csak azért ülnek az asztalhoz, hogy a fekete kávé, mely az életnek tagadhatatlanul egyik fénypontja, kellőképpen megalapozzák. Nekem délben tökéletesen elég, ha két kanál levest, egy szeletke filet-t, egy izletes csirkecombot s egy barackot vagy egy nemes fajtájú almát megeszem. Ha egyedül vagyok, nem is szerepel egyéb az étlapomon, aminthogy - bizonyosan tudom - sokan vannak, akik a déli étkezés dolgában épp oly szerények, mint jó magam. Már most velem is, másokkal is, sűrűn megtörténik, hogy vendégképpen kell megjelennem egy-egy derék, vidéki család asztalánál, amely természetesen csakugy görnyedezik a magyar konyhaművészet remekei alatt. Ha rám biznák a dolgot, minden ételből enném egy-két falatot s szerencsésen a végére érhetnék az ebédnek, a nélkül, hogy másnap az orvosi tudományhoz kellene fordulnom segítségért. De nem bizzák rám, - oh, dehogy! - hanem addig kínálnak, addig molesztálnak, amíg végre is kimerül minden energiám s tehetetlenül végigeszem az egész menüt, miközben borzongó hátgerinccel gondolok arra, hogy holnap harminckilencfokos lázzal fogok hánykolódni hófehér párnáim között. A bájos háziasszony valami különös ambíciót helyez abba, hogy én, a szegény mártir, a gyomromat tönkretegyem s a világért se nyugszik, amíg egy tigris telhetetlenségével mindazt vérbenforgó szemmel fel nem falom, amit a vendégszeretet örve alatt a tányéromon felhalmoz. Sőt egyene-

sen sértésnek veszi, ha betegen nem távozom a házából. Hogy miért gyötör meg ennyire, azt ő épp oly kevésbé tudja, mint én, - de mivel az anyja, a nagymama is így bántak a vendégeikkel, hát ő se akar rosszabb háziasszony lenni, mint azok voltak.

Kedves, jó, vendégszerető, finomlelkű, nagyságos asszonyaim, engedjék meg nekem azt az alázatos kérdést: ugyan mire való ez a kannibálokhoz se méltó kegyetlen és izléstelen szokás? Mit akarnak bizonyítani azzal, hogy a házukba tévedő idegent agyonverik? Talán azt, hogy nem sajnálnak tőle két rostbeefet se s hogy akár egy egész libát is szívesen feláldoznak a vendégszeretet oltárán? Ez csakugyan nem szorul bizonyításra, mert minden vendégük készséggel elhiszi önmagáról, hogy a pénzkérdés az ilyen meghívásoknál nem fontos. De ha nem ez a prózai momentum készíti önöket a középkori emberkinzásra, akkor az isten szerelméért miért kínálják agyon, a szegény és tehetetlen vendégeiket? Nem teszik fel róluk, hogy kínálás nélkül se halnak éhen? Hiszen végre is huszadik századbeli emberekről van szó, akik tudva-levőleg nem annyira szemérmesek, hogy csupa affektálásból szándékosan éhesek maradjanak.

Nagyságos asszonyok, akik az áldott vidéken oly megvesztegető bájossággal képviselik a magyar vendégszeretetet, nagyon kérem önöket, gondoljanak arra, hogy a spanyol inquisició szokásai már sok száz évvel ezelőtt elévültek s hogy ma már épp oly kevés értelme van a hüvelykszorítónak és a spanyol csizmának, mint annak, hogy valakit a fehér asztal mellett megkínáljanak. Az emberszeretet nevében, összetett kézzel, arra kérem Önöket: hagyjanak fel már egyszer végképpen a kínálgatással...

Ingujiban

Budapest kávéházaiban - még a jobbakban is - pár nap óta mind sűrűbben tűnik fel a kánikula ismert és kedves alakja: az ingujjas ember. Már kora ebéd után megjelenik s egyenesen a kártyaszoba, vagy a billiárdterem felé tart, ahol így szól egybegyűlt barátaihoz:

- Nézzünk az után, amiből élünk!

E szavakkal leveti a kabátját s vidáman letelepedik a zöld asztal mellé, vagy kezébe veszi a dákót, hogy délutáni szórakozását megkezdje. Az ing, mely a kabát alól kibukkanik, néha tiszta és száraz, de néha gyűrött és piszkos, sőt: többnyire gyűrött és piszkos. Azonfelül láthatólag magán viseli a harmincfokos hőség nyomait, vagyis: az izzadságtól egyenesen rátapad a vidám játékos testére. Ez mindenesetre érthető - hiszen ki nem izzad ebben a pokoli kánikulában? - de mint látvány, nagyon kellemetlen, mert mi tagadás: mindenki szívesebben legelteti a szemét ilyenkor egy hófödte gleccsereken, mint egy önlevében kifőni készülő alsósjátékoson. A finom fehérneműnek akárhányan a bolondjai vagyunk, de a züllött, kifakult, csuronvizes, párolgó kanavász látása nem tartozik azok közé az élvezetek közé, melyeket okvetetlenül megkivánnánk a pikkolónk mellé. Pedig akár kívánjuk, akár nem, részünk van benne, mert a budapesti kávéházban az ingujjas ember elfogadott, sőt népszerű típus, akit a kávéháztulajdonos épp úgy respektál, akár a pincér, vagy a többi vendég.

Nem vagyok valami etikethajhászó félbolond, azt is elismerem, hogy az ilyen nagy melegben jogunk van kissé meglazítani a társadalmi törvényeket, de az ingujjas ember feltűnő szereplése már régóta szálka a szememben. Kis, külvárosi kávéházakban, ahova a múlt évtizedek híres Sauwirthjei visszavonultak, piszkos matrőzkorcsmákban, ahol a pofon épp oly elfogadott akció, mint a sörivás vagy a kolbászszívás, egyáltalában nem találom feltűnőnek, ha a vendég ingujiban, sőt feltűrt ingujjal telepedik le a keresztlábu asztalhoz. De uri helyen, a nagy, tükör-

ablakos kávéházakban, a ragyogó csillárok és freskók alatt az ilyen fesztelenség - ne tessék rossz néven venni az erős kifejezést - egyenesen illetlen és undorító. Ha a kávéházba megyek, nemcsak ahhoz van jogom, hogy egy szelet fagyaltot kívánjak a pénzemért, hanem ahhoz is, hogy az esztétikai érzésemet kielégítsék. Az a kávéháztulajdonos tehát, aki az ingujjas embert a márványoszlopai között megtűri, nem csupán önmagát, meg a helyiségét becsüli le, hanem engem is, aki nem azért jöttem a kávéházba, hogy harmatozó, öreg izraelitákat nézzek. Akinek melege van, az menjen el egy dunai uszodába, vagy menjen haza a saját lakására, ahol - ha úgy tetszik neki - nemcsak a kabátját vetheti le, hanem az ingét is. Az alsósra vagy a karamboljátékra tudtommal semmiféle törvény se kényszeríti a honpolgárokat s aki kabátban nem képes arra, hogy a partiet blank belára felvegye, az inkább mondjon le arról a gyönyörüségről, hogy a nyári hónapokban az embertársait megkoppaszsa.

Ez alkalommal válaszolok annak a mézeshetes asszonynak a levelére is, aki nagy megbotránkozással panaszolja, hogy az ura - a tökéletes férfi-ideál - pár nap óta ingujjban ül le délben az asztalhoz, holott a szülői házban soha életében se látott hasonló illetlenséget. Én ugyan abban a véleményben vagyok, hogy a férjtől júliusban és augusztusban nem szabad tulságos szigoruan venni az effélét, de azért azt mondom, hogy az okos és jólnevelt férj a felesége jelenlétében még se ül le ingujjban az ebédhez. Nem azért, mintha ezzel valami égbekiáltó bünt követne el, hanem azért, mert a családi tűzhely finom tónusán még az efféle kisebbfajta neveltelenséggel is csorbát üt az ember. A középsorsu ur mindig megengedheti magának azt a fényüzést, hogy egy pehelykönnyű lüszterkabátot vásároljon, amit az ebéd ideje alatt magára vehet. A feleség, aki bizonyos pillanatokban maga is szintén megfélemedezik az ünnepies etikett-törvényekről, a saját megbecsülését látja abban, ha az ura vele szemben comme il faut gentleman módjára viselkedik. Az etikett felfüggesztésének pillanatai annál édesebbek és ingerlőbbek, mentül inkább ragaszkodik az ember az etiketthez azokban az órákban, amikor nem a forró szív, hanem a hideg társadalom törvényei szerint kell cselekednie...

Babonaság

A kaszinónkban, ahol a hazardjátékok legválogatottabb fajtáival támogatták az alapszabályokban sűrűen emlegetett nemzeti kulturát, egy öreg doktor is gyakran megfordult a kártyasztal mellett. Egyébként vidám és kedves bácsi volt, de ha a kártyaszerencse egy-egy negyedórára elpártolt tőle, nyugodtan legyilkolta volna azokat a szerencsétleneket, akik szerényen a háta mögé telepedtek. Szentül meg volt győződve róla, hogy a rossz kártyajárásnak kizárólag a gibicek az okai s ezt a nézetét nem is igyekezett eltítkolni előttük.

- De kedves bátyám, mondta neki egyszer valami fiatal ügyvéd, csak nem hisz komolyan abban a számárságban, hogy a kártyát a háta mögött ülő gibic megváltoztathatja?

Az öreg doktor haragosan rázta meg hófehér üstökét:

- Micsoda, hogy ebben a számárságban nem hiszek? Jegyezd meg öcsém, hogy az én koromban már semmiben sem hisz az ember, se az igaz hazafiságban, se a forró szerelemben, sőt még talán a gondviselésben sem, de a babonában úgy hisz, mint ti, bigott komédiások, a szentírásban. Hogy a föld csakugyan gömbölyű, a felől nem vagyok egészen bizonyos, de hogy egy rossz gibic Rothschildot is tönkreteheti, abban egy pillanatig se kételkedem...

Ez az öreg, goromba doktor jut az eszembe, mikor most egy „kiváncsi olvasó” (aki valószínűleg maga is tagja a rossz gibicek grémiumának) azt a kérdést intézi hozzám: honnan van, hogy

a különben okos és intelligens emberek is gyakorta épp oly babonások, mint a legostobább falusi anyóka? Ez a derék ember érthetetlennek találja az ilyen elmebeli aberrációt, mert ő maga - amint írja - sohase lenne képes rá, hogy egészen közömbös jelenségeknek és tárgyaknak befolyást tulajdonítson az emberek sorsára és életére. Ebben talán igaza is van, de abban már egyáltalán nincs, hogy a babonáság érthetetlen. A babonáság nagyon is érthető és megmagyarázható, nem csupán az ostoba és elmaradt embereknél, hanem az okosoknál és az intelligenseknél is. Sőt ezeknél talán még inkább, mint amazoknál. Hiszen annyi rejtélyes és földerítetlen titok vesz körül bennünket bölcsőnktől a sirunkig, annyi misztikus és homályos jelenséggel találkozunk még a mindennapi életünkben is, hogy nem csoda, ha olyan befolyásokban is hiszünk, melyeket a logika nem tudna megmagyarázni. A logika még az élet legnagyobb processzusainál is csütörtököt mond, maga a születésünk és a halálunk is oly félelmetesen titokzatos, hogy a megmagyarázhatatlan befolyásoknak joggal helyet adhatunk azon a mesgyén is, mely létezésünknek ezt a két végállomását elválasztja egymástól.

A babonáság tehát föltétlenül érthető, ami természetesen nem jelenti azt, hogy a humoros perceinkben ezeket a tébolyító furcsaságokat komolyan kell vennünk. Az az ember, aki csak azért jár mindig a Rákóczi-ut jobboldalán, mert a baloldalon való járás a hite szerint bajt hoz a fejére, vagy az a másik, aki minden vállalkozása előtt kabalából nyers citromot eszik: mindenestre bohócati alak, aminthogy a játékosok babonái is többnyire kacagtató bárgyuságoknak látszanak. Mert a játékosok közt, akik a kártya véletlennek látszó titokzatosságai révén lesznek nábobokká vagy koldusokká, természetesen aránytalanul több a babonás, mint a hazardozást elvileg megvető emberek között. Én ismertem kártyást, aki babonából dugóhuzót hordott a mellényzsebében, aki a játék megkezdése előtt kezét fogott a tűzlegénnyel, sőt olyat is láttam, aki selyemhernyókat hozott magával a kaszinóba a kalapja bélésében, mert szentül meg volt győződve róla, hogy a selyemhernyó jelenléte okozati összefüggésben van az úgynevezett pointeurer-sériessel. De ki nem ismer akárhány embert, akinek ennél még százszor különösebb kabalái vannak? Engem az se lepne meg, ha valaki védjegyet tetováltatna a hátára, mielőtt a kártyaasztalhoz leül, vagy játékközben gyaluforgácsot és nyers gummi arabicum-ot rágicsálna, mert a babonás embertől minden örütség kitelik. És az örütség se örütség, ha olyan valaki követi el, aki a babona misztikumában hisz. Ez a földi élet annyira tele van félelmetes titkokkal, hogy néha a babonáság sokkal inkább megadja hozzájuk a magyarázatot, mint a leghidegebb és a legkristályosabb logika.

A szép néni

Él itt Budapesten egy fiatal rokonom, aki foglalkozására nézve szorgalmas ügyvédjelölt, jellemére nézve derék és megbízható fiú, de van egy nagy hibája: betegesen rokonszenvez a kávéházi élettel. Reggel kávéházban költi el a kávéját, ebéd után feketekávézni siet a nagy tükröablakok mögé, hattól nyolcig a megszokott törzsasztalánál uzsonnázik, este pedig, ha az utolsó falatot lenyelte, már megint ott ül a hosszú márványasztal mellett, hogy a világ valamennyi képes és képtelen ujságját végigolvassa. A sorrend csak vásár- és ünnepnapokon változik meg, amikor változatosság okából, ebéd előtt is a kávéházban tölt el egy órácskát.

A minap, mikor megkérdeztem tőle, hogy miért ragaszkodik ennyire a füstös levegőhöz, mely végre is tönkre fogja tenni az idegrendszerét, a fiú jóízűen elnevette magát.

- Miért?... Mondhatom, hogy furcsa kérdés. Hát mi másért járnék a kávéházba, mint a szép nénikért, akiket minden időben ott talál az ember...

- Micsoda szép nénikről beszélsz?

- A pesti kávéházak törzsvendégeiről, akik elég jószívuék hozzá, hogy velünk egy földél alatt töltsék el az összes szabad idejüket... A szép nénik, épp úgy, mint mi, a kávéházban költik el az uzsonnájukat s csak este nyolc után mennek haza, amikor a helyiséget söpörni kezdik...

Igy szólt, bajuszát pödörgetve, az én lovagias öcsém, aki - teringettét, hiszen a véremből való fiu - nem tartozik amaz egyének közé, akik a barátságos szép asszonyokat elkerülik. Főképp a „szép néni”-ket nem kerüli el, a nyájas, selyembluzos ifju hölgyeket, akik négy óra után már letelepednek a különböző kávéházakba s az illusztrált lapok forgatása közben meleg pillantásokat vetnek a körülöttük settenkedő urakra. Én tehát mindenképpen megértem lelkes öcsém álláspontját, akinek a VI., VII. és VIII-nál töltött száraz délelőtti után föltétlenül jól esik, ha bájos és jószívu hölgyek közt felüdülhet. Sőt a „szép nénik”-et is megértem, akik az élet unalmáért és keserüségéért legalább röpke kávéházi ismeretségekben keresnek kárpótlást. De nem értem meg - s ez az, amiért ezt a banális témát újra a nyilvánosság elé viszem - azokat a polgári asszonyokat, akik a „szép nénik” címére és jellegére pályáznak. Vagyis: a kávéház jószívu tündérei közé keveredő, tisztességes *filiszter* hölgyeket. Az ő kávéházi szereplésük igazán budapesti specialitás; mert sehol a nagy világon - se Londonban, se Párisban, se Madridban, se Newyorkban, se Tokióban - nincs az a szolid uri asszony, aki nappali világitásnál - pláne férfikísérő nélkül - a kávéházban lebzselne. Már csak azért se - a háziasszonyi elfoglaltságáról nem beszélek - nehogy a „szép nénik”-kel összetéveszszék. Budapesten azonban ez a szokás annyira lábrakapott, hogy az embernek szinte azt kell hinnie: a filiszter asszonyok egyenesen valami pajkos kalandnak nézik, ha a kávéházban félreismerik őket. Hogy ennek a különös ambíciónak mi a lelki rugója: azt, fájdalom, nem tudom megérteni. Annyi bizonyos, hogy Európa többi kulturvárosában az igazi uri nő nem ülne be órákra olyan helyiségbe, ahol egész sereg kalandhős fixirozza s ahol a füst, a trágár szóbeszéd és a trágár pillantás ugyyszólván benne van a leltárban.

Mindezzel azonban nem azt akarom mondani, hogy a tisztességes nő egyáltalában nem járhat a kávéházba. Járhat, de csak bizonyos időben: én szerintem este tíz és tizenkét óra között. Akkor a legdiszkrétebb felfogás se találhat semmi kivetőt abban, hogy az uri asszony, aki a színházi előadás után még egy csésze forró teát akar meginni, a férje karján egy előkelő és jó tónusu kávéházban megjelenjék. Aki ilyenkor jön, arról mindenki elhiszi, hogy nem az én feketebajuszu öcsém miatt harapja a füstöt s nem azért fogja a kezébe a spanyol képes ujságot, hogy e sánc mögül négy márványasztal összes férfi-népével kacérkodjék. De a kávéházban egyedül, vagy a barátnőivel uzsonnázó asszony mindig ki van téve annak a gyanunak, hogy ő is a „szép nénik” közé tartozik, abba az osztályba, melyet ezzel a léha jargonnal keresztelt el a kávéházakban lebzselő fiatalság. Az uri nő, ha nappal nyilvános helyre akar menni, ám menjen a jóhírnevű cukrászdába, ahol senkise ad át neki olyan ujságlapokat, melyeknek margóján szerelmi találkákat kérnek tőle. Mert ha szép, akkor az én drágalátos öcsém okvetlen kér tőle egy találkát, de nemcsak ő kér, hanem minden naplopó, aki az aranyos oszlopok között tartja a hivatalos óráit. A közhit ugyanis azt tartja, hogy aki a „szép néni” címére rászolgál, az már közel van hozzá, hogy a jelleget is megkapja.

A vásárló szenvedélyről

- Magyarázza meg nekem - írja ma egy fiatal ember, akinek levelét ezennel tárgyalásra kitűzöm - magyarázza meg, ha tudja, mi az oka annak, hogy engem, aki februárban már elmúltam huszonhat éves, s a közvélemény szerint nem tartozom a legostobábbak közé, semmi a világon nem izgat: sem a szerelem, sem a színház, sem a Conan Doyle regényei, de egy körülmény mindig megfoszt a józan eszemtől: az, ha több pénz van a zsebemben a szokottnál. Amikor öt forintom van, nyugodtan és higgadtan járok az emberek között, olcsón és szerényen vacsorázom, gyalog járok, hogy a villamost kispóroljam, de ha véletlenül ötven, vagy száz forinthez jutok egyszerre, a szó szoros értelmében becsipek a vagyontól s még álomra se tudom hajtani a fejemet, ha a pénztől hamarosan meg nem szabadultam. Ilyenkor mindent összevásárllok, ami csak a szemem elé kerül, oktalanul, sőt nevetségesen gavallér vagyok s egyáltalában nem gondolok arra, hogy holnap, holnapután is nap lesz. Elköltöm az utolsó krajcáromat s csak utólag, amikor már ismét antivirilista vagyok, tépem ki a hajamat bosszuságomban, hogy újra könnyelmű és beszámíthatatlan voltam. Meg tudná mondani, hogy mi ennek az oka? És ha megtudná, tud valami orvosságot is ajánlani, amely ebből a nevetséges szenvedélyemből kigyógyít?

Ime, a fiatal ur problémája, mely nem is olyan kómikus, mint amilyennek az első pillanatban látszik, főképp azért nem, mert rengeteg sok ember él a világon, aki ugyanebben a betegségben szenved. És ez a betegség annyira veszedelmes, hogy nekem, ha afféle unalmas moralista lennék, most alaposan le kellene szidnom a könnyelmű fickót s nagy prédikációkkal bizonyítanom, hogy az ilyen szenvedély a biztos romlás alapja, mert már apáink megmondották, hogy a pénzt sokkal könnyebb megszerezni, mint megtartani. De mivel sem moralista, sem Tartuffe nem vagyok, hát bevallom, hogy ezt az időleges részegséget, amit a pénz okoz, nagyon meg tudom érteni, még pedig azért, mert magam is igen sokáig szenvedtem a vásárlási mániának nevezett nyavalyában. Ez a híres bölcs, aki most a gyékényen pipázva adja a nyugodt és hidegvérű filozófust, valamikor szintén fiatal és hóbortos legény volt, aki a nélkülözés órái után mindig megszállt, mikor váratlanul pénzhez jutott. Én voltam az, aki ezer forinttal a zsebemben, reggeltől estig ott lebzseltem a nagyvárosi utcák kirakatai előtt s nemcsak finom fehérneműt, drága nyakkendőket, kincsekbe kerülő szivartárcákat vásároltam, hanem újfajta dugóhúzokat, silány szobrokat, japán papírszalvétákat és ó-német kártyapréseket is, szóval csupa olyan tárgyat, melynek világéletemben se vettem hasznát. Emlékszem rá, hogy egyszer Londonban, mikor a pénzeslevélhordó egy napon váratlanul benyitott hozzám, a Piccadilly-cirkuszon egy kis ölebet vásároltam két fontért, pedig bizonyosan tudtam, hogy a boarding-house-omba nem bocsátanak be háziállatokat. De a pénztől én is becsiptem, mint mindenki, aki nem szokta meg, hogy állandóan százfontosai legyenek a zsebében. Az ilyen oktan költekezésnek épp a vagyon szokatlan tudata adja meg a pszichológiai magyarázatát. És még valami; a rendes; komoly, pedáns elfoglaltság hiánya, vagyis: az unalom. Tessék csak meg nézni a személyvonat utasát, aki tizenkét órát tölt a vasuti kocsiban s majdnem megöszül idegességében, amíg az utazása céljához ér. Az ilyen ember nem csupán a menetrendeket és az újságokat vásárolja meg, hanem a közbeeső állomások összes automatáit kifosztja. Egész gyűjteményt szed össze a kölni vizből, a Sarg-féle szappanból és kalodontból, a pörkölt és pörköletlen mandulából, a savanyu cukorkából, a gyujtóból és a bajuszpedrőből. Pedig az egyikre épp oly kevés szüksége van, mint a másikra. De megveszi, mert az utazás egyhanguságába még az az esemény is édes változatosságot hoz, ha az ember a nikkel-huszfíllérest az automata nyilasába beledobja.

A betegséget tehát én tökéletesen megértem, de ami az orvosságot illeti, hát az a nézetem, hogy az ilyen baj hasonlít a neuraszténiához: csak az idő gyógyítja meg, de az is ritkán. Aki

erre a betegségre inklinál, az többnyire a haláláig nem gyógyul ki belőle. Mérhetetlenül nagy energia kell hozzá, hogy az ember hidegen tovább menjen a kirakatok előtt, mikor pénz, sőt sok pénz van a zsebében. És ha tovább is megy, többnyire úgy jár, mint az a galíciai zsidó napszámos, aki öt pálinkamérést hősiesen kikerült, de a hatodikban már emelt fővel kért egy pohár borovicskát, mert gyönyörű önmegtartóztatásáért bőven rászolgált erre a kis jutalomra. Miért mondom, hogy az ilyen könnyelmű fecsérő föltétlenül jellembeli fogyatékoságban szenved? Ha azok a keserves pillanatok, mikor egy huszforintos kalitka megvásárlása után kénytelen adós maradni a főpincérnek a kávéja árával, nem tudják kigyógyítani a betegségéből, akkor az én szavam ugyanis csak annyit ér, mint egy öreg szarvasbogár döngése.

Az utca lovagja

„Lehetnek-e olyan esetek, amikor a feleség nem köteles megmondani az igazságot az urának?” - kérdezi ma tőlem egy habozó, fiatal asszony, akinek - úgy látszik - van egy ilyen delikát esete, s most az én girómmal akarja megnyugtatni a lelkiismeretét. Nemcsak azért, mert az ilyen ifju teremtések lekötelezése különös örömet szerez nekem, hanem teljes, férfias meggyőződésemmel azt válaszolom: hogy igenis vannak, még pedig gyakran vannak ilyen esetek, s az asszony, mikor az igazságot elhallgatja, akárhányszor korrektebbül cselekszik, mint akkor, amidőn naiv csacsisággal fölösleges dolgokat is elmesél az ő szerelmes uracskájának.

Ne komédiázzunk és valljuk be így négy szemközt, hogy tulajdonképpen nem is különböző esetekről van szó, hanem egyetlen egy esetről, - mert a többiben már nem értem a tréfát, s a legnagyobb határozottsággal azt vallom, hogy a házastársaknak nincs egymás előtt titkolni valójuk. Helyesebben: a tisztességes asszony nem is követ el olyasmit, amit titkolnia kellene az ura előtt. Persze akkor, amidőn az igazság őszinte beismerése mellett kardoskodom, nem az ugynevezett konyhabeli kulissza-ügyeket értem, mert azt a fontos tény, hogy a szakácsné gorombán visszafeleselt, vagy azt, hogy a szobalány bűnös hanyagságot tanusított a padlókefélés körül, nemcsak szabad, de kötelesség is elhallgatni a férj előtt, akinek igazán nincs feje ahhoz, hogy ezekben a komolytalan affaire-ekben ítélkezzék. Ilyenekről tehát aligha van szó a kíváncsi, fiatal asszony kérdésében. Hogy miről van szó, azt bátor leszek rögtön kitalálni, hiszen a magamfajta vén globetrotterek, ha kincseket nem is tudnak összegyűjteni hosszas kóborlásaik közben, egy nagy kincsre mindenesetre szert tettek: arra a tudományra, hogy az ilyen nyughatatlan vérű, fiatal teremtések lelkében éppen úgy tudnak olvasni, mint a nyitott könyvben.

Tehát lássuk csak a tényállást, kedves kis barátnőm: ugy-e ezuttal is az utca lovagjairól, a derék aszfaltbetyárokról van szó? Ön szerényen, lesütött szemmel sétált a Kossuth Lajos-utcán, vagy esetleg a Rákóczi-uton, amikor az a borzalmas orvtámadás érte, melyre most is csak heves szívdobogással tud visszagondolni... A részletek már banálisak: a felsütött bajuszu gazember megemelte Ön előtt a kalapját s udvariasan megkérdezte, vajjon megengedi-e, hogy a divatárusnőjéhez elkísérje? Egyuttal azt is elmondta, hogy Kegyedet már hosszabb idő óta néma tisztelettel szokta követni az aszfalton, de most már nincs többé lelki ereje ahhoz, hogy érzéseit eltitkolja...

Ugye-bár, így történt a híres eset? Kegyed az első pillanatban azt hitte, hogy rögtön el fog ájulni ijedtében, de aztán meggondolta magát s nem ájult el, hanem egy megvető pillantást vetve az aszfalt Romeójára, olyan lépésekkel távozott, mint Jászai Mari szokott egy-egy

Shakespeare-dráma negyedik felvonásában... És az egész uton az járt a szőke vagy barna fejcskájében, hogy ugyan mit fog mondani a törvényes szerelmese, ha erről a rémületes kalandjáról referál neki?

Kedves kis nagyságos asszonyom, mindenekelőtt fogadja a tisztelt férje nevében is forró köszönetemet azért, hogy nem neki mondta el ezt a furcsa történetet, hanem nekem. Ha őt avatta volna be életének ebbe a fájdalmas titkába, fölösleges izgalmakat szerzett volna a derék embernek, míg én mosolyogva azt mondom: nem történt Kegyeddal semmi olyasmi, amiért érdemes lenne nyugtalankodnia... Az aszfaltbetyárok népes családfáját sem az ilyen jó és szolid asszonykák, sem a rendőrök, sem én, öreg csavargó, nem tudjuk kiirtani a föld színéről, mert ez a fajzat sokkal inkább szaporodik, mint a legalsóbbrendű élősdiek... De szerencsére, nem olyan veszedelmesek, mint azok, mert az olyan bátor megvetés, amivel Kegyed a kloaka szerelmesét elhessegette magától, minden esetben elég, hogy a szép és fiatal teremtések a piszkos tolakodásától megszabaduljanak...

Mi célja lenne annak, hogy ezt a kalandját a tiszta családi tüzhelye mellett fölmelegítse? A férje - aki bizonyosan föltétlenül meg van győződve a Kegyed makulátlan tisztességéről - egy pillanatig azt hihetné, hogy talán egy ártatlan, de mégis hibáztatni való kacérság bátorította föl azt a gyalázatos csirkefogót. Minek zavarná föl ennek a derék embernek a nyugalmát, mikor a lelke mélyén tökéletesen meg van győződve a felől, hogy egyáltalában nem cselekedett inkorrekt dolgot? Hiszen az a lovag amugy is kényelmes inkognitóban párolgott el a nagyvárosi utca ember-oceánja között, - és ha a véletlen úgy akarná, hogy Kegyed föl tudja lebenteni azt az inkognitót, ugyan volna-e szíve hozzá, hogy az urát egy olyan lovagias affaire-ba kényszerítse, amelyben egy tisztességes és gáncs nélkül való gentleman lenne kitéve egy jellemtelen kalandor golyójának...

Az őszinteségnek csak abban az esetben volna értelme, ha a társadalom az ilyen arcátlan gavallért egyértelműleg kilökné magából. De a mi viszonyaink, fájdalom, olyanok, hogy a leleplezés - a helyett, hogy tönkretenné - jóformán glóriát fon a bátor férfiú feje köré, aki egy védtelen asszonyt hősieken inzultálni merészelt...

Közkeletű neveltlenségek

Mikor néha, hosszabb távollét után, a hazámba visszatérek, az első napon rendesen ugyanazt a két furcsa jelenséget konstatalem: az utcák sokkal csendesebbek, a nyilvános helyek - az éttermeket és a kávéházakat értem - sokkal hangosabbak, mint a külföldön. Az elsőt könnyen megértem; Budapest, utcai forgalom tekintetében, még nem érte el a nagy európai metropolisok színvonalát. Igazán nagyvárosinak csak néhány exponált pontja mondható; a Rákóczi-ut, az Andrássy-ut belső része s szép időben a korzó és a divatos belvárosi utcák egyike-másika. A többi majdnem egy vidéki város impresszióját kelti, ha az ember Párisból, Londonból vagy akár Bécsből érkezik meg a keleti pályaudvarra. (A minap, fényes délbén, egész Budáig egyetlen járó-kelővel se találkoztam az új Erzsébet-hidon.) Ez azonban még megérthető valahogy; ahhoz, hogy egy nagy városnak oly szédítő utcai élete legyen, mint a nagy nyugateurópai centrumoknak, az üzleti forgalomnak oly mesés arányai kellenek, amilyeneket odakünn lát az ember. Ez tehát tisztára csak idő kérdése; ha a mi szép Budapestünk is olyan üzleti centrummá lesz, mint Páris vagy Berlin, itt is lépten-nyomon ki leszünk téve annak a gyönyörűségnek, hogy a tyukszemünket ötpercenként letapossák.

Amit nem értek s ami állandóan felborzolja még az én nyugodt és meghiggadt idegeimet is, az nem a mi utcai életünk abnormális csendessége, hanem a nyilvános helyek csuf és izléstelen lármája, melyhez hasonlóra csak az ázsiai bazárokból találunk. A budapesti ember, mikor a kávéházba vagy a vendéglőbe megy, mintha egyenesen valami perverzus örömet találna abban, ha a szomszédait idegesekké teheti. Nem is beszélek most azokról a furcsa hölgyekről és urakról, akik izléstelenül hangosan beszélnek a vendéglői vagy a kávéházi asztal mellett s akik a legszigorubb magánügyeiket is olyan tónusban pertraktálják, amelyet a régi rómaiak csak a fórumon használtak, de ők is csupán akkor, ha a haza komolyan veszedelemben forgott. Ez az ildomtalanlás végre is nem általános szokás s így inkább humoros, mint boszantó hatással van a nyilvános helyek többi jóízű vendégére. De ami egyenesen felháborító, az a budapesti embernek ama közforgalomban levő neveletlensége, amelyet a pincérrel, az ujsághordó gyerekkel s az összes szomszédai idegeivel szemben elkövet. Mindig csodálkozom rajta, miképp tudja itt valaki nyugodtan végigolvasni az ujságját, amikor valóságos vihara tombol körülötte a csöngetésnek, kopogtatásnak, kiabálásnak, visitásnak, sőt néha orditozásnak is. Száz ember közül százegy a késsel veri a poharát, a gyűrűjével üti a márványasztalt s olyan pokoli zsvajt csap, hogy az elmeigógyító intézetek dühöngő osztálya valóságos trappista kolostor a budapesti kávéházakhoz és vendéglőkhöz képest. A bennszülött fővárosi még akkor is csönget, sőt harangoz, ha absolute nyugodt állapotban van; de mit művel, jó isten, olyankor, ha a felszolgáló pincér nem hozza el két percen belül a kívánt ujságját (amit háromszáz ujság közül kell kiválasztania) s ha a főpincér nem abban a minutumban terem előtte, amikor éppen fizetni akar. Ilyenkor kivörösödik, reszket, görcsöket kap, mert valami felháborító injuriának tekinti, hogy őt, aki husz krajcárt ad azért, hogy kávé, ujságot, vizet, szóda bicarbonát, címjegyzéket, menetrendet kapjon s a telefont is annyiszor használhatja, amennyiszer jól esik neki, két vagy - uram bocsáss - öt percig megvárakoztatják. Ez egyenesen galád beletaposás az ő egyéni szabadságába s így csupán a legszentebb jogával él, amikor megbotránkozása egész orkánját zuditja az alpincér, a főpincér s a kávéházat birtokló uzsorás fejéhez. Hogy e közben én, az ő ártatlan vendégtársa, is megőrülök, azzal természetesen nem törődik, hiszen nekem is jogom van hozzá, hogy csöngessem, visitsak és orditozzak.

Bizonyos, hogy a tombolásnak ez a fajtája sehol a művelt külföldön nem szokásos s hogy Budapesten is el lehetne szokni tőle, ha a nagyságos vendég urak a türelem szent erényében kissé gyakorolnák magukat. Elvégre még a legbuzgóbb főpincér se járhat biciklin a kávéházban s ha egyszerre tíz ember akar fizetni neki, kilencet még akkor is kénytelen megvárakoztatni, ha a kötelességérzet valósággal dühöng benne. A husz krajcáromért egész sereg jogot szerzek meg magamnak a kávéházban, de azt a jogot, hogy egymagamban eljátszszam a színdarabok összes harci jeleneteit, még e tekintélyes pénzüsszeggel se szerzem meg. Mert a kés arra való, hogy a ramsteaket elvágjam vele, a gyűrű arra, hogy kedves nőm önagyságára emlékeztessen, de már arra, hogy száz ártatlan embert megőrjitsen, sem a kés, sem a gyűrű nem való. Hiszen a kávéház és a Lipótmező között mégis kell lenni valamiféle különbségnek.

A jóakaró

Igen, igen, a lovagiasságnak is megvan a maga humora, - s ez a humor gyönyörűen nyilatkozik meg a problémában, melyet egy naiv ifju ma elibém terjeszt, újabb bizonyosságot szolgáltatva a felől, hogy a szelid, himporos kedélyek még nem haltak ki végképpen a világból. Ennek a naiv ifjunak ugyanis van egy ravasz ismerőse, aki már huzamosabb idő óta minden erejével arra törekszik, hogy neki minél több kellemetlenséget okozzon. Hogy miért haragszik rá, arról

levélíróm nem világosít föl, de azt tényként megállapítja, hogy ez az ur minden lehető és lehetetlen alkalmat fölhasznál az ő boszantására s legutóbb olyan trükköt eszelt ki, amely egyenesen hallatlan és vérlázító. A minap ugyanis nyájas arccal félrehívta s így szólott hozzá:

- Tegnap egy társaságban Önről volt szó. Nem vagyok vénasszony s nem szívesen vállalkozom arra, hogy pletykákat terjeszsek, de sokkal jobb szeretem Önt, semhogy elhallgassam, hogy mit beszéltek. A társaság egyik tagja ugyanis azt mondta, hogy Önnél haszontalanabb, jellemtelenebb frátert még sohase látott. Valószínű, hogy kellemetlenséget szerzek most Önnek, de azt hiszem, hogy kötelességem az őszinteség...

- És ki volt az az ember, aki így beszélt rólam? - kérdezte, aránylag nyugodt hangon, a naiv fiú.

- Bocsásson meg, de ezt nem vagyok hajlandó elárulni. Egy gentleman nem szolgáltat ki valakit, aki a bizalmával megtisztelte. Ez különben, úgy hiszem, mellékes is. Nekem csupán az volt a célom, hogy Önt a keringő hírek felől felvilágosítsam...

Akár hiszi a nyájas olvasó, akár nem hiszi, az én levélíróm nem ütötte arcul a derék gentleman, sőt: annyira zavarba jött, hogy egyáltalában semmit se tudott válaszolni neki. Csak másnap tért annyira magához, hogy a kis epizódot el bírta mesélni nekem, annak a kérésnek kapcsán: hogy adjak neki tanácsot, mit cselekedjék az ő különös jóakarójával szemben?

- Meg nem sérthetem - írja édes csacsisággal - mert hiszen nem ő volt, aki ilyen galádságokat beszélt rólam. Be se pörölhetem, mert hiszen ugyancsak nem ő volt, aki ilyen alávaló módon gázolt a becsületemben. De hát mi akkor a tennivalóm? Én nem tudok kieszelni semmi okosat s ezért Önhöz fordulok, hogy súlyos helyzetemben valamikép sziveskedjék a segítségemre lenni...

Amint látják, vannak még szelid lelkek a világon, akik még azokkal az ismert, ősrégi trükkökkel sincsenek tisztában, amelyeket már a középkorban is sikerrel használtak a naiv kedélyek megpukkasztására. Ez a fiatal ur még nem ismeri azt a kedves, barátságos, jólelkű fiút, aki e szavakkal telepedik le a kávéházi asztalhoz:

- Tegnap este ugyancsak kihoztak Ön miatt a sodromból. Van már legalább is öt éve, hogy nem mérgelődtem annyit, mint tegnap.

- Mi történt? - kérdezzük ijedten és kíváncsi hangon.

- Egy ur, vagyis a leghelyesebben egy szmokingos csirkefogó, nagy társaság előtt azt állította Önről, hogy öreg és szerelemre éhes hölgyek pénzéből él. Képzelteti, hogy nem maradtam nyugodt az ilyen szemtelenség hallatára s ugyancsak megmondtam a véleményemet annak a haszontalan rágalmazónak...

- És nem lenne oly kedves, hogy a rágalmazó nevét is közölné velem?

- Nem, kedves barátom, ezt már nem szabad kívánnia tőlem. De nincs is rá szüksége, mert elhiheti, hogy derekasan megvédelmeztem...

Ez a trükk már majdnem oly régi, mint az ó-testamentom s a komoly emberek egyáltalában nem is csinálnak valami különös kázust belőle. Legfőlebb azt cselekszik meg, hogy a védelmezőjüket sonica arcul ütik. De még talán ennyi is fölösleges. Van az elintézésnek egy célszerűbb módja is s ha megengedi, - hiszen tanácsot kér tőlem, ugy-e? - szívesen közlöm Önnel ezt az ügyes és kipróbált metódust.

Az elintézés leghelyesebb módja a következő:

Három napig ne szóljon semmit se, sőt: érintkezzék továbbra is legbarátságosabban azzal a derék gentlemannel, aki a minap annyira kitüntette Önt a jóakaratával. Három nap múlva azonban hívja félre s mondja neki, szintén nyájas hangon, a következőket:

- Kedves barátom, ma alkalmam volt rá, hogy az Ön kedvességét viszonzzam.

- Hogy-hogy? - fogja kérdezni a kitünő uri ember.

- Ugy, hogy tegnap én is egy nagyobb társaságban voltam, ahol az Ön neve is szóba került. Egy ur ugyanis azt állította, hogy gyávább, piszkosabb, ravaszabb rágalmazót még egyáltalában nem ismert, mint Ön. Képzelteri, hogy nem türtem ezt a hangot s derekasan megfelelttem annak a becsületeablónak. Ne hálálkodjék, hiszen az Ön minapi jóakarata után ez egyszerűen a kötelességem volt...

E szavak után szorítsa meg forrón a derék gentleman kezét és távozzék nyugodtan a kávéházból. A lovagias ügyet - higye meg nekem - e nyilatkozattal végérvényesen elintézi.

Lemondás

Kedves uram, aki oly izgatottan és szorongva várja a választ, melyből súlyos lelki fájdalmanak elmulását reméli, az ön levele eszembe juttatja nemes kollegáimat, a testi bajok doktorait, akik lelkiismeretes diagnózisuk után többnyire rögtön megírják a receptet, melylyel a páciensüket meggyógyítják, de néha komolyan és szánakozva szorítják meg a szegény betegük kezét.

- A szervi bajok ellen nem sokat használ az orvosi tudomány, mondják szomoruan. Uj szívet, fájdalom, nem adhatok önnek s így csak azt tanácsolhatom, őrizkedjék minden izgalomtól és felindulástól... A jó isten hatalmával, sajnos, még a legjobb orvოსdoktor se rendelkezhetik...

Mióta én, a dologtalan öreg, egyszerű gyékényemen a várószobámat berendeztem, gyakran úgy érzem magam, mint az orvos, aki diagnózist csinál és recepteket ír... És néha úgy képezelem, hogy a számolyom fölött valami láthatatlan tábla csillog ezzel a felirással:

LELKI BETEGEK DOKTORA.
RENDEL HAJNALTÓL ESTÉLIG.

Igy képezelem - és a szívem nekem is épp úgy elfacsarodik olykor, mint a doktoré, aki bizonyosan tudja, hogy nem segíthet a betegén... Mert a szervi bajokkal szemben a lelki orvos is tehetetlen... És ilyenkor én is azt mondom, amit a professzor, aki a páciensét végigkopogtatta:

- A jó isten hatalmával, fájdalom, én se rendelkezhetem...

...Ön, kedves uram, azt írja nekem, hogy alighanem a revolvergolyó lesz az egyetlen orvosság, amely önt végképpen meggyógyítja. Ön, aki előkelő állásu ember s négy kedves, gyönyörű gyermek apja, fél év előtt beleszeretett egy tizenennyolc esztendőes leányba s érzi, hogy ettől a gyötrő szenvedélytől sohase fog megszabadulni... Mit tegyen?... A lemondáshoz egyáltalában nincs ereje, arra a gazságra pedig, hogy a derék feleségét, az ártatlan kicsikéit elhagyja, sohase lenne képes... Hol találja meg a kivezető utat ebből a szörnyűséges helyzetéből?... Utolsó reménykép hozzám, a tapasztalt vén emberhez fordul tanácsért, de érzi, hogy ez a lépése is hiábavaló; kétségbeejtő bizonyossággal látja már közeledni azt a pillanatot, mikor vigasztalan küzdelmében kimerül...

Az imént azt mondtam, hogy a szervi bajokkal szemben a lelki orvos is tehetetlen. Az ön betegsége, szegény uram, szervi baj. Nem azért, mert egy uj és bűnös szerelmet engedett urrá lenni a szívében, hanem azért, mert gyáván a revolvere golyójáról beszél, amikor négy ártatlan apróságnak van még szüksége az ön kétségbeejtően tünező energiájára.

Az az apa, aki szerelmi fájdalom miatt öngyilkosságra gondol, épp olyan gyógyíthatatlan beteg, mint a phtizises, aki már csak a tüdeje roncsaiból él.

Az elmeorvosok azt beszélik, hogy még a legsúlyosabb örülteknek is vannak néha világos pillanataik. Nem volt még önnek soha egy világos pillanata? És ha volt, nem gondolt-e szégyenkezve arra, hogy amit ön leküzdhetetlen szenvedélynek nevez, az voltaképpen kegyetlen és egyenesen örületes gonoszság?

Négy szegény, fejletlen kis emberi lelket akar ön támasz nélkül hagyni ebben a hideg világban egy ostoba és éretlen fellobbanás miatt? Hát annál a tébolyodott önzésnél, melyet ön regényes módon szerelemnek mond, nem százszor, ezerszer komolyabb érzés-e az, amit a természet még a vadállatba is beleoltott: az apa féltő, ragaszkodó, kimondhatatlan szeretete a támaszra szoruló gyermeke iránt?

Uram, nézzen körül a világban: mindazok, akiket maga körül lát, többé-kevésbé megalkudtak már az étellel. Ki az álmairól mondott le, ki az ambíciójáról, ki egy édes, drága teremtsérről, akire valamikor a boldogság könyeivel gondolt. Mindenki lemondott valamiről, hiszen a halandók egész élete se más, mint a legszomorubb lemondások sorozata. Akik mosolyogva rójuk a napfényes utcákat, titokban sirva gondolunk örökre elveszett álmainkra, de nem panaszkodunk, mert az élet hamar megtanít bennünket arra, hogy az igazi fájdalomban senkinek sincs osztályosa... A küzdelmeket magunknak kell végigvívunk, hiszen ami rajtunk kívül van, az egy idegen és távoli világ... Valamennyien rejtett könyekkel kószálunk ezen a földön, - miért kíván ön jobb sorsot, mint a csendesen szenvedő milliók, akik némán és türelmesen hordják láthatatlan keresztjüket?... Édes uram, vessen egy pillantást szegény gyermekeire - és szégyelje magát azért a levélért, melylyel a részvétemet provokálni akarta...

Az ördöghinta

Ilyenkor, amidőn a mindennapi munka hosszú és szürke időszak után pár hétre kimozdulok a mi imádott Budapestünkről s a megszokott társaságomnak, klubomnak és kávéházamnak egy elhatározással bucsut mondok egy darabka időre, mindig úgy érzem magam, mint a szenvedélyes alkoholista, aki egy ritka józan pillanatában hirtelen csak rájön arra, hogy együgyű, oktalan és szomorú életet él... Mert nemcsak az alkoholnak, a kártyának vagy a szerelemnek vannak meg a javíthatatlan fanatikusai, hanem az ugynevezett megszokásnak is. Mi budapestiek többnyire a szürke és közömbös megszokás mártirjai vagyunk. A lelkünk tele van a függetlenség és a szabadság vágyával, elméletben úgy suhanunk el a tengerek, hegyek és idegen városok fölött, mint egy-egy gazdátlan léghajó, de ha arra kerül a sor, hogy egyszer-másszor meg is valósítsuk e vágyainkat, hát érthetetlen módon belesüppedünk megint a leg-sivárabb indolenciába. Ezer és ezer intelligens ember él itt, akit a műveltsége, a hajlamai, sőt a vagyoni viszonyai bizvást arra ösztönözhetnének, hogy bizonyos időközökben kiragadják magát a rendes környezetéből és életmódjából, hogy új, színes gazdag impressziókkal frissítse fel pislákoló életkedvét, de csodálatos: a legtöbb sokkal nagyobb lelki emóciók után bírja csak rászánni magát arra, hogy például Velencébe vagy a Garda-tó mellé kiránduljon, mint az angol ur vagy akár egy angol dáma arra, hogy az indiai hajóra felszálljon. Valamennyien szinte babonás kegyelettel ragaszkodunk megszokott mindennapi életünk apró kellékeihez, a pletykázó, kávé-

házi társaságokhoz, az Andrássy-ut aszfaltjához, vagy a piszkos konflishoz, melynek ölében a lakásunkból a hivatalunkba vagy a hivatalunkból a lakásunkba robogunk. Egy szédületesen unalmas, szürke ördöghintában éljük le az életünket, abba a csalódásba ringatva magunkat, hogy gyönyörű galoppban utazunk az érzések és impressziók sokaságán keresztül, pedig éveken át mindig ugyanazt a kicsike kört járjuk végig, míg egyszer az utolsó állomáshoz meg nem érkezünk.

Ez az indolencia nagyon csodálatos, mert új benyomásokra, új életkedvre minden intellektuális életet élő embernek egyképpen szüksége van, nem csupán a festőnek, a szobrásznak, az írónak, hanem a kereskedőnek, a hivatalnoknak, az orvosnak is; aki mindig a megszokott, szűk, unalmas körben mozog, lassankint megsavanyodik és kiszárad, még ha nagy és jelentékeny talentumokkal ékeskednék is lelki világának kincsesháza. Az utazás izgalma, a szemünk előtt megcsillanó új és ismeretlen színek, az idegen emberek, a tőlünk távolabb hullámozó világ érintése olyan hatással van a művelt emberre, mint az oxigén levegő a fuldoklóra. A neuraszténiának azt a könnyű és divatos fajtáját, mely a modern embert gyöttri, semmi se gyógyítja ki oly gyorsan és gyökeresen, mint az ismeretlen benyomásoknak az a tarka sokasága, amely idegen országokban megcsap bennünket.

Hogyan lehet mégis, hogy a budapesti ember oly patópáli közömbösséggel tud belesüppedni mindennapi életébe? Nem igen tudom. Mert az a kifogás, hogy az utazás sok pénzbe kerül, csak nagyon gyengén állja meg a helyét. Igaz, hogy mindenki nem szánhat külön tételt a budgetjében az utazásoknak, de az ördöghinta utasai között olyan is fölös számmal akad, akit az anyagi szempontok nem igen alterálnak. Sőt azt mondom: az ugynevezett középosztálybeliek közül majdnem mindenki jut néha abba a helyzetbe, hogy utazásra is szánhat valamicskét. Igaz, hogy maga a vasuti költség elég drága, de az életmód külföldön hasonlíthatatlanul olcsóbb, mint minálunk. Nem beszélek most a kivételesen luxurióz helyekről - mindenütt akadnak szállodák, ahol maga a lakás harminc-negyven frankba kerül - de jó, kényelmes és finom és uri penziókat lehet kapni már napi tíz frankért, még pedig nem csupán a kisebb, félreesőbb helyeken, hanem olyan exponált pontokon is, mint például Róma, Palermo, Nizza, Mentone, vagy akár Montecarlo. Három heti teljes ellátás - a bort és a szivart kivéve - akárhol megszerezhető kétszáztíz frankért, vagyis, a mi pénzünk szerint, száz forintért. Ez csak nem nagy pénz, ugy-e? Akárhány bakkistát ismerek - még pedig nem csupán a vagyonos emberek közül - aki száz- vagy százötven forint veszteség után oly nyugodtan áll fel a helyéről, mintha csupán a cipőjét huzta volna fel. Akár egy héten keresztül mindennap elveszít száz forintot, de az már éveken át sem jut az eszébe, hogy utazásra, tehát a maga restaurálására két-háromszáz forintot elköltsön. Vajjon nem a legbünösebb és a legostobább indolencia ez?

A magántisztek

Hadd konstátalok mindenekelőtt egy igazságot: a budapesti ember - az átlag-ember - köszönet dorgában a művelt Európa legilletlenebb egyéniségei közé tartozik. Nem beszélek azokról a fiatal és jólöltözött gavallérokról, akik a Kossuth Lajos-utcán, a Szervita-téren, a dunaparti korzón ismerős hölgyeket üdvözlnek; mert ezek nemcsak hogy finoman és illedelmesen emelik meg a kalapjukat, de meghajlás tekintetében is bátran fölvehetik a versenyt az aktív szolgálatban levő diplomatákkal. A társaságbeli ur Budapesten is tudja, hogy mivel tartozik a hölgyeknek, habár itt-ott ugynevezett uri ember is akad, aki a rája nézve közömbös asszonyokat csak könnyed kézlegyintéssel köszönti. De az ilyen ur, istennek hála, még a mi fővárosunkban is a kivételek közé tartozik, mert a hölgyekkel szemben - nem hiába, hogy gavallér nemzet hírében állunk - a magyar föltétlenül lovagias.

Nem is a hölgyek ismerőseiről akarok beszélni ebben a levélben, hanem azokról az urakról, akik velünk, férfiakkal állanak köszónési viszonyban. Ezek közt - bocsássák meg nekem a kemény kifejezést - már meglehetősen nagy százalékot képviselnek a jólöltözött parasztok. A budapesti utcán egész sereg olyan ur sétál, aki a kalapját elvileg csak a nála föltétlenül magasabb rangfokozatban álló notabilitás előtt emeli meg, ellenben a többieknek, akik udvarias üdvözlésükkel megtisztelik, csak egy lefitymáló kézmozdulattal válaszol. Ezek az urak - úgy látszik - abban a tévhitben élnek, hogy ők afféle magánhadnagyok, magánkapitányok és magántábornokok, mert a köszönést állandóan snájdig szalutálással viszonozzák. Nekem, aki Európa nagyvárosaiban mindig azt tapasztaltam, hogy az előkelő férfiú éppen az előzékenységével tűnik ki a többi közül, mindig a fejembe száll a vérem, amikor egy-egy uborkafára fölkapaszkodott, üresfejű stréber ily leereszkedő mozdulattal hálálja meg, hogy én a kalapomat megemelem előtte. Akárhányszor megesik velem, hogy boszuságomban állva maradok az utca közepén s csak egy hajszál hiányzik, hogy utána nem futok a nevetlen fráternek s így nem szólok hozzá, mindenkéül hallatára:

- Hallja az ur, vagy ne fogadja egyáltalában a köszönésemet (de akkor számon fogom kérni a parasztságát) vagy köszönjön úgy vissza, mint a művelt emberek között világszerte szokásban van. Aki polgári ruhában szalutálással viszonozza az udvarias üdvözlést, azt szó nélkül be kell csukni a bolondok házába.

Amint látják, még engem, a higgadt és öreg embert is ilyen mód fölött fölháborít ez a ripőkviselkedés, mennyire boszanthatja hát a fiataalt, aki még nem tud úgy uralkodni az indulatain, mint én, akinek már ugyszólván minden mindegy. De én se veszem a dolgot mindig ilyen tragikusan, sőt akárhányszor a humor kerekedik felül bennem: főképp azokban az esetekben, mikor a mi szép városunknak egy másik ismert típusával találkozom, aki arról nevezetes, hogy minden ravaszságát fölhasználja, csak hogy a köszönést kicsiklandozza belőlem. Ez az ur már messziről lekötelezőleg mosolyog, mikor meglát, ha közeledik, félig meghajol, mintha a következő pillanatban már köszönni akarna, de a világért se köszön, hanem furfangosan megvárja amíg én megemelem előtte a kalapomat. Ekkor aztán hirtelen tekintélyes arcot vág s hüvös leereszkedéssel így szól hozzám:

- Jó napot!

Vagyis: a helyett, hogy ő köszönne, ahogy a mozdulataival jelezte, egyszerűen csak visszaköszön, abba a tévedésbe ejtve a járókelőket, hogy őt még az utcán se hagyják nyugton a tolatódó idegenek.

Ez azonban csak humoros alak, akit könnyen ki lehet játszani azzal, hogy az ember másodízben már nem ül föl a ravaszságának. De a szalutáló ur már sokkal boszantóbb alak nála, aki ellen komolyan tömörülniök kellene az illetendő embereknek. Mert az ilyen fejlődő nagyvárosban semilyen harc se jogosultabb, mint az, melyet a nevetlen ripőkök ellen indít a műveltek és a jólneveltek gárdája.

Öröm és gyász

Alig hinné az ember, hogy egyébként irástudó hölgyeknek és uraknak mennyi súlyos gondot okoz az a kérdés, hogy micsoda szavakkal fejezzék ki részvétüket vagy üdvözlésüket polgártársaik gyászesei vagy örömnapijai alkalmából. Így, látszatra, nagyon egyszerű a dolog; az ember papírt, tintát kér a kávéházban a főpincértől, félrevonul az egyik asztal mellé s könnyedén így szól magában:

- Ma délben van a Bandi esküvője Nagyváradon. Most meg fogom neki írni a gratuláló telegrammot.

Bemártja a tollat a tintába, leírja a címet s akkor veszi észre, hogy nem jut semmi dolog az eszébe. Mit írjon? A legegyszerűbb az volna, hogy:

„A mai napon melegen üdvözlő és egész életedre szóló, zavartalan boldogságot kíván - Miska.”

De ez a szöveg együgyűnek és banálisnak tűnik föl, ami nem méltó intelligens férfiúhoz. Az üdvözlő táviratnak - ez a közhit - elmésnek és sziporkázónak kell lennie. És azonfelül kissé pikánsnak is, hogy az öröm apa nevetve pödörje olvastára a bajuszát, az örömanya és a szende menyasszony egész a homlokukig elpiruljanak, Bandi, a vőlegény pedig ezt mondja:

- Terringettét, Miska még mindig a régi, javithatatlan csirkefogó!

De hol vegyen az ember egy elmés és pikáns ötletet? Az elmésségek és pikantériák nem röpködnek a levegőben s polgártársaink, mikor egy szellemes megjegyzést kölcsönkérünk tőlük, rendesen ostobák, mint egy muzeumi ágyú. A szerencsétlen gratuláló tehát félig elrágja a tolla szárát s a végén is olyan táviratot eszel ki, melyet csak bizonyos szégyenkezéssel ad át a rács mögött ülő hivatalnoknak.

Természetes, hogy nem mindenkinek okoz ilyen nagy gondot az esküvői táviratok kérdése, mert vannak szerencsés halandók, akik ilyen esetekben azt a bizonyos körökben közkeletű humort veszik igénybe, melyet a nép ajka röviden vigéhumornak nevez. Ebben a genre-ban főképp a verses üdvözlések a népszerűek. Például:

„Rég megmondta a kasznár:
Éljen az új házaspár!”

Vagy:

„Két zsák liszt és két zsák dara,
Éljen soká a szép ara!”

Az ilyen táviratok azonban többnyire csak a kisebb, rendezett tanácsú városokban lakó jegyesknél szokásosak. Az elmésségnek ezt a fajtáját képviseli a vigéc-humor pikáns alosztálya is, mely ilyen és ehhez hasonló, pajzán versikéket biz az ártatlan dróthuzalra:

„Én vagyok a Miska, te a vőlegény,
Bár csak én volnék te és te volnál én!”

Azok a kényesebb férfiak, akiknek izlését ez a játszi humor nem elégíti ki, hosszú negyed-órákig gyötrik az agyvelejüket, amíg egy valamirevaló táviratban megállapodnak. Ugyanilyen súlyos gondot okoz nekik az a kérdés is, miképpen fejezzék ki részvétüket ama barátaiknak, akik gyászukban embertársaik vigasztalására szorultak. A részvét kijelentése mindig banális és új fordulatok e téren a legnagyobb stiliták se tudnak kieszelni. Hogyan eszelnének hát ki azok a derék nyárspolgárok, akik a fogalmazás terén föltétlenül kisebb kaliberek, mint Ferenc Antal ur, ahogy Anatole France-t a vérmesebb chauvinisták nevezni szokták.

Az én szerény véleményem e kérdésben az, hogy a gratuláló is, a részvétkijelentő is akkor jár a helyes uton, ha minél egyszerűbben s mentül kevesebb cikornyával fejezi ki a mondani-valóját. Amennyire illetlen és izléstelen az egyik genre-ban a humor és a pikantéria, annyira nevetséges a másokban a nagyhangú és értelmetlen frázis. Hiszen az efféle levelezés és táviratozás többnyire csak felületes etikett kérdése s az üdvözlő és a kondoleáló a legtöbb esetben csak a társadalmi illendőség szempontjából jelentkezik. A bizalmas barátok mindig meg

fogják találni a helyes hangot; azok pedig, akik csak egy közkeletű formáság miatt szaporítják a postakincstár jövedelmeit, azzal pusztá ténnyel, hogy egyáltalában megemlékeznek ismerőseik örömről, vagy gyászáról, már teljesítették társadalmi kötelességüket. A léha konfidencia épp oly hibáztatni való, mint azok a dagályos frázisok, melyekkel embertársaikat gyászukban megzavarják. Pár egyszerű, szívből jövő szó: ennyi tökéletesen elég ahhoz, hogy udvarias és jómodoru embereknek tartsanak bennünket.

Vacsora vagy illúzió?

A párisi Rothschild alkalmasint jóízű mosolylyal olvasná azt a levelet, amelylyel ma engem egy derék fiatal ur megtisztelt, sőt bizonyos vagyok benne, hogy az öreg Rockefeller vagy Carnegie se őrizné meg közmondásos komolyságát, ha ennek az ifju embernek a problémája a szemei elé kerülne. De én, aki szívesebben foglalkozom az emberi lélek szövvényeivel, mint a lóversenyek favoritjaival s aki néha egy töprengő kis magánhivatalnokot értékesebb egyéniségnek tartok, mint egy idegbeteg milliomost, én teljesen megőrizem a komolyságomat akkor is, amidőn az ilyen naiv fiuk járulnak kétségükkel a gyékényem elé. Bizonyos, hogy az én mai levélíróm problémája nem tartozik azok közé, melyekről Maurice Donnay valaha drámát fog írni, de én azért mégis tárgyalás alá veszem a kérdését, mert valószínű, hogy nem ő az egyedüli ember, aki efféle furcsaságokkal bibelődik.

A fiatal ur, akiről már fentebb megírtam, hogy magánhivatalnok, azt a kérdést intézi hozzám: mit csinál egy finomlelkű férfinak olyankor, ha este, mikor a vacsora ideje elérkezik, mindössze csak két koronát mondhat magáénak a nagy világegyetem rengeteg és beláthatatlan vagyonából? Elmegy-e egy kicsike és közönséges korcsmába, ahol azon a pénzen tisztességesen jóllakhatik ugyan, de piszkos abroszon kell elköltenie az estebédjét, avagy: megiszik-e egy finom kávéházban egy csésze teát, amely esetben föltétlenül éhesen marad, de legalább nem rontja el a hangulatát egy piszkos és harmadrendű korcsma milieujével.

Nincs kétségem benne, hogy olvasóim kétharmadrésze nagyon könnyen meg fogja találni a választ erre a kérdésre, mert finomkodás ide vagy oda, valljuk meg őszintén, hogy az előkelőség igen fölösleges fényűzés, ha az embernek a gyomra korog. A piszkos abrosz kétségtelenül szétrobbantja az elegáns hangulatot, de egy indus bölcs szerint az éhség perceiben a halandónak nem hangulatra van szüksége, hanem - ha egyéb nem akad - kis gulyásra és emmenthali sajtra. Erről még vitatkozni is bolondság lenne - és mégis: én megértem és méltányolom az én fiatal barátom kételyeit, sőt: kalapot is emelek előtte, hogy egy röpké hangulat kedvéért le tud mondani az élet reális élvezeteiről. És eszembe jut egy meghalt, öreg pajtásom, akit mi magunk közt állandóan „az örgróf”-nak neveztünk, egy szegény, álmodozó fiú, az életnek amolyan don Quichotte-ja, ki híres volt arról, hogy sohase volt egyszerre száz forintja, de azért, ami az előkelőséget illeti, bizvást fölvehette volna a versenyt azokkal a selyemfrakkos hercegekkel, akik a napkirály udvarában éltek. Ez a fiú este mindig frakkba öltözött, hófehér plasztronján gyönyörű csokor ragyogott s így ült be Budapest legfinomabb kávéházába, ahol egy teát rendelt minden nélkül. A tea mellé elszívott néhány jó egyiptomi cigarettát, végigolvasta a *Temps*-t és a *Figaro*-t, s aztán, miután egy-egy hatos borraivalót adott a pincéréknek, boldogan és megelégedetten tért haza a szegényes legénylakására. Az esti szórakozás mindössze nyolcvan krajcárjába került, vagyis az ötödrészébe annak az összegnek, amiből egy *comme il faut* vendéglőben az uri ember Budapesten megvacsorázhat. Ő hétszám se evett rendes vacsorát, de azért tökéletesen meg volt elégedve a sorsával, mert olcsó pénzen meg tudta őrizni az illúzióit.

- Mit kapok nyolcvan krajcárért? - mondta vállatvonva, amikor egyszer bizalmasan beszélgettem vele. - Néhány silány husdarabot egy olyan vendéglőben, ahol még minden asztalon nyoma van a tegnapi paradicsommártásnak. Az ilyen környezet tönkretenné minden hangulatomat, pedig a magamfajta szegény embernek mi más öröme van az életből, mint néha egy kis előkelő hangulata...

Ez a szegény pajtásom néhány évvel ezelőtt örökre itt hagyott minden földi hangulatot s én már azt hittem, hogy végképp kihalt vele azoknak az aszárknak a fajtája, akik egy illatos illúzió kedvéért ilyen hősiesen le tudnak mondani a meleg és reális marhahusról. És lám, mennyire tévedtem: íme, még rajta kívül is élnek halandók ebben a józan nagyvárosban, akik inkább a lelkük táplálékára gondolnak, mint arra, hogy a gyomrukat kielégítsék.

Kedves, finomlelkű, fiatal barátom: választ én az ön kérdésére nem adhatok. Ha az illúziók önt csakugyan boldoggá teszik, akkor maradjon meg ezután is a teája mellett, de ne felejtse el, hogy a véresejtjei aligha fognak megelégedni azzal, ha állandóan illúziókkal táplálja őket...

A látszat

Kedves, öreg, régi világból ittrekedt asszonyom, aki ma oly okos szavakkal bélyegzi meg ennek a nagyzó nemzedéknek az üres és haszontalan fényűzését, jöjjön, üljön ide mellém a vén karosszékre, mely isten tudja, hányadik ükapámról maradt rám, - és szidjuk együtt ezeket az okatlan és felületes fiatalokat, akik azt hiszik, hogy ez az egész nagyvilág csak a látszaton alapszik s hogy a boldogság tulajdonképp abból áll, hogy az idegeneknek minél több port szórnak a szemükbe. Mi ketten, akik még hatalmas cserépkályhák mellett, pádimentumos szobákban nevelkedtünk, olyan uri házakban, melyeknek még a fele is terjedelmesebb volt, mint sok mai zsúrosszony szalónja, mi megértjük egymást és helyeslőleg bólintgatunk, mert mi ketten már tisztában vagyunk azzal, hogy minden földi hivalkodás esztelenség. A Kegyed tisztos, derült matrónaarcra föl bizonyára jól illik az egyszerű fejkötő is, nekem minden polgári díszem a hosszú császárkabát s ha a lobogó tűz mellett néha a bemohosodott gyermekkorunkra visszagondolunk, nem holmi csipkés, szalagos kis öregek jelennek meg a lelki szemeink előtt, hanem satin clott- vagy kretonruhás gyermekek, akik naphosszat egy öreg kertben futkostak, este maszatosan tértek meg a családi tűzhelyhez s mégis százszor boldogabbak voltak, mint ezek a hencegő kis grandseigneurök és grande dame-ok, akiknek talán egyetlen ruhája többbe kerül, mint a mi összes, gyermekkori toilette-ünk.

Kegyed, tisztelt asszonyom, arra szólít föl engem, írjak valamit az esztelen fényűzés ellen, mely napjainkban annyira lábrakapott. „Nézze meg - írja bölcs és kedves levelében - azt a páváskodó kis lánykereget, mely délfele az iskolából hazafelé özönlik. Mind csupa csipke és szalag, - egyetlenegy ilyen toilette árából hat egyszerű ruha kényelmesen kikerülne. Nem elég, hogy az anyák rengeteg összeget költenek az öltözködésre, még a gyermekeket is a legújabb divat szerint öltöztetik. Kell-e mondanom, mennyire demoralizálja ez a boldogtalan kicsikék lelkét? Ezek a szegény gyermekek nem arra gondolnak, hogy az iskolában kitüntessék magukat, hanem arra, hogy elegancia dolgában minél inkább tullegyenek a kollégáikon. Pedig én azt hiszem, hogy az egyszerű ruházkodás nem tenné boldogtalanná a gyermeket. De igenis boldogtalanná teszi, hogy ennyire kifejllesztik a hiuságát, mert ha felnőtt, még a becsületétől is inkább megváltik, semhogy a drága ruhákról lemondjon. A szülők, akiknek módjukban áll, hogy az apróságait divat szerint öltöztessék, tegyék azt nyáron, a vakációban, de az iskola falai között ne honosítsák meg a bűnös és haszontalan fényűzést. Én a magam részéről nagyon

helyesnek tartanám, ha a közoktatásügyi hatóságok egyenesen köteleznék a szülőket arra, hogy a gyermekeiket egyszerű ruhában küldjék az iskolába.

Kétség se fér hozzá, hogy amit ez a puritán matróna leír, mind szinarany igazság, de bátor vagyok azt kérdezni: miért éppen az iskolásgyermekek fényüzésén ütközünk meg, amikor ennek a kornak minden téren az üres és hivalkodó fényüzés a legjellegzetesebb tulajdonsága? Nézzem körül bármelyikünk a saját körében: mindnyájan százával találjuk ismerőseink és barátaink között a viszonyain felül költekező hölgyeket és férfiakat, akiknek egész élete alig egyéb, mint nehéz és örökös küzdelem a külső látszat fentartásáért. A kétezzer forintnyi jövedelemmel rendelkező családok nyolcszáz forintos lakást tartanak, az ötvenforintos hivatalnok egy forintot költ naponként a kávéházban s olyan emberek, akiknek a holnaputáni ebédjük még a legnagyobb mértékben bizonytalan, öt forintot fizetnek ki a vacsoráért a dunaparti fogadóban, csak hogy az ismerőseiknek imponáljanak. Budapesten a szűk polgári viszonyok közt élő uriaszonyok százhuszforintos utcai ruhát hordanak, a kezdő ügyvédnek (akiknek a férje néha súlyos gyötrelmeket áll ki a felragasztandó aktabélyegegek miatt) elvileg csupán a páholyból nézik a színházi előadást s a kereskedőnek, orvosnak, hivatalnoknak, akik még tulontul gyakran meg vannak akadva a konyhapénz miatt, vasárnaponként gummitalpas kocsin hajtatnak végig a Stefánia-uton. Valamennyien személyesen, sőt egészen közélről ismerjük ezeket a nevetséges nagyzókat, tisztában vagyunk vele, hogy a fogadói vacsora, a páholy, a gummitalpas kocsi váltókölcsonból, szövetkezeti uzsorából s olykor egyenesen a zálogházból kerül ki, de a fényüzésen még se botránkozunk meg, mert magunk se vagyunk jobbak a Deákné vásznánál. Miért vennők rossz néven a mások nagyzolását, amikor ünnepnapon mi is nyolc forintot fizetünk a szigorú fiakkerek urnak, holott még a legtávolabbról se vagyunk tisztában annak a másik problémának a megoldásával: hogy miből fogjuk kifizetni másnap a szövetkezetnek esedékes kamatokat és óvatolási költségeket?

Kedves asszonyom, már a jó öreg Murai Károly, a Kazinczy egykori lakótársa, bölcsen megmondotta nyolcvan esztendővel ezelőtt, hogy minden ember egy fokkal előkelőbbben él nálunk, mint ahogy a viszonyai megengednék. Azóta megváltoztak az állapotok: a mai nemzedék nem egy, de legalább öt fokkal nagyobb urnak akar látszani, mint amekkora uraság igazában megilletné. Ezen a mi gyámoltalan, öreg szavunk nem segíthet. Bele kell nyugodnunk abba, hogy minden így van rendjén, ahogyan van, ha csak azt nem akarjuk, hogy ez a sok pokolian előkelő ember jóízűen kikacagjon bennünket.

Akiknek mindenki tetszik

Egy korrekt, udvarias és mindeddig kifogástalan férjről aki különben szolid, polgári foglalkozást üz, (a magyar állammal áll üzleti összeköttetésben) a minap hirtelen kiderült, hogy távolról se olyan filiszter, amilyennek látszik: a felesége rájött, hogy két év óta rendszeresen megcsalja - mindössze három éve, hogy házasság - még pedig nem ugyanazzal a nővel, hanem bármelyikkel, amelyik éppen hajlandó rá, hogy a szerelmi ajánlatait meghallgassa. Vagyis: nevelőnőkkel, elárúsító kisasszonyokkal, kávéházi pénztárosnőkkel, sőt csinos szobalányokkal is, ha ezek bizalmasan rámosolyognak. Mindez kétségtelenül kitudódott - és ekkor a feleség, aki mindeddig azt hitte az uráról, hogy egyedül csak őt szereti, minden viharosabb jelenet földözése nélkül csupán ennyit mondott:

- Költözz el egy szállodába, - én egyelőre itthon maradok a gyerekekkel. A válópórt még holnap délelőtt be fogom adatni a törvényszékhez.

Igy szólott a vérig sértett asszony - és a férj nagyon különösen válaszolt neki: egyszerűen sirva fakadt, mint valami alsóosztályú gimnazista. És később, mikor a könnyei nagynehezen felszáradtak, a következő vallomást tette a feleségének:

- Esküszöm neked, a két kis gyermekem életére, hogy egyedül csak téged szeretlek... Jobban szeretlek, mint bárkit a világon - és ha csakugyan beváltanád fenyegetésedet, minden habozás nélkül föbelőném magamat... Nem tudnék élni nélküled - és mégis megcsaltalak; minden nővel megcsaltalak, aki az utamba akadt. Nincs erőm hozzá, hogy az ilyen pillanatnyi szerelmi kalandokról lemondjak, - de el kell hinned nekem, hogy ezek a hitvány gerjedelmek még csak föl se érnek ahhoz a tiszta és szent érzéshez, amivel te irántad viseltetem... Amaz csak állati szomjúság, - de téged jobban szeretlek, mint ahogy valamikor az édesanyámat szerettem... És látod, azt is előre tudom, hogy a jövőben épp úgy meg foglak csalni, ahogy a múltban megcsaltalak, mert oly nyomorult a természetem, hogy nem tudok ezeknek a rossz nőknek ellentállni... De az istenre kérek, ne vedd komolyan a piszkos kalandjaimat, hiszen most még jobban imádlak, mint amikor az oltár elől eljöttem veled... Hunyj szemet és sajnálj: hidd meg, hogy igazán sajnálatraméltó vagyok...

Mindezt most a feleség hosszú levélben megírja nekem s levelét ezzel a kérdéssel fejezi be:

- Csakugyan szemet hunyjak? Ön is azt hiszi, hogy így járok el a legkorrektebbül? Kérem, írja meg, mert az a szándékom, hogy követni fogom a tanácsát...

Kedves, okos és hidegvérű asszonyom, a Kegyed kérdését épp oly kevésbé tartom komolynak, mintha például egy királytigris az iránt érdeklődnék nálam, vajjon helyesen cselekszik-e, ha ezentul véres hus helyett tejberizskását fog vacsorázni esténként? Mert az a feleség, aki a férje apró gázságai fölött szemet huny, még sokkal nagyobb természeti ritkaság, mint a tejkurára átpártolt ragadozó állat. Még az a feleség se huny szemet, aki maga is megcsalja az urát; mert ha a szivét nem is érinti a hitvestársa hűtlensége, a hiuságát okvetetlen megsebzí az a tudat, hogy egy más asszony diadalmaskodik rajta. A pszichológusok akárhány csapodár feleségről tudnak, aki vitrióllal boszulta meg az ura legelső ballépését.

Ezt a módszert tehát nem ajánlhatom Kegyednek, mert nemcsak balga és lehetetlen, hanem egyenesen ellene van a természet törvényeinek. Sokkal célravezetőbbnek tartanám, ha Kegyed - a helyett, hogy a váláshoz ragaszkodik - egyszerűen így szólana a t. férjének:

- Kedves barátom, meggondoltam a dolgot és belátom, hogy tökéletesen igazad van. Csakugyan bünt követnék el akkor, ha a pillanatnyi, érzéki fellobbanásaidat az irántam érzett szerelmeddel összetéveszteném. Az alkut tehát ezennel elfogadom; a jövőben, mint jó feleség, készséggel szemet hunyok a kalandjaid fölött, de csupán egyetlen föltétellel: ha te is ugyanilyen szempontból fogod megítélni az én elkövetendő ballépéseimet. Vagyis: nem fogsz kázust csinálni abból, ha néha-napján én is megcsallak valakivel. Biztosítlak róla, hogy erre nem is lenne okod, mert elhiheted, hogy szeretni csak téged szeretlek igazán. Az az érzéki kaland nem fogja érinteni a szivemet, amely kizárólag csak te érted dobog. Remélem, hogy így mindaketten nyugodtak, jókedvűek és boldogok leszünk.

Igy kell, hogy válaszoljon az urának, mert ez az egyetlen mód, hogy az ő ajánlata abszurd, kegyetlen voltát megértesse vele. Meg fogja látni, mekkora szemeket mereszt majd, ha ezt a kis monológot elszavalja neki; és mint fog vérbenforgó szemekkel felugrani, ha elhiszi, hogy Kegyed komolyan hiszi is, amit mondott. Mert bár igaz, hogy teméntelen férj van, akit a felesége iránt érzett szerelme nem gátol abban, hogy piszkos kalandok után futkosson, az bizonyos, hogy egy sincs, aki a megoldásnak ezt a módját ne találná egyenesen vérlázítónak. Az ilyen ember csak akkor látja be a maga viselkedésének gázságát, ha a felesége az ő saját, alávaló logikáját fordítja ellene. A szép szóra, vagy a viharos jelenetre nem reagál; de ugyancsak

elmegy a kedve a könnyű portyázástól, ha a maga házatáját veszedelem fenyegeti. Mihelyt el tudja hitetni vele, hogy a legelső hűtlenségét hasonló hűtlenséggel fogja viszonzni, már meg is fosztja őt attól, hogy léha kalandokra disponálva legyen. Aki joggal fél attól, hogy a felesége egy idegen férfi karjaiba siet, annak bizonyosan nincs kedve ahhoz, hogy pillanatnyi hódítások után szaladgáljon.

Ha a t. férje csakugyan szereti Kegyedet, amikor ez a módszer százszor biztosabb, mint a válópörrel való fenyegetőzés.

A tréfás fiuk

Egy közeli rokonom, aki egyéb, okos foglalkozás hiján, haszontalan mesék írásával keresi meg a mindennapi fekete kávéját, nemrégiben könyvet irt egy huncut, de nagyon bájos gépirókisasszonyról, aki addig intrikál, hizelkedik és kelleti magát, míg a hatalmas pénzügyi intézet félistene, a milliomos vezérigazgató feleségül veszi. Ez a szőke, kékszemű és szörnyen ravasz kis teremtés érdemetlenül nagy népszerűsége tesz szert az olvasók között, ami nem is csoda, hiszen hol az a fiatal leány, aki ne álmodoznék arról, hogy a mesék lovagja - nem a régi módi keresztes vitéz, hanem a modern bankigazgató - egy szép napon mint szerelmes kérő fog a lányaszobájában megjelenni? Mióta a piszeorru Lehmann Vilmából Hontiné ő méltósága lett, azóta minden gépirókisasszony szivdobogva megy el a fölépcsőn a bank félelmetes ura mellett, hiszen ami a mesében olyan egyszerűen megtörténhetett, miért ne történhetnék meg végre az életben is? Az írógépek ábrándozó kis tünderei között tehát joggal népszerű lett ez az én meséket firkáló atyámfia, sőt - hihetetlen, de igaz - még reám, az ő vén bátyjára is esett egy-két sugárnyi ebből a kedves és irigylésreméltó szimpátiából. Abban a temérdek levélben, melylyel a postás naponként megörvendeztet, mindig van néhány, mely az írógépek szorgalmas kezelőnőitől ered s valamennyi a szerencsés Lehmann Vilmára hivatkozik, aki a családom egy tagjának köszönheti, hogy ilyen tüneményes karriert csinált. Ha Lehmann Vilmáért ennyire exponáltuk magunkat, akkor - mondják bizalommal - az ő panaszai se fognak süket fülekre találni nálunk. Ezek a naiv teremtések ugyanis azt hiszik, hogy a nagybácsi nemcsak az öcsce adósságaiért, hanem az irodalmi műveiért is felelősséggel tartozik.

Őszintén szólva, sokkal jobban szeretném, ha az öcsém egy négyezer holdas birtokon gazdálkodnék, mint hogy haszontalan meséket ír, de mivel mindig gavallér voltam világéletemben, isten neki, vállalom ezt a felelősséget is, s családom kreaturája, az aranyhaju Lehmann Vilma révén ezennel magamévá teszem mindazokat a panaszokat, melyekkel az írógépes kisasszonyok fölkeresnek s kijelentem, hogy máától fogva mindenkinek velem gyülik meg a baja, aki ezeket a szép és szorgalmas kis leányokat megbántani merészeli. És terringettét senkinek se ajánlom, hogy engem a sodromból kihozzon, mert habár az öreg kezem reszket is már némelykor, még nem halt ám meg bennem végképpen az a spadassin, aki a kardjával valaha őt embert a másvilágra küldött...

És most, hogy a harci szabályamat így készenlétbe helyeztem, hallgassuk csak meg azt a szegény és vérig sértett kisasszonyt, aki ma könyezve fordul hozzám a keserűségével s tölem várja, hogy a tanácsommal megsegítem, mert ha én is cserbenhagyom, akkor igazán senkije sincs, aki előtt a bánatos szivecskáját kiöntse. Ez a derék kis leány az írógépet kezeli egy nagy kereskedőház irodájában s mindeddig becsülettel megkereste ott a kenyerét, de most közel áll hozzá, hogy az egzisztenciáját elveszítse. Még pedig - hihető-e ez vajjon? - a férfikollégái szégyenletes brutalitásai miatt. Ezek a kamasz legények ugyanis abban találják a mulatságukat,

hogy egész nap piszkos kétértelműségeket beszélnek előtte, még pedig szemmel láthatólag azért, hogy őt, a szégyenkező kisleányt, zavarba hozzák. Ő ugyan váltig igyekszik, hogy ne vegyék észre a zavarát, de hiába minden igyekezet, mert mindig elpirul, ha körülötte ilyen ocsmányságok süvitenek a levegőben. Mit tegyen hát, hogy a durva inzultusokat elkerülje? Ha reagál rájuk, csak szítja a perverz antilovagok tüzet, ha az állását otthagyja, akkor magát is, az öreg édesanyját is megfosztja a mindennapi kenyerétől. Legokosabb lenne, ha úgy tenne, mintha semmit se hallana, de erre, fájdalom, nem képes, mert a pirulása mindig elárulja, hogy a gonosz ripókségeket megértette.

E levelet olvasva, csakugyan azt látnám az egyetlen megoldásnak, ha ezeket a lovagiatlan sihedereket derekasán fejbekölintanám, de mivel ez a mód első lépésnek talán mégis tulzott lenne, azt ajánlom, hogy próbáljunk meg egy másik expedienst. Még pedig olyat, ami a legtöbb esetben célhoz vezet; az egyenes és az őszinte beszédet. Szedje össze, kis leányom, az összes bátorságát s ha még egyszer ilyen gaz módon megsértik, álljon fel nyugodtan a gépe mellől s szóljon azokhoz a csirkefogókhoz a következőképpen:

- Aki Angolországban egy dolgos leányt megsértene, azt a legelső idegen férfi megbotozná. Mi még nem tartunk ott, ahol az angolok, de azért lovagias férfi, istennek hála, nálunk is akad. Figyelmeztetem magukat, hogy egy ilyen férfihez fogok fordulni segítségért, ha a becsületes munkámban még egyszer háborgatni merészelnek.

Én azt hiszem, hogy ennyi tökéletesen elég lesz, - de ha nem lenne: írja meg nekem azonnal egy expressz-levéltben. Akkor majd előszedjük azt az öreg kardot s úgy közibük vágunk a tréfás fiuknak, hogy egész a holtuk napjáig megemlegetik. Ha azonban a kard esetleg nem lesz kéznél, akkor egy jó vastag bot is megteszi...

Kaland a nápolyi gyorsvonaton

Egy külföldön járó magyar ur ma különös ügyben fordul hozzám tanácsért, kedves alkalmat adva nekem, hogy honfitársaim egy helytelen szokását, melyet kóborlásaim közben magam is gyakran tapasztaltam, ebben a rovatban szóvá tegyem. A tanácskérő ur egy előkelő, luzerni fogadóban lakik s a minap, a table d'hôte-teremben, két elegáns, uri hölgy szomszédságába került, akik maguk közt franciául beszélgettek. Azt kellett tehát hinni róluk, hogy párisi asszonyok, - ezt nemcsak a beszédjük, hanem a toilette-jük, a modoruk is igazolni látszott. Honfitársunk szívesen nézegette őket ebéd közben - a fiatalabbik nagyon csinos volt - s egy alkalommal így szólott ahhoz a másik magyar urhoz, akivel együtt lakik a szállóban:

- Ezekkel a hölgyekkel meg kellene ismerkednünk. A kis leány nagyon kacérnak látszik s azt hiszem, nem haragudnék meg, ha bemutatkoznánk neki.

Ezt magyarul mondta a barátjának, vagyis olyan nyelven, amit a két párisi hölgy nem érthetett meg. De mit tesz isten? Mikor az ebédnek vége volt, az idősebb uriasszony, távozóban, egy pillanatig megállott a két gentleman asztala előtt s haragtól kipirulva, tiszta magyar nyelven, így szólott, hozzájuk:

- Uri emberek, ha jó izlésük van, nem szoktak megjegyzéseket tenni az idegen hölgyekre.

E szavak után fölemelt fővel távozott, a vérig sértett kis leánynyal együtt, aki szintén megvető pillantással mérte végig őket. A fiatal uraknak még annyi idejük se volt, hogy egy exkuzáló szót mondhassanak. Zavartan, lángoló arccal fogadták a rendreutasítást s most engem, az

idegent, kérnek föl egy sürgős expresszlevélben arra, hogy tanácsot adjak nekik: mint tehetnék jóvá az akaratukon kívül elkövetett tapintatlanságot. A hölgyek ugyanis még mindig ott laknak a szállóban s így mindennap találkoznak velük a dejeunernél és a dinernél.

- Elképzelheti - írják a levelükben - mennyire kínos ez a naponként való találkozás. Nagyon kérjük, ajánljon valami tisztességes módot, amivel a szép honfitársnőinket kiengesztelhetnők.

Megvallom, hogy a kérdést még különösebbnek találom, mint a történetet, mert hogy két uri ember önmagától is rá nem jön a szatiszfakció leghelyesebb formájára, az engem ugyancsak bámulatba ejt. Ugyan, már mi ezen a töprengeni való? Az ember, ha ez a kis malheur megesett vele, másnap bűnbánó arccal bemutatkozik a haragos hölgyeknek s egyszerűen ezt mondja nekik:

- Ha hibát követtünk el, van egy mentségünk: a nagyságos asszonyt és a kedves leányát franciáknak néztük. Nem gondoltuk tehát még álmunkban se, hogy a mi hóbortos megjegyzéseinket megértik. Ha sértve érzik magukat, milliószor bocsánatot kérünk. De a nagyságos asszonynak figyelembe kell vennie, hogy a férfiak, ha egymás közt vannak, néha olyat is beszélnek, amit maguk se vesznek komolyan.

Bizonyos, hogy a két uri hölgy megbocsátott volna s a probléma gyönyörűen meg lenne oldva, anélkül, hogy ezért egy kétezer kilométernyire szunnyadozó aggastyánt kellene zavarni az ebéd után való bóbiskolásában. A levelet nem is azért teszem szóvá, hogy az elibém terjesztett problémát megfejtsem - erre a fiatal urak bizonyosan maguktól is képesek lettek volna, - hanem azért, hogy honfitársaimat arra a helytelen szokásukra figyelmeztessem, amely a külföldön már annyi kellemetlenséget szerzett nekik: hogy t. i. magyarul sans gène teszik a legfurcsább megjegyzéseket, abban a biztos tudatban, hogy úgy sem értik meg őket. Pedig ma már mindenütt találkozik az ember magyar utasokkal, nemcsak Luzernben, hanem még Tuniszban vagy Hammerfestben is. Az a skót ruhás ur, aki a szomszéd asztalnál angolos flegmával csepegteti a mézet a vajás kenyereire, esetleg marosvásárhelyi fiskális s az a kokett, karcsu asszony, aki dekolletált ruhában libben be a palermói hotel éttermébe, talán mérnökné vagy háztulajdonosné Nagyváradon. Senkinek sincs a homlokára írva, hogy honnan való s könnyen megeshetik, hogy a vélt francia kokottról tett megjegyzésünkkel egy tisztességes magyar uri asszonyt sértünk vérig. Amióta, pár évvel ezelőtt, magam is a hőségé lettem egy ilyen kínos félreismerésnek, - szerencsére, csak a passzív hőségé - azóta gondosan őrizkedem attól, hogy semmiféle nyelven se tegyek valakire félremagyarázható megjegyzést. Rómából utaztam Nápolyba s valami közbeeső, kis állomáson kiszálltam a kupéból, hogy egy olasz ujságot vásároljak. Visszamenet, nagy siettemben, egy idegen szakaszba ugrottam, ahol egy fiatal, magyar házaspár ült. A vonat időközben megindult s mivel a kocsinak nem volt közlekedése a többi kocsival, kénytelen-kelletlen ott maradtam s olvasgatni kezdtem az állomáson vett olasz lapot. Ugy látszik, nem lehettem valami szívesen látott vendég, mert a fiatal férj haragosan nézett végig rajtam, majd így szólott magyarul a feleségéhez:

- Ennek a bivalynak is éppen ide kellett beszállnia...

Mindig szerény ember voltam s így most se tartottam szükségesnek, hogy az inkognitómat leleplezzem, - hanem óvatosan elrejtőztem a *Corriere della Sera* kibontott lepedője mögé. Szeretetremlő honfitársaim erre még egy ideig hasonló modorban tárgyalták csekély személyemet, aztán - megunva ezt a témát - áttértek a maguk tagadhatatlanul érdekesebb dolgaira; öt perc múlva tudtam, hogy kétnapos házasságok s hogy ő nagysága gyönyörűnek és édesnek találja a mézeshetek intézményét. Még sok egyebet is megtudtam, még pedig olyan részletességgel, hogy valósággal lángba, borultam az ujságom mögött. A nászutasok isteni fesztelenséggel csevegtek olyan intimitások felől, amelyekbe harmadik embert még a világ teremtése óta se

avatott bele jóízű házaspár, így folyt a beszélgetés vagy másfél órán keresztül, amikor a vonat megint egy nagyobb állomásra ért s utitársam, aki már azt hitte, hogy lemaradtam valahol, izgatottan rontott be hozzám a kupéba:

- Hát te itt vagy? - kiáltotta magyarul. - Már telegrafálni akartam, hogy az esti vonattal visszautazom hozzád...

Hogy e szavakra mi történt, azt talán nem szükséges elmondanom. Még ma is oda vagyok a csodálkozástól, hogy a kétnapos menyecske ájulás nélkül esett tul ezen a borzalmas meglepetésen.

Én ott, a nápolyi gyorsvonaton, szentül megfogadtam, hogy ezután semmiféle nyelven se teszek megjegyzéseket olyan emberekre, akikről nem tudom, hogy kicsodák. Szabadszáju honfitársaimnak melegen ajánlom, hogy kövessék a példámat.

-&-